ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

ΦΡΑΝΤΣ ΣΤΟΥΚ

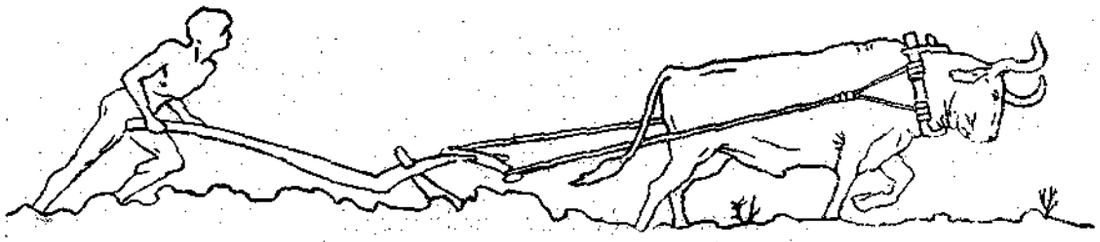

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 15
ΜΑΡΤΙΟΥ 1911

ΟΛΟΙ ΜΑΣ ΜΙΚΡΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΟΙ

Εἰς τιμὴν τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ἀκροπόλεως» κ. Β. Γαβριηλίδη ἐδόθη εἰς τὸ Κάϊρον πρὸ τριῶν περίπου ἑβδομάδων γεῦμα τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ Συνδέσμου». Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου τοῦ Συνδέσμου κ. Ὄθωνος Ραγκαβῆ, ὁ κ. Γαβριηλήδης ἀπαντῶν εἰς πρόποσιν, ἐξαίρουσαν τὸ ἔργον τοῦ φίλου συναδέλφου, εἶπε τὰ ἑξῆς, ἄξια νὰ χαραχθοῦν εἰς τὸν νοῦν ὅλων μας.

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω καλὰ-καλὰ ἂν εἶναι εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον πρᾶγμα ν' ἀκούῃ τις τὸν ἑαυτόν του ἐπαινούμενον. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μουσικῆς δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἀναλύσω, καθὼς καὶ κανένα ἄλλο εἶδος μουσικῆς. Δι' ἐμὲ ἡ μουσικὴ χωρίζεται εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰς ἐκείνην, ποὺ μὲ τέρπει, εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θαυμάζω καὶ εἰς ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν μοῦ λέγει τίποτε. Ἡ μουσική, τὴν ὁποίαν ἄκουσα πρὸ ὀλίγου, μοῦ εἶπε παρὰ πολλά· ἀλλὰ θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀναζοῦσε αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ παιδικὸ παιγνίδι τῆς μπερλίνας, διὰ νὰ δυνηθῶ ν' ἀκούσω καὶ τὴν ἀνάποδη τῆς προπόσεως. Ὑποθέτω ὅτι καὶ αὐτὴ θὰ εἶχε νὰ μοῦ πῇ πολλά. Εὐκολώτερο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς δὲν εἶναι· οὔτε ἀπὸ τὸ νὰ ζωγραφίζῃ τὸν ἄλλον διὰ τῶν λόγων: μαῦρον, ἄσπρον, κόκκινον, πράσινον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν φωτογραφικὴν ἀλήθειαν, ποιὸς φροντίζει δι' αὐτήν; Ὅταν μᾶς ὠφελεῖ, τὴν προσκυνοῦμεν. Λίγο νὰ φαντασθῶμεν ὅτι μᾶς ἐνοχλεῖ, τὴν καταλύομεν.

Πρέπει ν' ἀρχίσωμεν οἱ Ἕλληνες νὰ φροντίζωμεν περισσότερον διὰ τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι μία ἀνάγκη ἀτομικὴ καὶ ἐθνική. Εἴμεθα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τὴν πλουσιωτέραν μυθολογίαν. Μυθολογίαν ἀρχαίαν, μυθολογίαν βυζαντικήν, μυθολογίαν νέαν. Παραμύθια, παραμύθια, παραμύθια. Πολιτικὰ παραμύθια, κοινωνικὰ παραμύθια, ἐμπορικὰ ἀκόμη παραμύθια. Κολυμβοῦμε στὸ παραμῦθι. Τὸ φαινόμενον δὲ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ χαρακτηρίσωμεν ὡς προϊὸν μπουνταλωσύνης. Τουναντίον, ἡ ὑπερβολική μας ξυπνάδα μᾶς ἔκαμε παραμυθάδες. Τὸν κάμνει τόσον εὐτυχῆ τὸν ἄνθρωπον τὸ παραμῦθι. Διότι εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Τὸν διορθόνει, τὸν τελειοποιεῖ. Τὸ παραμῦθι ἁρπάζει τὴν φαντασίαν ἀπὸ τὰ γένεια — ἂς τὴν φαντασθῶμεν τὴν κυρίαν αὐτὴν μὲ γένεια — ποῖος θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ; — καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ διορθώσῃ τὸν κόσμον κατὰ τὸ κέφι τοῦ παραμυθᾶ. Εἶσθε φιλόζωος; ἀμέσως φαντάζεσθε τὸν ἥρωά σας, ποὺ ἔζησε χίλια χρόνια χωρὶς νὰ βγάλῃ ἀκόμη μουστάκια. Ἴσως οὔτε δόντια. Μισεῖτε τοὺς Κινέζους; Φαντάζεσθε, ὡς ὁ Βολταῖρος, ὅτι ἅμα πιέσετε ἕνα κουμπί, τὰ 300 ἑκατομμύρια τῶν Κινέζων πέφτουν νεκροί. Καὶ

ἐπειδὴ ἀπὸ τόσα πτώματα μπορεῖ νὰ βγῇ καμία ἐπιδημία, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ Οὐράνιον Κράτος νὰ πηδήξῃ καὶ εἰς τὴ γειτονιά σας, φαντάζεσθε ἀκόμη ὅτι ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ποὺ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας Κινέζος ζωντανός, ἕνας χημικὸς ἐφεῦρε τρόπον χρησιμοποιήσεως τῶν πτωμάτων, ὡς λιπασμάτων, καὶ βλαστήσεως ἐκ τῆς γῆς, οὕτω λιπαινομένης, καμελιῶν ἀναστήματος δύο μέτρων καὶ μὲ ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἴριδος.

Ἢ ἔχετε τόσην πεποίθησιν εἰς τὸν νέον πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε σᾶς ἐνοχλοῦν ἐκεῖνοι οἱ βουλευταί, οἱ προσπαθοῦντες διὰ τῆς φλυαρίας των νὰ ἀναστείλουν τὴν γοργήν, τὴν ἀκοίμητην, τὴν τελεσφόρον δρᾶσίν του. Τί ἁπλούστερον νὰ τοὺς φαντασθῆτε ὅτι ἕνα πρωΐ, ἐνῷ ἔπιναν τὸν καφέ τους, κατελήφθησαν ὅλοι ἀπὸ ἀφασίαν. Καὶ ὅτι ἀναγκάζονται ἐρωτώμενοι, ἂν ἐπιδοκιμάζουν τὰ νομοθετήματα τῆς Κυβερνήσεως, νὰ λένε τὸ ναί τους μὲ μίαν κίνησιν τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω καὶ τὸ ὄχι τους μὲ τὴν ἀντίθετον;

Αὐτὰ ὅλα τὰ κάνει ἡ φαντασία: ἡ ὡραία, ξανθή, γαλανομάτα μητέρα τοῦ ὡραίου, ξανθοῦ, γαλανομάτικου παραμυθιοῦ. Καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν γεμᾶτον ἀπὸ γέλια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δάκρυα, τὸν κόσμον τὸν γεμᾶτον ἀπὸ λογικήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παραλογισμούς, τὸν κόσμον τὸν γεμᾶτον ἀπὸ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τόσην ἀδυναμίαν, ἡ καϋμένη ἡ φαντασία εἶναι ἡ εὐεργετικωτέρα ἀπὸ τὰς γυναῖκας, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα μέρα νύχτα νὰ ἔχωμεν πλησίον μας, θεὰν παντοδύναμον καὶ παντοκράτειραν, θεὰν ἀνεξάντλητον εἰς θέλγητρα, εἰς ὄνειρα, εἰς γοητείαν, χωρὶς νὰ μᾶς παρουσιάζῃ οὔτε τὸν λογαριασμὸν τῆς μοδίστας της, οὔτε τὸν λογαριασμὸν τῶν νεύρων της.

Μᾶς ἀφίνει νὰ κάμωμεν ὅ,τι θέλομεν. Μὲ τὴν μικρούτσικη διαφορὰν ὅτι μένει πάντοτε φαντασία. Ἐκεῖ δὲ ποὺ φαντάζεσαι τὸν ρήτορα ποὺ μισεῖς, ὅτι κατελήφθη ἀπὸ ἀφασίαν, ἔξαφνα βλέπεις σὲ μιὰ ἐφημερίδα ὀκτασέλιδον ἀγόρευσίν του. Πηγαίνεις νὰ ζητήσῃς λόγον ἀπὸ τὴν Κυρά σου τὴν Φαντασίαν, κ' ἐκείνη σοῦ λέγει:

— Ἀγαπημένε μου, τί ἔπαθες; λησμόνησες πῶς μὲ λένε;

Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ μάλιστα βρισκόμεθα εἰς τόπον, ποὺ ἡ πολυγαμία δὲν θεωρεῖται ἔγκλημα, παρὰ τὴν θεὰν Φαντασίαν οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν κοντά μας καὶ τὴν θεὰν Ἀλήθειαν. Τὸ ὄνομα τῆς πρώτης θεᾶς θὰ κάμῃ τὴν δεύτερη νὰ μὴ μᾶς στήνῃ κάθε πρωΐ ἢ κάθε βράδυ καυγᾶν ὅτι ἔχομεν δύο λατρείας. Ὑποθέτω ὅτι αἱ παριστάμεναι εὐγενεῖς κυρίαι δὲν θὰ ἀντιλέξουν. Ὁ στίχος τοῦ σονέτου τοῦ Σαίξπηρ πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός του «Μοῦ φαίνεται πὼς ἐκτὸς σοῦ, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι πεθαμένος» ὑποθέτει τὸν πραγματικὸν κόσμον, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν φανταστικόν, διότι τότε καὶ ὁ ἀθάνατος Σαίξπηρ θὰ ἦτο πεθαμένος.

Μὲ τὴν ἄδειαν λοιπὸν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ὡραίου φύλου — ἄλλως τε καὶ εἰς τὰς γυναῖκάς μας ἤθελον συστήσει τὸν συνδυασμὸν αὐτόν, νὰ ἔχουν καὶ αὐταὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὸν κὺρ Ἀληθινόν, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν Φανταστικὸν — ἀρκεῖ νὰ εἶναι πραγματικῶς φανταστικὸς — νὰ συνοδεύωνται δηλαδὴ καὶ αὐταὶ ἀπὸ τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Φαντασίαν — δύναμαι νὰ διατυπώσω ὡς ἕνα εἶδος πολιτικοῦ προγράμματος, χωρὶς νὰ ἀποβλέπω εἰς πρωθυπουργίαν, διότι ἡμεῖς οἱ δημοσιογράφοι φιλοδοξοῦμεν κυρίως τὴν ἐπιπρωθυπουργίαν, κατὰ τὸ ὁποῖον πρόγραμμα, τὸ μεγάλωμα τοῦ νέου Ἕλληνος καὶ ὡς ἀτόμου καὶ ὡς πολίτου θὰ ἐπιτευχθῇ, ἐὰν κυττάξῃ νὰ ἔχῃ πάντοτε μαζί του ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὴν Φαντασίαν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὴν Ἀλήθειαν. Ὄχι κορῶνα ἢ γράμματα, ἀλλὰ καὶ κορῶνα καὶ γράμματα.

Εὐτυχῶς ἡ ἀφορμή, ἡ ὁποία μᾶς συνήνωσε ἐδῶ, ἀποδεικνύει ὅτι μεταξὺ τῆς νέας γενεᾶς τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Καΐρου, καθὼς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Πὸρτ-Σαΐτ, ἐλπίζω δὲ καὶ τῶν ἄλλων μικροτέρων ἑλληνικῶν

κέντρων, τὰ ὁποῖα δὲν εὐτύχησα νὰ ἐπισκεφθῶ, ὁ ἀρραβὼν αὐτὸς φαντασίας καὶ ἀληθείας ἤρχισε νὰ λειτουργῇ, πολλὰ κατεργαζόμενος, πλειότερα ἐπαγγελλόμενος.

Σεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὸν Καλλιτεχνικὸν Σύλλογον εἰς τὸ Κάϊρον, εἶσθε οἱ γνησιώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ. Δὲν εἶσθε καλλιτέχναι ἐξ ἐπαγγέλματος οἱ πλεῖστοι. Οὔτε φιλόλογοι ἐξ ἐπαγγέλματος. Ἀλλ' ἔχοντες εἰς τὸ πλευρόν σας τὴν καθημερινὴν ἐνασχόλησιν τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς βιομηχανίας ἢ τῆς ἐπιστήμης, ἐποθήσατε νὰ ἔχετε σχέσιν καὶ μὲ τὰς ὡραίας τέχνας, τὴν λογοτεχνίαν, τὸ θέατρον, τὸν ἀλτρουϊσμόν, τὴν κοινωνικότητα. Διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῆς ἐργασίας ἐφυτεύσατε τὸν ἀνθῶνα τοῦ Συλλόγου σας καὶ μέσῳ διαλέξεων, ἐκθέσεων, ἑορτῶν, συναθροίσεων τελεῖτε τοὺς ἀρραβῶνας τῆς Φαντασίας καὶ τῆς Ἀληθείας, τοῦ Ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ Ἀλτρουϊσμοῦ, τοῦ Ἀτομισμοῦ καὶ τοῦ Κοινωνισμοῦ.

Γίνεσθε δηλαδὴ πολῖται τέλειοι καὶ κατηχεῖτε τὸν πλησίον σας εἰς τὴν τελειότητα αὐτήν.

Ὅσα εἰς τὴν διάλεξίν μου εἶπα περὶ πραγματισμοῦ καὶ ἐπιστημονικότητος εἰς ὅλας τὰς διανοητικὰς σφαίρας, ἀπὸ τῆς θρησκείας μέχρι τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀπὸ τῆς γλώσσης μέχρι τῶν ὡς ἐπαγγελμάτων ἀσκουμένων ἐπιστημῶν, ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ κλονίσουν ὀλίγον τὸ ἀποκλειστικὸν βασίλειον τῆς φαντασίας καὶ εἰς τὸ νὰ ὑψώσουν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς Σταχτοπούτας εἰς τὴν θέσιν τῆς πριγκηποπούλας. Σᾶς ἔδειξα τὸ χρυσὸ πασουμάκι της. Τὸ ἐφόρεσα εἰς τὸ πόδι της. Εἴδατε ὅτι τῆς ἤρχετο σὰ γάντι τοῦ ἀριθμοῦ, ποὺ φορᾶτε. Ἡ δὲ παρουσία σας ἐνταῦθα δεικνύει τὴν στερεὰν ἀπόφασίν σας νὰ ὑψώσετε τὴν Σταχτοπούταν ἐκεῖ, ποὺ τῆς ἁρμόζει.

Ὑπῆρξαν οἱ δυσανασχετήσαντες. Ἴσως διότι δὲν ἔχω πάρει δίπλωμα τῆς μεγάλης ἐπιστήμης τῆς μαλαγανιᾶς. Λέγω τὰ πράγματα, ὅπως τὰ αἰσθάνομαι, διότι σέβομαι τοὺς ἀκροατάς μου. Τὰ λέγω, ὅπως θὰ τὰ ἔλεγα τοῦ ἑαυτοῦ μου. Καὶ ὅπως θὰ περιφρονοῦσα πολὺ τὸν ἑαυτόν μου, ἂν ἐζήτουν νὰ τὸν κολακεύσω, οὕτω θὰ περιεφρόνουν τοὺς ἀκροατάς μου καὶ εἰς τοιαύτην περίπτωσιν θὰ ὡμοίαζα πρὸς τὸν Σουΐφτ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐζήτησαν νὰ μὲ παραβάλουν, τὸν Σουΐφτ, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε τοὺς περὶ αὐτὸν ἀνθρώπους ὡς τέρατα, ἂν ἀπεπειρώμην νὰ φαντασιολογήσω, θεωρῶν τοὺς ὁμοεθνεῖς μου παληόπαιδα, πρὸς τὰ ὁποῖα διηγεῖται τις παραμύθια.

Ἀλλ' οἱ δημοσιογράφοι εἴμεθα ὀλίγον ἰατροί. Μετέχομεν τῆς ἐπιστήμης των, ἀλλὰ καὶ τῆς κάποιας φαντασίας των. Ἐγώ, ἐρωτηθεὶς ποτὲ τί ἐστὶ δημοσιογράφος, ἀπήντησα: ἐγκυκλοπαιδικὸς ἀγύρτης.

Ἀλλ' ἡ ἀγυρτεία, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ἀρχίζει ἐνίοτε ἀπὸ ἀγυρτείαν καὶ τελειόνει εἰς ἐπιστήμην. Ἡ χημεία ἤρχισεν ἀπὸ ἀλχημείαν. Ἐγύρευε νὰ κάμῃ χρυσὸν ἀπὸ τὰ ἀγενῆ μέταλλα. Ἐγύρευεν ἀκόμα νὰ δημιουργῇ ἀνθρωπάρια, ζῶντα μέσα σὲ σπίρτο. Καὶ ἴσως μιὰ μέρα τελειώσῃ ἡ χημεία εἰς ἀλχημείαν.

Ὡς ἰατροὶ — οἱ δημοσιογράφοι πρέπει νὰ διαγινώσκωμεν καὶ νὰ ὑποδεικνύωμεν τὰς ὁδούς, τὰς ἀγούσας εἰς τὴν θεραπείαν. Κ' ἐγὼ φαντάζομαι τοὺς Ἕλληνας ἐπισύροντας εἰς ἑαυτοὺς τὴν προσοχὴν τῶν ἐθνῶν — ἡγεμονεύοντας εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὰς τέχνας — προχθὲς δὲ μία ἄκρη τῆς φαντασίας μου αὐτῆς ἐπραγματοποιήθη μέσα στὰ ροδοστεφανωμένα κύματα καὶ τὰ μελοστεφανωμένα χρώματα τῆς μουσικῆς τῆς «Ρέας» — ἀλλὰ... εὐθὺς πού παραδοθῶ ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὸ ᾆσμα τῆς Φαντασίας μου, αἰσθάνομαι νὰ μὲ τσιμπᾷ ἡ Ἀλήθεια καὶ νὰ μοῦ λέγῃ:

— Ἔ! φιλαράκο, γιὰ στρίψε λίγο κι' ἀπ' ἐδῶ.

Καὶ τότε βλέπω νὰ καθυστεροῦμεν οἱ Ἕλληνες εἰς τόσα καὶ νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην νὰ δώσωμεν τόσας μάχας, ὥστε μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡ περὶ τοῦ Ναπολέοντος μεγάλη εἰκὼν τοῦ Ἔμερσον. Ὅπως, λέγει ὁ Ἔμερσον, ὁ Σβεδενμποὺρ φρονεῖ ὅτι

ἕκαστον ὄργανον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁμογενῆ ἄτομα, ὁ πνεύμων δηλαδὴ συνίσταται ἀπὸ πλῆθος μικρῶν πνευμόνων, ὁ νεφρὸς ἀπὸ πλῆθος μικρῶν νεφρῶν, οὕτω κατ' ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀποκτᾷ κράτος ἐπὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ὡς ὁ Ναπολέων, περὶ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ἡ Γαλλία, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἡ Εὐρώπη, τὸ ἀποκτᾷ, διότι οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἔσυρε μαζί του, ἦσαν ὅλοι μικρὰ Ναπολεοντίδια.

Μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡ εἰκὼν αὐτή, διότι εἰς τὰς διαλέξεις μου ἐπολέμησα τὴν παραλυτικὴν ἀρχὴν τοῦ Μεσσιανισμοῦ, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ περιμένωμεν οἱ πολλοὶ τὴν σωτηρίαν μας ἀπὸ τὸν ἕνα. Προτιμῶ ἀπὸ τὸν Μεσσιανισμὸν αὐτόν, τὸν Ἐμερσονισμόν. Σύμφωνα μὲ αὐτόν, διὰ νὰ ἀλλάξωμεν οἱ Ἕλληνες θέσιν εἰς τὴν κλίμακα τῶν ἐθνῶν, διὰ νὰ λογαριαζώμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς ἔθνος προόδου καὶ συνεργασίας εἰς τὸν πολιτισμόν, πρέπει ὅλοι μας νὰ γίνωμεν μικροὶ Βενιζέλοι, καὶ τότε μόνον θὰ δυνηθῇ καὶ αὐτὸς νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ἐκεῖ ποὺ θέλει, ἐκεῖ ποὺ πρέπει, ἐκεῖ ποὺ μᾶς ἀξίζει.

Η ΟΥΣΙΑ, Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΝΥΝ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Τόμοι ὁλόκληροι ἐγράφησαν περὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὅμως, ὡς ἀπεδείχθη τρανῶς ἐσχάτως, ἡ κοινωνία κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν γνωρίζει κἂν ποῦ κεῖται ἡ οὐσία αὐτοῦ. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομον ἔκθεσιν τῶν κατ' αὐτὸ καὶ νὰ παραστήσωμεν πρὸς τί γίνεται ὅλος αὐτὸς ὁ θόρυβος καὶ ποῦ τείνουσιν αἱ διάφοροι διαμαχόμεναι πρὸς ἀλλήλας μερίδες.

Τὸ ζήτημα εἶναι παλαιότατον καὶ ἤλλαξε πολλὰς φάσεις, ἐξ ὧν ἡ σημερινὴ εἶναι ἡ ὀξυτάτη, διότι διὰ πολλοὺς λόγους αὐτὴ φαίνεται τείνουσα εἰς λύσιν τοῦ αἰωνίως ἀλύτου ζητήματος. Αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ ἀνάγονται εἰς τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε οἱ λόγιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐνόμισαν ἐσφαλμένως ὅτι αἰτία τῆς ἐξοχότητος τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη ἡ τάσις τοῦ μιμεῖσθαι ἀρχαιοτέραν τῆς συγχρόνου φάσιν τῆς γλώσσης ἐν τοῖς γραπτοῖς μνημείοις καὶ περιφρονήσεως τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐτίθετο ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ. Διγλωσσία βεβαίως δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τοῦτο, πάντως ὅμως ἐπέφερε διχασμὸν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ Ἔθνους, ἰδίᾳ δὲ ἐπέδρασεν κακῶς εἰς τὴν δημιουργικὴν φιλολογίαν ἑκάστης περιόδου, ἥτις κατὰ κανόνα ἀπαράβατον πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ζώσης γλώσσης καὶ ἐξ ἧς κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἐξαρτᾶται ἡ μόρφωσις λαοῦ τινος. Ἅπαξ δοθείσης τῆς κακῆς ἀρχῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ εὐκόλως θεραπεία διὰ τρεῖς κυρίως λόγους. Πρῶτον διότι ἡ ἑκάστοτε δρῶσα γενεὰ εἶχεν ἤδη ἀναπτύξει εἶδος καλλιλογικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ θὰ προσεβάλλετο διὰ ἄλλης πορείας. Δεύτερον διότι δὲν ἐνέκυψαν οἱ λόγιοι εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας τῆς γλώσσης, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἔπειθε περὶ τοῦ σφαλεροῦ τῆς *τάσεως ταύτης*. Τρίτον δὲ διότι δὲν ἦτο τόσον διαδεδομένη ἡ παιδεία, οὔτε ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Ἑλληνικοῦ τόσον συχνή, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ διὰ διαμέσων στρωμάτων ἡ ταύτισις τῶν γλωσσικῶν παραλλαγῶν. Μολαταῦτα, ὁσάκις ἐπήρχετο παραμέλησίς τις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν τῇ Βυζαντιακῇ περιόδῳ, λεληθότως ἐγίνετο ἡ προσέγγισις αὕτη ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ μόνον διότι ἔλειπεν ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα σφαλερὰ προϋπόθεσις. Μόλις ὅμως συνέ*βαινε τὸ ἐναντίον*, ἀνεφαίνετο πάλιν ἐν ὅλῃ τῇ ὀξύτητι ἡ ἀντίθεσις. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἀνεφάνησαν καὶ ἔξοχα πνεύματα, ἅτινα διὰ δημιουργικῆς φιλολογίας συγχρόνου θὰ κατώρθουν νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τὰ πνεύματα τῶν τότε ζώντων καὶ νὰ δώσωσι νέαν τροπὴν εἰς τὴν γλωσσικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἔθνους. Αἱ πολλαὶ κακοδαιμονίαι τοῦ Ἔθνους πάλιν ἐξ ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν οὐδέποτε ἐπέτρεψαν αὐτῷ ἡσυχίαν καὶ καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων *ἐν μεγάλῳ μέτρῳ*, ὥστε νὰ διαμορφωθῇ ἑνιαῖος κοινὸς λόγος. Μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Ἔθνους ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπῆλθε φυσικῶς παραμέλησις τῆς παιδείας, ἀλλὰ πάλιν ἀπὸ τοῦ 16ου καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἤρχισε ποιά τις ἀναγέννησις ὑπὸ τὸ πρότερον πνεῦμα, ὀξύτερον δὲ ἐξεδηλώθη ἡ ἀντίθεσις τῶν διαφόρων τάσεων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε ἐπεκράτησε κατ' ἀρχὰς ἡ μετριωτέρα πως πορεία τοῦ Κοραῆ.

Ἐννοεῖται ὅτι καθ' ὅλα ταῦτα τὰ στάδια ὑπῆρχον ἄνθρωποι συναισθανόμενοι τὸ σφαλερὸν τῆς πορείας καὶ ἀνέκαθεν ἀναφέρονται σφοδραὶ διαμάχαι τῶν λογίων τοῦ Ἔθνους. Κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἑφεξῆς ἀνεφάνησαν οἱ ἀνταττικισταί, διὰ τῶν μελανωτέρων δὲ χρωμάτων περιγράφονται οἱ ἀγῶνες αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀττικιστάς. Ἐπίσης καθ' ὅλην τὴν Βυζαντιακὴν περίοδον συχναὶ μνεῖαι γίνονται περὶ τῶν λεγομένων χυδαϊζόντων. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος τὰ πάθη ἐξήφθησαν τοσοῦτον, ὥστε ἔφθασαν μέχρι ἐνεδρῶν πρὸς δολοφονίαν ἀντιφρονούντων αἱρεσιαρχῶν. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου ἐπίσης ἔχομεν προγενεστέρως τῆς τελευταίας ταύτης τριακονταετίας πολλάκις ἀγῶνας τοιούτους μετριωτέρους. Εἶναι δυστύχημα ὅμως ὅτι ἡ μετριωτέρα τάσις τοῦ Κοραῆ ἐγκατελείφθη βαθμηδὸν βραδύτερον, ἐπεκράτησε δὲ ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψις ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἡ γραφομένη δύναται βαθμηδὸν καλλωπιζομένη νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ξενοφῶντος, τάσις ἥτις ὤξυνε τὴν ἀντίθεσιν τὴν φαινομενικήν, διότι πραγματικῶς ἡ κοινὴ γραφομένη γλῶσσα διὰ τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τῶν ἄλλων μέσων τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῆς συχνῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λεληθότως διεμορφώθη καὶ ἐπέδρασε μεγάλως καὶ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως κοινοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον προφορικοῦ λόγου.

Τὸ ζήτημα τώρα πρέπει νὰ τεθῇ ὡς ἑξῆς· Κακῶς ἰσχυρίζονταί τινες ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ συμβαίνει τὸ παρ' ἡμῖν παρατηρούμενον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὁμιλουμένην καὶ γραφομένην. Ἡμεῖς ἔχομεν μίαν βαθμίδα περισσότερον, ἡ ὁποία βαθμηδὸν πρέπει νὰ ἐκλείψῃ. Δηλαδή, ἐνῷ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσιν ἀφ' ἑνὸς ἰδιώματα τοπικά, ἀφ' ἑτέρου κοινὴ γλῶσσα ὁμιλουμένη, ἧς ἐλάχιστα ἀφίσταται ἡ γραφομένη, παρ' ἡμῖν ὑπάρχουν τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα, ὑπάρχει κοινή τις ἀδιαμόρφωτος ἀκόμη ἐν πολλοῖς λαλουμένη, ἥτις εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῶν ἐκ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐπιδράσεων, ὑπάρχει καὶ ἱκανῶς διάφορος γραπτὸς λόγος, ὅστις πάλιν εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν διαφόρων παρὰ τοῖς λογίοις ἡμῶν ἐπικρατουσῶν τάσεων. Φυ*σικῷ τῷ* λόγῳ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ ἐπιφέρωμεν ἑνότητά τινα τελείαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τῶν διαφόρων τούτων τάσεων. Εἴμεθα δὲ εἰς θέσιν νὰ πράξωμεν τοῦτο, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ παιδεία κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον παρέχεται παρ' ἡμῖν ὁμοιομόρφως, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ διὰ τοῦ τύπου καὶ ἄλλων μέσων εἶναι μεγάλη, ἔχομεν τὸ σπουδαιότερον τὴν ἐπιστήμην, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν δύναται νὰ διδάξῃ τὰς ὀρθὰς ἀρχὰς καὶ ἀντιλήψεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξετάσῃ τὴν λαλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν καὶ νὰ ἀνοίξῃ δρόμον τινὰ ἑνιαῖον εἰς τὰς διαφόρους παρατηρηθείσας τάσεις τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς. Ὥστε ἡμεῖς κυρίως εἰπεῖν δὲν ἔχομεν τώρα γλωσσικὸν ζήτημα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκπαιδευτικόν. Καὶ ἂν συμβαίνουν τὰ ἔκτροπα, τὰ ὁποῖα καὶ πρὸ ὀλίγου μόλις ἔγιναν, αἰτίαι εἶνε πλέον καθαρῶς ἐκπαιδευτικαί.

Τὸ παρ' ἡμῖν παρατηρούμενον συνέβη καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν, ἐν ἥττονι ὅμως μέτρῳ, διότι αἱ ἀντιθέσεις δὲν ἦσαν τόσον μεγάλαι. Ἀφότου ὅμως ἀνεφάνη ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὰ πάντα διηυκρινίσθησαν διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως. Ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐν τούτῳ ἐδείχθη ἀτυχής. Τόσον βαθέως ἦτο ἐρριζωμένη ἡ ἀρχαία πρόληψις ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διεφθάρη μετὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον, ὥστε οἱ φιλόλογοι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπηξίουν κἂν τῆς προσοχῆς των τὰς μετέπειτα περιόδους αὐτῆς. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὅμως ἐπεκράτησε καὶ ἐδῶ ἡ ἀλήθεια. Ἀνεγνωρίσθη ἡ μεγάλη σημασία τῆς Νεοελληνικῆς διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπεβεβαιώθη τὸ ἀξίωμα, ὅτι μόνον ἡ μελέτη τοῦ παρόντος θὰ ἐμψυχώσῃ τὴν φιλολογικὴν ἔρευναν τῆς Ἑλληνικῆς ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἀποβάλῃ τὰς *μακραίωνας προλήψεις*. Ἡ σπουδαιοτάτη δὲ τούτων εἶναι ἡ ψευδὴς ἀντίληψις, ὅτι ἡ ἀρχαία γλῶσσα εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἡμετέρας. Εὐθὺς ὡς ἀνακοπῇ ἡ ἀντίληψις αὕτη καὶ στραφῇ τὸ βλέμμα πρὸς τὸ παρόν, τότε θὰ ἐννοηθῇ ἡ μεγάλη ἀλήθεια ὅτι μέχρι τοῦδε ἐβαδίσαμεν ἐσφαλμένως καὶ ὅτι ἔχομεν τώρα γραπτὸν λόγον αὐτάρκη, τοῦ ὁποίου προορισμὸς εἶναι νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς ὀλιγωτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν λόγον τὸν προφορικόν. Τοῦτο θὰ ἐπέλθῃ *θᾶττον ἢ βράδιον*, ἀναλόγως τῆς ὀρθῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως. Τὸ ῥεῦμα μᾶς φέρει λεληθότως ἐκεῖ. Αἱ διάφοροι ἀντιλήψεις, τὰ πάθη, ὁ φανατισμός, ἡ ἀναρχία ἡ γλωσσικὴ καὶ τὰ λοιπά, ἓν μόνον ἀποδεικνύουν, ὅτι ἀτομικαὶ ἀντιλήψεις, μὴ στηριζόμεναι εἰς ἐπιστημονικὰς ἀρχὰς ὀρθάς, μεταγγίζονται εἰς μέγα μέρος τῆς κοινωνίας καὶ ἐπιφέρουν ταραχὴν εἰς τὴν περαιτέρω διαμόρφωσιν τῆς γλώσσης. Αἱ ἀτέλειαι λοιπὸν ἡμῶν εἶναι ἐπιστημονικαὶ καὶ ἐξηγοῦνται *ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν γραμμάτων* παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν.

Τὴν παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικὴν κίνησιν τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν χαρακτηρίζει ἓν μέγα καὶ ὀλέθριον ἐλάττωμα, ἡ ἔλλειψις φιλοσοφικῆς διανοήσεως καὶ ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Περαιτέρω ἡ ἀλλαχοῦ ἴσως ὀφειλομένη ἔλλειψις σταθερῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν καταπίεσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως

εἰς δημιουργίαν ὀλιγαρχίας τῶν γραμμάτων, ἥτις περιστρέφεται περὶ τὰ πρόσωπα ἢ τὰς ἰδέας τῶν δύο πρωτοστατησάντων εἰς τὰ τῆς φιλολογίας, τοῦ μακαρίτου Κόντου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Μιστριώτου. Ἔξω τῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἀσχολιῶν τοῦ μακαρίτου Κόντου, ἡ τάσις του ἡ πρακτικὴ ἦτο ἄρδην ἐσφαλμένη ὑπὸ ἔποψιν γλωσσολογικήν, διότι ἐπεδίωξε διόρθωσιν τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως διὰ δῆθεν ὀρθοτέρων λέξεων καὶ τύπων. Τοῦτο ὑπεστηρίχθη μετὰ τοιούτου πάθους, ὥστε οἱ μὴ συμμορφούμενοι ἢ ἔπαθον τὰ κάκιστα ἢ κατεδιώχθησαν ὡς «ἀγελαῖοι». Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διχασμὸς τῶν σκέψεων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἡ ἐπικράτησις τοῦ κομματισμοῦ ἐν τῇ σχολῇ. Εἰς τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται τὸ ὅτι ἡ ἄλλως ἀξιόλογος δρᾶσις τοῦ ἐνδεδειγμένου νὰ φωτίσῃ τὰς συνειδήσεις καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐκαρποφόρησε μὲν ὑπὸ ἔποψιν λεπτομερειῶν καὶ ἐπιστημονικῆς ἀντιλήψεως τῶν κατὰ τὴν Νεοελληνικήν, δὲν ἐπέφερεν ὅμως πλήρη τὴν ἀπαιτουμένην διαφώτισιν τῆς κοινωνίας ὑπὸ ἔποψιν γενικωτέρων ἀρχῶν καὶ πρακτικῶν τάσεων. Ἐξ ἄλλου παραλλήλως ἀνεπτύχθησαν αἱ ὀλεθρίως ἐπιδράσασαι τάσεις τοῦ καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Μιστριώτου, ὅστις ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ κομματικῶς φίλου Κόντου μείνας ἀνενόχλητος, κατώρθωσε μὲ ἀορίστους ἰδέας περὶ τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν ἡμῶν νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐπιστημονικότητός του διὰ φήμης Ἐθνικοῦ ἀνδρός. Ὁ λέγων τὸ ἐναντίον ἐκαρατομεῖτο καὶ ὁ ἀνὴρ ηὐξήθη μέγας, ἐννοεῖται μόνον πρὸς κακόν, διότι τὸ μόνον, ὃ ὑποστηρίζει οὗτος, εἶναι ἀόριστός τις ἰδέα, ὅτι ὁ γραφόμενος ἡμῶν λόγος δέον νὰ διατηρήσῃ τὴν λάμψιν τοῦ ἀρχαίου. Ὁσάκις τῷ ἐπήρχετο, ἤρκει ἡ ἐπίσεισις κινδύνων Ἐθνικῶν διὰ νὰ ταράξῃ τὸ Πανελλήνιον καὶ νὰ καταστρέψῃ πᾶσαν ἄλλην κίνησιν, περὶ ἧς ἐλαχίστην ἰδέαν ἔχει ὁ ἀνήρ, διότι τὴν μὲν ἐπιστήμην οὐδέποτε ἀντελήφθη ἀνωτέραν τῆς πρακτικῆς της σημασίας, τὴν δημοτικὴν ἡμῶν γλῶσσαν θεωρεῖ διαφθορὰν τῆς ἀρχαίας, τὴν ἐπιστήμην περὶ τὰ Νεοελληνικὰ θεωρεῖ διδάσκουσαν «πῶς τρώγονται αἱ καταλήξεις τῶν λέξεων» κλπ. Ἡ διαφώτισις τῶν συνειδήσεων λοιπὸν ἦτο πολὺ ἀσθενὴς ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, μεγάλα δὲ τὰ ἐξ ὑποβολῆς πάθη παρὰ τοῖς διδασκάλοις καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Κακῶς δ' ἐπέδρασε καὶ ἡ ἔλλειψις διδασκαλίας τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὑπὸ εἰδικοῦ, ἥτις θὰ ἦτο συντελεστικωτάτη πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινωνίας ἐπὶ τῶν παρατηρουμένων τάσεων τῆς γλωσσικῆς ἡμῶν ἐξελίξεως. Εἶναι δὲ αὗται αἱ τάσεις ὁ ἀβίαστος καὶ πρὸς τὸν προφορικὸν τείνων γραπτὸς λόγος ἀφ' ἑνὸς ἐν ταῖς πρακτικαῖς χρήσεσιν ἡμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ τῶν μεγαλυτέρων κέντρων προφορικὸς λόγος διὰ τὴν πρωτότυπον ἡμῶν φιλολογίαν. Ἡ ἐπιστημονικὴ διδασκαλία σκοπὸν θὰ εἶχε, πλὴν πολλῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν σκοπῶν, νὰ προπαρασκευάζῃ τὰς συνειδήσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ προλήψεων καὶ ἀναρχικῶν κινημάτων, ἅτινα προσβάλλουσι τὸ καλαισθητικὸν συναίσθημα τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἀνοχὴν τῶν ἀλλοτρίων πεποιθήσεων, εἰς τὴν οὐσίαν τῆς γλώσσης, ἥτις ὡς φυσικὸς ὀργανισμὸς διεπόμενος ὑπὸ ἀξιωμάτων οὐδεμίαν ἀτομικὴν ἐνέργειαν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, γενικῶς εἰπεῖν, εἰς βαθμιαίαν ἀποσόβησιν τοῦ εἰς γάγγραιναν τῆς κοινωνίας μεταβληθέντος γλωσσικοῦ ζητήματος.

Ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἐξηγεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν πῶς ἡ ἐπιστημονικὴ συζήτησις τοῦ ζητήματος ἐξῆλθε τῶν Ἑλληνικῶν ὁρίων καὶ ἔγινε οἰονεὶ διεθνής, ἀφ' ἑτέρου δὲ πῶς εὗρον πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν Ἑλλάδι αἱ ἰδέαι τοῦ Ἰ. Ψυχάρη. Καθαρῶς γλωσσολογικῶς βεβαίως αἱ ἰδέαι τοῦ ἀνδρὸς δὲν εἶναι ἐσφαλμέναι, ἀλλὰ ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν κρινόμεναι εἶναι ἐλλιπεῖς, διότι δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν δύναμιν τῆς ἱστορίας καὶ τὸ νῦν γινόμενον. Ἐν ὀλίγαις λέξεσιν αἱ διδασκαλίαι αὗται συνίστανται εἰς τὴν παντὶ σθένει ἐπικράτησιν λόγου προφορικοῦ ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς χρήσεσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως προσοχῆς πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιδράσεις τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου. Ἐνταῦθα ὀφείλεται κατὰ τὸ ἥμισυ ὁ παρ' ἡμῖν ἀναπτυχθεὶς μαλλιαρισμός, ὅστις ἔχει δύο κυρίως ἐλαττώματα. Πρῶτον τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν, τὴν παντελῆ ἄρνησιν τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ πάσης ἐπιδράσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ, ὅπερ εἶναι ἐσφαλμένον καὶ ἀνιστόρητον. Δεύτερον δὲ τὴν προσπάθειαν πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὸν κοινὸν λόγον λέξεων ἀκαταλήπτων ἐκ τῶν ἰδιωμάτων ἢ τὴν δημιουργίαν νέων λέξεων δῆθεν κατὰ τοὺς νόμους τῆς δημώδους εἰς ἀντικατάστασιν παντὸς τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα δύνανται ὡς ἑξῆς νὰ ὁρισθῶσιν αἱ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀρχῶν ἐπιστημονικῶν προκύψασαι ἐνέργειαι παρ' ἡμῖν ἐν τῇ γλωσσικῇ ἀναρχίᾳ. Πρῶτον ἡ τάσις τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐν τῇ δύσει αὐτῆς εὑρισκομένη, οὖσα ὀλεθριωτάτη ὡς περιορίζουσα τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τοῦ γραπτοῦ λόγου εἰς εὐάριθμον ἀριθμὸν λογίων, μὴ λαμβάνουσα δὲ ὑπ' ὄψιν οὐδαμῶς τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ Ἔθνους. Δεύτερον ἡ τάσις τοῦ Κοντισμοῦ ἡ ἀπὸ τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ὀρθοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μεταπεσοῦσα εἰς ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς ἐπὶ τοῦ νῦν λόγου, ἥτις ὡς ἀναχρονιστικὴ εἶναι ἐπίσης ἐσφαλμένη. Τρίτον ἡ τάσις τοῦ Μιστριωτισμοῦ, ὅστις ἀντιλαμβάνεται ἀορίστως τὸν γραπτὸν λόγον ὡς ἀποκρυσταλλωθέντα, θεωρεῖ παραφθορὰν πᾶσαν μεταβολὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς τάσεως αὐτοῦ πρὸς ἐνεργοτέραν σχέσιν πρὸς τὸν προφορικόν, χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀνάγκην τῶν δημιουργικῶν ἡμῶν δυνάμεων καὶ τῆς διορθώσεως τῆς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως. Τέταρτον ἡ τάσις ἡ ἀντίθετος, ἡ τοῦ οἰονεὶ δημοτικιστικοῦ Μιστριωτισμοῦ, ὅστις θέλει νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν «καθαρὰν δημώδη», ἔχων τὸ αὐτὸ ἐλάττωμα πρὸς τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος. Πέμπτον εἶναι ἡ τάσις τοῦ πάντα χαλινὸν ἀποβαλόντος μαλλιαρισμοῦ, ὅστις εἶναι καθαρὰ οὐτοπία. Πᾶσαι αὗται εἶναι γλωσσικαὶ ἀσθένειαι ἀπορρεύσασαι τὸ μὲν ἐξ ἐσφαλμένων ἀρχῶν, τὸ δὲ ἐξ ἐλλείψεως ἐπιστημονικῆς μορφώσεως. Πᾶσαι εἶναι ἀκίνδυνοι ἐντελῶς διὰ τὸ ὅλον οἰκοδόμημα τῆς γλώσσης τὸ ὑπὸ φυσικῶν νόμων διεπόμενον. Ψύχωσις εἶναι ὁ φόβος δῆθεν διασπάσεως τῆς γλωσσικῆς ἡμῶν ἑνότητος, διότι ἡ ἑνότης αὕτη ἐπῆλθε καὶ ἐπέρχεται καὶ ἀκουσίως ἡμῶν. Ἔλλειψιν παιδαγωγικῆς ἀνατροφῆς καὶ φιλοσοφικῆς μορφώσεως σημαίνει ἡ τάσις ἡμῶν πρὸς βιαιότητας κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων, ἐνῷ τὰ ὑπ' ἄλλων κακῶς γραφόμενα εἰς τοὺς νουνεχεῖς μόνον τὸ καλαισθητικὸν αἴσθημα προσβάλλουσιν, οὐδὲν δ' ἄλλο συναίσθημα εἶναι ἱκανὰ νὰ διεγείρωσιν. Ὁ δὲ φανατισμὸς καὶ τὰ πάθη μεταδίδονται εἰς τὴν κοινωνίαν καθ' ὑποβολὴν ἐκ τῶν ἀφιλοσοφήτων διδασκάλων.

Ἡ δὲ πορεία ἡ ὀρθὴ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἀνοχὴ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ τοῦ προφορικοῦ ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ὁ μὲν γραπτὸς λόγος ἀντιπροσωπεύει ὅλον τὸν διανοητικὸν καὶ ἐν ἄλλαις πρακτικαῖς χρήσεσι λόγον τῆς νῦν γενεᾶς, ὁ δὲ προφορικὸς ἀντιπροσωπεύει τὰ αἰσθήματα ἡμῶν καὶ εἶναι τὸ προσεχὲς μέλλον, πρὸς ὃ πρέπει νὰ στρέψωμεν πᾶσαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ἀντίληψις τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου ὡς ἀνεξαρτήτου πλέον τοῦ ἀρχαίου καὶ αὐτάρκους, ἐκβολὴ τῆς προκαταλήψεως ὅτι ὁ ἀρχαῖος λόγος εἶναι εὐγενέστερος καὶ εἶναι προωρισμένος νὰ καλλύνῃ καὶ τὸν ἡμέτερον, ἂν διαρκῶς ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπιστημονικὴ συλλογὴ καὶ ἐξέτασις παντὸς τοῦ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ζῶντος γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, ἵνα διεκρινισθῶσι τὰ κατὰ τὸν κοινὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ τὰ ἰδιώματα. Ὅπερ δὲ σπουδαιότερον, ἐργασία ἐνδελεχὴς τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημόνων περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ κατορθωθῇ ἡ εἰσαγωγὴ ἁπλουστέρου γλωσσικοῦ ἰδιώματος εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὁ συνδυασμὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν τελείαν κατανόησιν τοῦ ὁλονὲν πλησιάζοντος πρὸς τὸν προφορικὸν γραπτοῦ ἡμῶν λόγου, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ χάσμα τι ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει ἡμῶν. Πρὸ παντὸς λοιπὸν δεόμεθα βιβλίου καὶ νοῦ.

Α. Χ. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑΣ

ΣΚΙΤΣΑ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΑ

Εδῶ θὰ ζητήτησε τὴν ἄλλην ὄψιν τοῦ Ἕλληνος, τὴν πρακτικήν. Τὴν τυχοδιωκτικήν, ἂς εἰποῦμε, μὲ τὴν καλὴν ὅμως σημασίαν τῆς λέξεως. Ἔρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ ἰδῇ τὴν τύχην του, νὰ τὴν δημιουργήσῃ. Ἔχει πεποίθησιν εἰς τὴν φιλεργίαν του καὶ εἰς τὴν εὐφυΐαν, ποὺ τοῦ ἐκληροδότησε ἡ φυλή του. Ρίχνεται εἰς τὴν ζωὴν καὶ τρέχει, τρέχει, τρέχει. Τίποτε ἄλλο δὲν γυρίζει νὰ κυτάξῃ γύρω του. Μένει μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ χρήματος—διὰ νὰ χαρῇ τὴν ζωὴν—καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος εἰς τὸ βάθος.

***

Σνόμπ, δὲν ὑπάρχουν οχεδόν. Μοῦ φαίνεται παράξενη ἡ λέξις διὰ τὸν τόπον αὐτόν. Ὁ σνὸμπ εἶναι ἄνθος — ἄνθος νὰ τὸν εἰποῦμε; — κοινωνίας, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὸ διϋλιστήριον τῶν αἰώνων. Ἄνθος μισοπνευματικόν, μισοκοσμικόν, μισοϋλιστικόν, ποὺ θέλει νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ βασιλεύει γύρω του χωρὶς νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸ καταλάβῃ, νὰ τὸ νοιώσῃ, ὁποὺ τὸ ζῇ ὅμως. Μιλῶ διὰ μίαν κατηγορίαν τοῦ εἴδους, τὴν ἀνωτέραν. Διὰ τὴν Αἴγυπτον ἡ εἰκὼν εἶναι ἀρνητική. Εἰς καθετί, πρῶτα - πρῶτα ὑπάρχει ἡ ἄρνησις. Ἡ θετικὴ ζωὴ ἔρχεται κατόπιν. Ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ στὰ σκίτσα μου τοὺς νόμους, ποὺ ἔταξε ἡ φύσις.

***

Ὅλη λοιπὸν ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἕνας μεγάλος κῆπος, ποὺ κλείνει μέσα του καὶ μερικὰ φυτά, ἀπρόσβλητα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τοῦ πλούτου καὶ ποὺ νοσταλγοῦν ὁλόενα τὴν δροσιὰ μιᾶς ἀνωτέρας ζωῆς. Γι' αὐτοὺς ὁ πλοῦτος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ χίλια ὄνειρα, ποὺ κάμνουν, μιὰ ποὺ τὰ ξεχνοῦν χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ φωλιάσουν μέσα τους. Εἶναι τὰ ἀπάνεμα λιμανάκια, ὁποὺ θὰ καταφύγῃς. Ἐδῶ θέλω ν' ἀνοίξω μίαν μικρὰν παρένθεσιν μὲ δυὸ λόγια θερμὰ πρὸς τοὺς λίγους ἐκλε-

κτοὺς φίλους καὶ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ πρόθυμα καὶ ἀνεπιφύλακτα ἐτίμησαν τὰς συναυλίας Φωκᾶ - Καλομοίρη, ποὺ διωργάνωσαν τὰ «Παναθήναια».

***

Ἕνα βράδυ μᾶς ἐκάλεσαν εἰς μίαν διάλεξιν τοῦ κ. Μανταδάκη εἰς τὴν «Νέαν Ζωὴν» τῆς Ἀλεξανδρείας. Πρῶτα ὡμίλησεν ὁ κ. Πετρίδης, ἰατρός, ἀβίαστα, ἐλεύθερα, ἐπιστημονικά. Ἔπειτα ὁ κ. Μανταδάκης διὰ τὸν Ἐρωτόκριτον. Ἀφηγήθη τὸ ἱστορικὸν μέρος, ἀνέπτυξε μερικὰ πράγματα καὶ ἀπήγγειλε στίχους τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Ἦτον καὶ ὁ κ. Γενικὸς Πρόξενος καὶ τὸ προξενικὸν σῶμα. Ὁ κ. Μητσόπουλος φαίνεται νὰ ἤκουε πρώτην φορὰν Ἐρωτόκριτον. Οἱ στίχοι του ἐκίνησαν τὸ χαμόγελο, ἔπειτα τὰ γέλια τῶν κ. κ. προξενικῶν, ποὺ παρέσυραν καὶ μερικοὺς ἄλλους. Ἐκεῖνοι, ποὺ ἔνοιωθαν, ἄρχισαν ν' ἀγανακτοῦν. Σὲ μιὰ στιγμή, ποὺ ἀναγκάσθηκε ὁ κ. Μανταδάκης νὰ σταματήσῃ, σηκώθηκε ὁ κ. Καλομοίρης μὲ θυμὸν καὶ μὲ παράπονο. Δὲν ἐσεβάσθηκε τύπους καὶ ἀξιώματα καὶ εἶπε: «Νομίζω, Κύριοι, πῶς μπορούσαμε καὶ νὰ μὴ γελοῦμε, γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ποίημα, ἂς εἶναι τοὐλάχιστον ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴ μεγαλόνησο». Καὶ ἐγένετο σιωπή. Καὶ ὅσοι δὲν ἐγνώριζαν ἀπὸ Ἐρωτόκριτον, ἀναγκάσθηκαν νὰ τὸν γνωρίσουν.

***

Τί ἀντίθεσις Εὐρωπαίου καὶ Αἰγυπτίου. Ἡ ζωή του μοιάζει μὲ τὴν ρυθμικὴν κίνησιν τῆς καμήλας. Θὰ ἔλεγα μὲ τὴν ρυθμικὴν ἀκινησίαν της, σύμβολον παντοπεινὸν τῆς χώρας. Ὅλα ράθυμα, ἀργά, ναρκωμένα. Τὸ πιὸ ἐλαστικόν, τὸ πιὸ ἀεικίνητον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον εἶναι ἴσως ὁ ψύλλος. Ἔστι δὲ ἐν Αἰγύπτῳ πλῆθος ἀμέτρητον ψύλλων. Μιὰν ἡμέρα κάτι μοῦ τσιμποῦσε τὸ χέρι. Ἦταν αὐτὸ τὸ παληοζωΰφιον. Πάω νὰ τὸν πιάσω καὶ πέφτει βαρὺς στὸ πάτωμα.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ

Ὁ Θεόδωρος Θεοδώροβιτς Σιγάγεφ, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε συλλάβει τὸ τρυφερόν του ἥμισυ ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ παραβιάζῃ τὴν πίστιν τοῦ γάμου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὁπλοπωλεῖον Σμοὺξ καὶ Σ^ια^, καὶ ἐδιάλεξε τὸ κατάλληλον περίστροφον. Τὸ πρόσωπόν του ἐξέφραζε λύπην, ὀργὴν καὶ ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν.

— Ξέρω τί θὰ κάμω . . . ἐσκέπτετο. Ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας ἐξυβρίσθη, τὸ ἔντιμον ὄνομά μου ἐρρίφθη εἰς τὸν βόρβορον, ἡ διαφθορὰ παντοῦ θριαμβεύει, καὶ διὰ τοῦτο ἐγώ, ὡς πολίτης καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ὀφείλω νὰ ἐμφανισθῶ ἐκδικητής. Στὴν ἀρχὴ θὰ σκοτώσω αὐτήν, ὕστερα τὸν ἐραστὴν καὶ ὕστερα θὰ σκοτωθῶ ὁ ἴδιος . . .

Ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀγοράσει τὸ φονικὸν ὅπλον, καὶ οὐδεὶς εἶχεν ὑπ' αὐτοῦ φονευθῇ, ἐν τούτοις ἐν τῇ φαντασίᾳ του ἐζωγραφίζοντο τρία αἱματοβαφῆ πτώματα, τεμάχια ἐγκεφάλου σκορπισμένα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, τὸ πλῆθος τῶν περιέργων, ἡ νεκροψία . . . Μὲ χαιρεκακίαν ἀνθρώπου προσβεβλημένου καιρίως, ἐφαντάζετο τὴν ἔκπληξιν τῶν συγγενῶν καὶ τῆς κοινωνίας, τὴν ἀγωνίαν τῆς προδότιδος καὶ νοερῶς ἤδη ἀνεγίνωσκε τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων, τὰ πραγματευόμενα περὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν σημερινῶν ἠθῶν.

— Ο ὑπάλληλος τοῦ καταστήματος — μία εὐκίνητος γαλλικὴ μαριονέττα, μὲ ἀρκετῶν διαστάσεων γαστέρα, καὶ ἄσπρο γιλέκο — ἐπιδεικνύων εἰς αὐτὸν τὰ περίστροφα καὶ κολακευτικῶς μειδιῶν ἐρητόρευεν.

— Ἐγὼ θὰ σᾶς συνεβούλευα, monsieur, νὰ ἀγοράσητε αὐτὸ τὸ περιφήμου μάρκας Σμὶθ καὶ Βεσσὼν περίστροφον. Εἶναι ἡ τελευταία λέξις τῆς ἐπιστήμης. Τριπλασίας δυνάμεως ἀπὸ τὰ ἄλλα, μὲ ἀσφάλειαν. Δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀποτέλεσμα εἰς ἀπόστασιν ἑξακοσίων βημάτων. Ἐφιστῶ τὴν προσοχήν σας, monsieur, εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κατασκευῆς, εἶναι τὸ σύστημα τοῦ συρμοῦ, monsieur. Καθημερινῶς πωλοῦμεν δεκάδας ὁλοκλήρους ἐναντίον τῶν λῃστῶν καὶ τῶν ἐραστῶν. Εἶναι τῆς πιὸ μεγάλης ἀκριβείας, κτυπᾷ εἰς πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν καὶ δύναται νὰ διαπεράσῃ τὴν σύζυγον καὶ τὸν ἐραστήν. . . Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς αὐτοκτονοῦντας, δὲν γνωρίζω καλλίτερον σύστημα.

— Ὁ ὑπάλληλος ἀνέβαζε καὶ κατέβαζε τοὺς ἐπικρουστῆρας, ἐφυσοῦσε τὴν κάνναν, καὶ ἐπροσποιεῖτο ὅτι ἀσθμαίνει ἀπὸ ἐνθουσιασμόν.

Βλέπων κἀνεὶς τὸ ἐνθουσιασμένον του πρόσωπον, ἠμπορεῖ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ ἴδιος εὐχαρίστως θὰ ἐφύτευε μίαν σφαῖραν εἰς τὸ κεφάλι του, ἐὰν εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποκτήσῃ περίστροφον τοιούτου καλοῦ συστήματος, ὡς τὸ Σμὶθ καὶ Βεσσών.

— Καὶ πόσον κοστίζει; ἠρώτησεν ὁ Σιγάγεφ.

— Σαράντα πέντε ρούβλια, monsieur.

— Χμ! Εἶναι κἄπως ἀκριβό!

— Τότε, monsieur, θὰ σᾶς προτείνω ἄλλο σύστημα εὐθηνότερον. Ἰδού, εὐαρεστεῖσθε νὰ παρατηρήσητε; Ἔχομεν μεγίστην παρακαταθήκην μὲ διαφόρους τιμάς . . . Λόγου χάριν, αὐτὸ τὸ revolver, συστήματος Λεφοσσὲ κοστίζει μόνον δεκαοκτὼ ρούβλια ἀλλὰ . . . (ἐδῶ ὁ ὑπάλληλος περιφρονητικῶς ἐμειδίασε) . . . ἀλλά, monsieur, τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι κἄπως πεπαλαιωμένον. Τὸ ἀγοράζουν μόνον οἱ ἀνιόρροποι καὶ οἱ ψυχοπαθεῖς. Νὰ σκοτωθῇ κανεὶς ἢ νὰ σκοτώσῃ τὴν γυναῖκα του μὲ Λεφοσσὲ δὲν εἶναι τῆς μόδας. Ὁ συρμὸς ἀναγνωρίζει μόνον τὸ Σμὶθ καὶ Βεσσών.

— Δὲν πρόκειται οὔτε νὰ σκοτώσω οὔτε νὰ σκοτωθῶ, ἐψεύσθη κἄπως στενοχωρημένος ὁ Σιγάγεφ, τὸ ἀγοράζω ἔτσι ἁπλῶς διὰ τὴν ἐξοχήν. . . πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν κλεπτῶν.

— Ἐμᾶς δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει διὰ τί τὸ ἀγοράζετε, ἐμειδίασεν ὁ ὑπάλληλος, καταβιβάζων σεμνῶς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐὰν εἰς κάθε περίστασιν, ἐζητοῦμεν νὰ μάθωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀγορᾶς, θὰ ἠναγκαζόμεθα πολὺ ταχέως νὰ κλείσωμεν τὸ κατάστημα. Ἀλλὰ πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν κλεπτῶν τὸ Λεφοσσὲ δὲν κάνει καθόλου, monsieur, διότι ἀναδίδει ξηρὸν καὶ ἀσθενῆ κρότον. Ἐγὼ θὰ σᾶς ἐπρότεινα νὰ πᾶρετε ἕνα σύνηθες πιστόλι μὲ καψύλια συστήματος Μόρτιμερ, τὸ χρησιμεῦον εἰς τὰς μονομαχίας . . .

— Νὰ τὸν καλέσω καλλίτερα εἰς μονομαχίαν; — διῆλθε σκέψις διὰ τοῦ νοὸς τοῦ Σιγάγεφ. — Ἀλλ' ὄχι, μεγάλη τιμὴ γι' αὐτόν. Τέτοια κτήνη τὰ σκοτώνουν σὰν σκυλιά . . .

— Ὁ ὑπάλληλος χαριέντως συστρεφόμενος, μὴ παύων νὰ μειδιᾷ, ἔφερε νέον σωρὸν περιστρόφων. Ἀλλὰ ὀρεκτικώτερον καὶ ὡραιότερον ἐφαίνετο τὸ Σμὶθ καὶ Βεσσών. Ὁ Σιγάγεφ ἐπῆρεν ἕνα ἀπὸ τὸ σύστημα αὐτὸ εἰς τὰ χέρια του, προσηλώθη ἠλιθίως εἰς αὐτὸ καὶ ἐβυθίσθη εἰς νέας σκέψεις. Ἡ φαντασία του πυρετωδῶς ἐργαζομένη παρίστανε αὐτὸν πυροβολοῦντα, τὸ αἷμα ῥέον ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ τοῦ δαπέδου, τὴν προδότιδα ἐκπνέουσαν. . . . Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγανακτησμένην του ψυχὴν τοῦτο δὲν ἦτο ἀρκετόν. Αἱ αἱματοβαφεῖς εἰκόνες, οἱ ὀδυρμοὶ καὶ ὁ φόβος δὲν τὸν ἱκανοποίουν. . . . Ἤθελε νὰ ἐφεύρῃ κἄτι τι ἀσυγκρίτως τρομακτικώτερον.

— Νὰ τί θὰ κάμω, ἐσκέφθη· θὰ σκοτώσω αὐτὸν καὶ θὰ σκοτωθῶ, καὶ αὐτὴν θὰ τὴν ἀφήσω νὰ ζήσῃ. Ἂς φθίνῃ ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ κόσμου. Γιὰ ἕνα τόσον νευρικὸν χαρακτῆρα, ὅπως εἶναι αὐτή, τοῦτο εἶνε πολὺ χειρότερον τοῦ θανάτου . . .

Καὶ πάλιν ἤρχισε νὰ σκέπτηται τὴν κηδείαν του· αὐτός, ὁ προσβεβλημένος, νεκρός, εὑρίσκεται εἰς τὸ φέρετρον μὲ ἀγαθὸν μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, καὶ ἐκείνη ὠχρά, βασανιζομένη ἀπὸ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος ἀκολουθεῖ τὴν κηδείαν, ὡς ἡ Νιόβη, καὶ δὲν γνωρίζει πῶς νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ περιφρονητικὰ βλέμματα, τὰ ὁποῖα ῥίπτει εἰς αὐτὴν τὸ ἀγανακτησμένον πλῆθος.

— Βλέπω, monsieur, ὅτι σᾶς ἀρέσει τὸ Σμὶθ καὶ Βεσσών, διέκοψε τὰς ὀνειροπολήσεις του ὁ ὑπάλληλος. Ἐὰν σᾶς φαίνεται ἀκριβόν, σᾶς κάμνω μίαν συγκατάβασιν. Ὁρίστε, πάρετέ το μὲ σαράντα μόνον ρούβλια. . . . . ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλα συστήματα εὐθηνότερα.

Ἡ γαλλικὴ μαριονέττα ἐκ νέου ἐστράφη χαριέντως καὶ ἐξήπλωσεν ἐνώπιον τοῦ Σιγάγεφ, ἄλλα δώδεκα περίστροφα.

— Ἰδού, monsieur, τιμὴ μόνον τριάντα ρούβλια. Δὲν εἶνε διόλου ἀκριβά, αἱ τιμαὶ τῶν ἐργοστασίων κατεβαίνουν, ἐνῷ τὰ τέλη τοῦ τελωνείου καθημερινῶς ἀνεβαίνουν. Monsieur, σᾶς ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, parole d'honneur, εἶμαι ὀπαδὸς τῆς μοναρχίας, ἀλλὰ τώρα ἀρχίζω νὰ μεμψιμοιρῶ! Ἀκούσατε! Τὸ τελωνεῖον κατώρθωσεν, ὥστε καλὰ ὅπλα νὰ μποροῦν νὰ προμηθεύωνται μόνον οἱ πλούσιοι! Γιὰ τοὺς φτωχοὺς ἔμειναν μόνον τὰ ἐγχώρια ἐμπροσθογεμῆ, τὰ λεγόμενα τῆς Τοὺλ καὶ τὰ φώσφορα! Πυροβολεῖς τὴν γυναῖκα σου καὶ πιτυχαίνεις στὸ στῆθος σου . . .

Ὁ Σιγάγεφ αἴφνης ᾐσθάνθη λύπην ὅτι θὰ εἶναι νεκρὸς καὶ δὲν θὰ ἴδῃ τὰ βάσανα τῆς προδότιδος. Ἡ ἐκδίκησις εἶναι τότε μόνον γλυκεῖα, ὅταν δύναταί τις νὰ ἴδῃ, νὰ γευθῇ τοὺς καρπούς της. Τί θὰ καταλάβαινε ἐξαπλωμένος ψυχρὸς καὶ ἄκαμπτος εἰς τὴν νεκρικήν του κλίνην;

— Μήπως θὰ εἶναι καλλίτερον νὰ κάμω οὕτω πως. . . ἐσκέπτετο. Θὰ τὸν σκοτώσω, κατόπιν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν κηδείαν του, θὰ ἴδω, θὰ εὐχαριστηθῶ, καὶ μετὰ τὴν κηδείαν σκοτώνομαι. . . Ἐν τούτοις ὅμως πρὸ τῆς κηδείας θὰ μὲ συλλάβουν καὶ θὰ μοῦ πάρουν τὸ περίστροφον. . . Λοιπόν, θὰ τὸν σκοτώσω, αὐτὴ θὰ μείνῃ ζῶσα καὶ ἐγώ. . . ἐγὼ μέχρι τότε δὲν αὐτοκτονῶ καὶ θὰ ἀφήσω νὰ μὲ συλλάβουν. Νὰ σκοτωθῶ πάντα προφθάνω. Ἡ σύλληψίς μου ἔχει καὶ τὸ ἑξῆς πλεονέκτημα· εἰς τὴν προανάκρισιν θὰ λάβω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποκαλύψω ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς κοινωνίας ὅλην τὴν χαμέρπειαν τῆς διαγωγῆς της. Ἐὰν αὐτοκτονήσω, αὐτὴ ἴσως, μὲ τὴν χαρακτηριστικήν της ἀναίδειαν, θὰ ἐπιρρίψῃ ὅλην τὴν ὑπαιτιότητα εἰς ἐμέ, καὶ θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀθωωθῇ ἐνώπιον τῆς κοινωνίας καὶ ἴσως-ἴσως κι' ὅλας καὶ ὁ κόσμος νὰ γελάσῃ μὲ τὸ διάβημά μου, ἐνῷ ἐὰν μείνω ζωντανός, τότε . . . .

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἤλλαξε πάλιν γνώμην.

— Ναί, ἀλλὰ ἐὰν αὐτοκτονήσω, ἴσως μὲ ὑποπτευθοῦν καὶ μὲ κατηγορήσουν γιὰ τίποτε μικροφιλοτιμίες . . . Ὕστερα γιατί νὰ σκοτωθῶ

Αὐτὸ εἶναι ἕνας λόγος. Ἐξ ἄλλου τὸ νὰ αὐτοκτονήσῃ τις θεωρεῖται δειλία. Λοιπὸν θὰ σκοτώσω αὐτόν, αὐτὴν θὰ τὴν ἀφήσω καὶ ἐγὼ δικάζομαι εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον. Κατὰ τὴν δίκην μου, θὰ παρουσιασθῇ ὡς μάρτυς... Φαντάζομαι πιὰ τὴν στενοχωρίαν της, ὅταν θὰ τὴν ἐρωτᾷ ὁ συνήγορος! Ἡ συμπάθεια τοῦ δικαστηρίου, τοῦ τύπου καὶ τῆς κοινωνίας, φυσικὰ θὰ εἶναι ὑπὲρ ἐμοῦ...

Ὁ μὲν Σιγάγεφ ἐσκέπτετο αὐτὰ καὶ ὁ ὑπάλληλος ἔδειχνεν ὁλοένα νέα διάφορα συστήματα περιστρόφων, καὶ ἐθεωροῦσε καθῆκον του νὰ ἀπασχολῇ τὸν πελάτην.

— Ἰδοὺ ἀγγλικά, νεωτάτου συστήματος. Μόλις τὰ λάβαμε, ἐφλυαροῦσε. Ἀλλὰ σᾶς προειδοποιῶ, monsieur, ὅτι ὅλα αὐτὰ ὠχριοῦν ἐνώπιον τοῦ Σμὶθ καὶ Βεσσών. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν — βεβαίως θὰ τὸ ἐδιαβάσατε εἰς τὰς ἐφημερίδας — ἕνας ἀξιωματικὸς ἐπρομηθεύθη ἀπὸ τὸ κατάστημά μας ἕνα Σμὶθ καὶ Βεσσών. Ἐπυροβόλησε τὸν ἐραστὴν τῆς γυναικός του, καὶ τί νομίζετε; Ἡ σφαῖρα τὸν διεπέρασε, διεπέρασε κατόπιν μίαν μπρούντζινην λάμπαν, τὸ πιάνο, ἐπιστρέψασα δὲ ἐσκότωσε ἕνα σκυλάκι καὶ ἐτραυμάτισεν ἐπικινδύνως τὴν σύζυγον. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο λαμπρὸν καὶ τιμᾷ τὸ κατάστημά μας. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς συνελήφθη. Ἐννοεῖται, θὰ καταδικασθῇ καὶ θὰ σταλῇ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Διότι ἐν πρώτοις ἔχομεν παρὰ πολὺ πεπαλαιωμένην νομοθεσίαν, ὕστερα, monsieur, τὸ δικαστήριον εἶναι πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἐραστοῦ, εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις. Διατί; Ἁπλούστατον, monsieur. Οἱ δικασταί, οἱ ἔνορκοι, ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ ὁ συνήγορος, οἱ ἴδιοι συζοῦν μὲ ξένας γυναῖκας, καὶ φυσικὰ δι' αὐτοὺς εἶναι πολὺ συμφέρον νὰ ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν συζύγων. Ἡ κοινωνία θὰ ἦτο πολὺ εὐχαριστημένη, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις θὰ ἐφρόντιζε νὰ ἐξορίσῃ ὅλους τοὺς συζύγους. Ὤ, κύριε, δὲν ἔχετε ἰδέαν πόσον ἀγανακτῶ διὰ τὴν σημερινὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν! Τὸ νὰ συζῇ τις μὲ ξένην γυναῖκα θεωρεῖται τόσον συνηθισμένον, ὅσον καὶ τὸ νὰ καπνίζῃ ξένα τσιγάρα ἢ νὰ διαβάζῃ ξένα βιβλία. Κάθε χρόνον τὸ ἐμπόριόν μας πηγαίνει κατὰ διαβόλου, τοῦτο δὲ δὲν σημαίνει ὅτι ὀλιγοστεύει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐραστῶν, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι οἱ σύζυγοι ὑποκύπτουν ἀγογγύστως φοβούμενοι τὸ δικαστήριον καὶ τὴν ἐξορίαν.

Ὁ ὑπάλληλος ἐστράφη, παρετήρησε μετὰ δέους γύρω του καὶ κύπτων πρὸς τὸ οὖς τοῦ πελάτου ἐψιθύρισε:

— Καὶ ποῖος πταίει, monsieur; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι;

— Νὰ ὑπάγῃ κανεὶς εἰς τὴν Σιβηρίαν, γιὰ ἕνα τέτοιο γουροῦνι, δὲν εἶναι διόλου φρόνιμον — ἐξηκολούθει νὰ σκέπτηται ὁ Σιγάγεφ. — Ἐὰν μὲ στείλουν εἰς τὴν Σιβηρίαν, τοῦτο θὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ τρυφερόν μου ἥμισυ νὰ ξαναϋπανδρευθῇ καὶ νὰ γελάσῃ τὸν δεύτερό της ἄνδρα, καὶ πάλιν αὐτὴ θὰ θριαμβεύῃ.

Λοιπὸν... *αὐτὴν* δὲν τὴν σκοτώνω, *ἐγὼ* ἐπίσης δὲν αὐτοκτονῶ... *αὐτὸν*... οὔτε αὐτὸν τὸν σκοτώνω. Πρέπει νὰ ἐφεύρω κάτι πλέον ἔξυπνο, ποὺ νὰ προξενῇ περισσοτέραν αἴσθησιν. Θὰ τοὺς τιμωρήσω μὲ τὴν περιφρόνησίν μου καὶ θὰ ἐγείρω σκανδαλώδη ἀγωγὴν περὶ διαζυγίου...

—Ἰδού, monsieur, καὶ ἕνα ἄλλο σύστημα, εἶπεν ὁ ὑπάλληλος καταβιβάζων νέον σωρὸν περιστρόφων. — Ἐφιστῶ τὴν προσοχήν σας εἰς τὸ πρωτότυπον τοῦ κλείστρου.

— Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν, ὁ Σιγάγεφ δὲν εἶχεν ἀνάγκην περιστρόφου, ἐνῷ ὁ ὑπάλληλος ὁλονὲν ἐνθουσιαζόμενος, δὲν ἔπαυε νὰ ἐξυμνῇ τὸ ἐμπόρευμά του. Ὁ προσβεβλημένος σύζυγος ᾐσθάνθη τύψεις συνειδήσεως, ὅτι χάριν αὐτοῦ ὁ ὑπάλληλος δωρεὰν ἐκοπίαζε, δωρεὰν ἐμειδία, ἐνθουσιάζετο, ἔχανε τὴν ὥραν του...

— Καλά, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει... ἐψιθύρισε, — θὰ ἔλθω ἀργότερον, ἢ θὰ στείλω κάποιον...

Ὁμιλῶν δὲν παρετήρει τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπαλλήλου, ἀλλὰ διὰ νὰ δικαιολογηθῇ κάπως, ᾐσθάνθη τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἀγοράσῃ κάτι τι. Ἀλλὰ τί; Ἔρριπτε βλέμματα ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ καταστήματος καὶ ζητῶν τι εὐθηνόν, αἴφνης ἐσταμάτησε τὸ βλέμμα του εἰς ἕνα πράσινον δίκτυον, ἀνηρτημένον ἄνωθεν τῆς θύρας...

— Αὐτὸ... τί εἶναι αὐτό; — ἠρώτησε.

— Δίκτυον γιὰ κυνῆγι περδίκων.

— Καὶ πόσον ἔχει;

— Ὀκτὼ ῥούβλια, monsieur.

— Τυλίξατέ μού το...

Καὶ ὁ προσβεβλημένος σύζυγος ἐπλήρωσεν ὀκτὼ ῥούβλια, ἔλαβεν ὑπὸ μάλης τὸ δίκτυον, καὶ συναισθανόμενος ἔτι περισσότερον τὴν προσβολήν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ κατάστημα.

[Μεταφραστὴς Α. Γ. ΡΑΦΑΗΛ] ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΣΕΧΩΦ

"ΧΑΙΡΕ ΜΑΡΙΑ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ,,....

Ἡ Ῥηνούλα μάζωξε γρήγορα τὰ ῥοῦχα της, πατῶντας ἀπάνου στὶς μύτες τῶν ποδιῶν, μὴ λάχῃ κι' ἀκουσθῇ.

Ὕστερα κόλλησε τ' αὐτὶ στὴ διπλανὴ τὴν κάμαρα, βαστῶντας τὴν ἀναπνοή: ὁ γέρος ὁ πατέρας της κοιμότανε βαθειά, τυλιγμένος μέσ' τὴν κάπα του, κ' ἡ ἀνάσα του ἀνεβοκατέβαινε ῥυθμικιά, σὰ μονότονο τραγούδι.

Ἡ Ῥηνούλα ἔτρεξε στὸ παραθύρι κ' ἔγνεψε μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι. Μιὰν ἄσπρη σκιὰ ἀναδεύτηκε κ' ἦρθε πιὸ σιμὰ — μὲ μαλακὲς πατημασιές....

Ἔξω φύσαγε κρυερὸς ἄνεμος κ' ἡ νύχτα ἤτανε κατάμαυρη. Τὸ μυρολόϊ τῆς θάλασσας ἀκουγότανε βαρὺ κι' ἀτέλειωτο καὶ γιόμιζε μὲ βουὴ τὸν ἀγέρα.

Ἡ Ῥηνούλα ἔσκυψε ἀπ' τὸ παραθύρι καὶ μουρμούρισε:

— Ἐσύ 'σαι, Βάγγο; Τώρα, κ' ἔφτασα....

Ἔκλεισε τὰ τζάμια σιγὰ-σιγά, πῆρε τὰ ῥοῦχα της, ἀφουγκράστηκε πάλι στὴν κάμαρα τοῦ γέρου, κ' ὕστερα γλύστρησε ἀθόρυβα — σὰ γάτα — στὰ σκαλοπάτια, μισοπεθαμένη ἀπὸ λαχτάρα.

Ἔτσι ἔφτασε ὡς τὴν αὐλόπορτα, λαχανιασμένη καὶ χωρὶς πνοή· τράβιξε τὸ σύρτη κι' ἄνοιξε.

Ἕνα ξαφνικὸ καὶ παγωμένο φύσημα τὴ χτύπησε στὰ μοῦτρα καὶ τῆς πῆρε τὰ μαλλιὰ καὶ τ' ἀνακάτωσε...

Ἡ ἄσπρη σκιὰ ἤτανε κολλημένη ἀμίλητη στὸν τοῖχο καὶ καρτεροῦσε· ἡ Ῥηνούλα ἔκανε νὰ κλείσῃ τὴν πόρτα κ' ἡ πόρτα ἔτριξε.

Ἔτσι ἔμεινε ἀγαλματωμένη κι' ἄλαλη, μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, μ' ἕναν τρελλὸ φόβο στὴν ψυχή· ἕνα δείλιασμα ἀκούσιο γιὰ τὰ ὅσα ἔκανε καὶ μιὰν ἀκατανίκητη ἀποθυμιὰ νὰ γυρίσῃ πίσω πέρασε γιὰ μιὰ στιγμούλα ἀπ' τὸ μυαλό της...

Μὰ ἤτανε ἀργὰ κ' ἡ ὀξόπορτα ἤτανε πιὰ καλὰ κλεισμένη.

Ἡ σκιὰ προχώρησε καὶ τῆς ἔπιασε γερὰ τὴ μέση.

— Βάγγο μου...

— Ῥηνούλα μου...

Ἐκεῖνος ἄπλωσε τὸ μανδύα του καὶ τὴν τύλιξε ἀποκάτου· κ' ἔτσι, σφιγμένοι ὁ ἕνας ἀπὰ στὸν ἄλλον, καὶ μὲ τὸν κρυερὸ τὸν ἄνεμο, τραβήξανε μέσ' τὸ σκοτάδι κατὰ τὸ γυαλό....

Οἱ δρόμοι ἤτανε ἔρημοι· τὰ φανάρια, δαρμένα ἀπ' τὸ βορριᾶ, ὀίχνανε κοκκινωπὰ φεγγοβολήματα, ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, σὰν μεθυσμένα.

Ἤτανε τώρα τρία χρόνια ποὺ ἀγαπιόνταν, ὁ Βάγγος κ' ἡ Ῥηνούλα — τρία χρόνια σωστά· εἴχανε πρωτοϊδωθῆ στὸ πανηγύρι τοῦ Προφήτη-Ἠλία, μέσα στὸ χαμηλὸ ἐκκλησιδάκι, πίσω ἀπ' τὸ βουνό· ἡ Ῥηνούλα ἤτανε τότες δεκάξη χρονῶ, σ' ὅλη τὴν ἄνθησι τῆς ἐμορφιᾶς της καὶ τοῦ ἄσπρου κορμιοῦ της· ἡ μάννα της — μιὰ γρηούλα μεσόκοπη — τὴ γύριζε στὶς γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια, δείχνοντας σ' ὅλους τὸ καμάρι της, τὸ στολίδι τοῦ σπιτιοῦ της καὶ τ' ἀποκοῦμπι πῶλπιζε νἄχῃ κἄποτε στὰ γεράματά της...

Κ' ἡ Ῥηνούλα ἤτανε ἀληθινὰ ὤμορφη κοπέλλα.

Δυὸ μάτια μαῦρα καὶ μεγάλα, ποὺ βγάνανε φλόγες, κάτου ἀπὸ φρύδια φειδωτά· τὸ μέτωπό της, σκοταδιασμένο ἀπὸ δύο τοῦφες ὁλοσκότεινα χυτὰ μαλλιά, εἶχε μιὰν ἀσπράδα ἀγγελική· καὶ τὰ χεράκια της — μικρούλια καὶ παχουλὰ χεράκια παιδούλας — δίνανε μιὰν αἴσθησι ἄσπρων λουλουδιῶν.

Κ' ἡ κορμοστασά της, σὰν περπατοῦσε, — κορμοστασὰ περήφανη γαλαζοαίματης ἀρχοντοπούλας — κινοῦσε τὸ φθόνο σ' ὅλες τὶς ζηλιάρικες κοπελλοῦδες τοῦ τόπου.

Ὁ Βάγγος εἶχε ἀτσιγγάνικη καταγωγή· ὁ πατέρας του — γέρο Λύκος θαλασσινός, ποὺ ζοῦσε ἀπ' τὰ ψαράδικα — εἶχε πάρει γυναῖκα ἕνα φτωχὸ κορίτσι τοῦ δρόμου, κόρη μιανῆς τσιγγάνας ποὺλεγε τὴ μοῖρα. Κι' ἀπ' τὸ γάμο αὐτὸ — γεννήθηκεν ὁ Βάγγος...

Γιὰ τὴ μάννα του λίγα πράμματα ξέρανε· ἄλλοι λέγανε, πὼς ἤτανε μάγισσα καὶ πούλαγε βότανα καὶ μαγικὰ νερά, κ' εἶχε δοσοληψίες μὲ τὸν ὀξαποδῶ· τὰ μεσάνυχτα τὸν ἀντάμωνε, μακρυά, σ' ἕνα ξεροπόταμο καὶ πέρναγε τὶς νυχτιές της μὲ δαῦτον, τὸν καιρὸ ποὺ ὁ πατέρας του ἀρμένιζε στὰ κάϊκια...

Κ' ἔτσι εἶχε βγῇ τὸ παραμῦθι, πὼς ὁ Βάγγος ἤτανε παιδὶ τοῦ Σατανᾶ.

Φοροῦσε ἕναν κοῦκο ναυτικὸ βαλμένο στραβὰ ἀπάνου στὸ κεφάλι του, καὶ μιὰ φανέλλα ναυτικιά· ἤτανε γερὸ παιδί, ὅλο δύναμι καὶ ὑγεία, καὶ τὰ μάτια του εἴχανε τὸ χρῶμα τοῦ σκοταδιοῦ — τὸ χαραχτηριστικὸ χρῶμα τῆς ῥάτσας του.

Ὁ ἥλιος κ' ἡ ἁρμύρα τῆς θάλασσας τοῦ εἶχε ψημένα τὰ μάγουλα καὶ χρυσαφίζανε.

Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι ἀγάπησε τὴ θάλασσα· μέσ' τὴν ψαρόβαρκα τοῦ πατέρα του, μὲ τᾶ χέρια βουτημμένα στὸ νερό, ἀνάσαινε τὴ μυρουδιὰ τοῦ νεροῦ, μισοκλείνοντας τὰ μάτια...

Ἡ θάλασσα τόνε τραβοῦσε μὲ τὰ μεγάλα της μυστήρια, καὶ τὸν εἶχε ὑποταγμένο.

Ἔτσι περάσανε τὰ παιδιακίσα χρόνια, μουσκεμμένα ἀπ' τὴν ἁρμύρα καὶ ψημένα ἀπ' τὸ λιοπῦρι· σιγὰ-σιγὰ ὁ Βάγγος ἔμαθε καὶ λίγα γραμματάκια. Αὐτὸ ἤτανε ὅλο — καὶ τίποτ' ἄλλο.

ΣΚΙΤΣΟ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

... Τὴν εἶδε—τὴ Ῥηνούλα—μέσ' τὴν ἐκκλησὰ ἀνήμερα τοῦ Προφήτη-Ἠλία, νὰ κατεβαίνῃ ἀπὸ τὸ σκαλοπάτια μὲ τὴ γρηὰ τὴ μάννα της, καμαρωτὴ κι' ἀσυλλόϊστη.

Καὶ τὴν ἀγάπησε τρελλὰ κι' ἀσύγκριτα, μὲ τὸν τσιγγάνικο ζεστό του πόθο.

Κατὰ τὸ σούρπωμα — ποὺ οἱ ἄλλοι οἱ ψαράδες μαζεύανε τὰ δίχτυα—ἐκεῖνος, μοναχικὸς καὶ βαρύς, ἔπερνε τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ, μέσα στὸ κίτρινο φῶς τοῦ ἥλιου, ποὺ χανότανε...

Μὰ ἡ Ῥηνούλα, στὶς ἀρχές, δὲν τῶχε καταλάβει: ἦτανε παιδὶ ἀκόμα ἡ Ῥηνούλα καὶ δὲν εἶχε πήξει τὸ μυαλό της.

Κύτταε τὰ παλληκάρια μὲ μάτια ἀδιάκριτα καὶ ἀθῶα, ποὺ μέσα τους κοιμώτανε ἡ κάθε πονηράδα...

Μιὰ νύχτα — ἦτανε, θαρρῶ, Ἀπρίλης ἢ Μάης — κατέβηκε στὸ περιβόλι γιὰ νὰ κόψῃ τὰ λουλούδια: ἔκανε ζέστη κι' ἄνεμος δὲ φύσαγε.

Τὰ δέντρα τὶς φυλλωσές τους δὲ σαλεύανε, κ' ἕνα μπάλσαμο ἥσυχα κατέβαινε ἀπὸ τὸ φεγγάρι κι' ἀγκάλιαζε τὰ βουνά...

Σκεφτικὴ ἀκουμποῦσε τὸ κεφάλι στὰ κάγκελα τοῦ φράχτη κι' ἄκουε μοναχὴ τὸ τραγοῦδι τοῦ γκιώνη...

Ὁ Βάγγος ἦτανε ἀπ' ὄξω καὶ παραμόνευε...

Κ' ἐκεῖ, ποὺ τὸ χεράκι της, βγαλμένο ὄξω ἀπὸ τὰ κάγκελα, ἔπαιζε μ' ἕνα ψηλὸ στάχυ, ἔννοιωσε ἀπάνου του ἕν' ἀντρίκιο ζεστὸ ἀχεῖλι...

Γύρισε κ' εἶδε...

Εἶδε τὸ Βάγγο γονατιστὸ μέσ' τὸ σκοτάδι νὰ σκύφτῃ τὸ κεφάλι καὶ νὰ παραμιλάῃ...

Κ' ἔλεε τὸν πόνο του ὁ Βάγγος, μὲ λόγια μασημένα, σὰ νὰ ξεψυχοῦσε...

Θέλησε νὰ φωνάξῃ...

Μὰ ἡ φωνή της, ἀντὶς νὰ βγῇ ὄξω ἀπ' τὸ στόμα, μπήχτηκε ὁλόϊσα στὴν καρδιά της, καὶ τὴν κάρφωσε.

Κ' ἔμεινε ἐκεῖ, ἀπολιθωμένη, κάτου ἀπ' τὸ κρυερὸ φεγγάρι, μὲ τὰ μάτια της κλεισμένα καὶ τὴν καρδιὰν ὁλάνοιχτη — σὰν ὁλάνοιχτο λουλούδι νυχτολούλουδο...

***

Τρεῖς μῆνες ἔτσι βάσταξε ἡ χαρά τους.

Ἡ Μοῖρα εἶναι φτονερὴ κι' ὁ καιρὸς περνάει.

Οἱ γειτόνοι κᾶτι μυριστήκανε — καὶ μπήκανε ψύλλοι καὶ σ' τοῦ πατέρα της τ' αὐτά· δὲν τῶδειχνε, μὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ τὸν ἤξερε, ἦτανε φῶς φανερό.

Κάθε νύχτα ἔβγαινε καὶ κρυφοκύτταε στὸ

δρόμο, λέγοντας πὼς παραμονεύει τοὺς κλέφτες· κ' ἔλεε πὼς εἶδε, κάποτε, ἕναν ἴσκιο νὰ σκαρφαλώνῃ ἀπάνου ἀπὸ τὴ μάντρα τοῦ περβολιοῦ· ἔτρεξε νὰ τόνε φτάσῃ, μὰ εἶχε φύγει πιά...

Ἡ Ῥηνούλα, ὡς τόσο, ἔλυωνε ἀπὸ τὸ κακό της.

Ὅσο πήγαινε, καὶ τὰ πράμματα γίνονταν καὶ πιὸ σφυχτά· σπάνιες ἤτανε ἡ φορές, ποὺ μποροῦσε ν' ἀλλάξῃ δυὸ γρήγορες κουβέντες μὲ τὸ Γλυκό της, πίσω ἀπώνα δέντρο ἢ μέσα στὸ πυκνὸ τὸ δάσο.

Ἡ μάννα της τὴν ἔπερνε τῶρα τὸ κοντό.

Σ' ὅλο τὸ χωριὸ μαθεύτηκε σιγὰ-σιγά, πὼς ὁ Βάγγος ὁ ψαρᾶς τᾶψηνε μὲ τὴ Ῥηνούλα, τὴ μαυρομμάτα, τὴν κόρη τοῦ γέρο-Θύμιου.

Ἐπὶ τέλους ἦρθε κ' ἡ κακιὰ ἡ ὥρα.

Μιὰ γρηὰ στρίγγλα, ποὺ καθότανε στὴν πλαϊνὴ καλύβη, πῆγε κ' εἶπε στὸ Θύμιο, πὼς εἶδε τὴν κόρη του νὰ μπάῃ μέσ' τὴν κάμαρή της, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἕναν ἄντρα ψηλὸ καὶ μελαψὸ μὲ κόκκινο ζουνάρι...

Αὐτὸ ἔφτανε.

Ὁ γέρο-Θύμιος ἔγινε πράσινος ἀπὸ τὸ θυμό του· ἦρθε σπῆτι καὶ τὴν ἅρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ τὴ βάρεσε καὶ τῆ στούμπησε χάμου...

Τοῦ κάκου ἐκείνη φώναζε, πὼς ἤτανε ψέμματα. Ἡ γλῶσσα τῆς γρηὰ-στρίγγλας εἶχε γιὰ καλὰ χύσει τὸ φαρμάκι της.

Κ' ἔτσι ἀρχίσανε μέρες γιομάτες κλάψματα κι' ἀγωνίες.

Ὁ Βάγγος — σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ — πῆρε μιὰν ἀπόφαση γενναία· ἔβλεπε πιὰ καθαρά, πὼς ὁ γέρο-Θύμιος μὲ κανέναν τρόπο δὲ θ' ἀποφάσιζε νὰ τοῦ δώσῃ τὴν κόρη του· φτωχὸς αὐτός, ἀπὸ τὴν τύχη παραπεταμένος, σωστὸ «παιδὶ τοῦ Σατανᾶ», τί τάχα μποροῦσε νὰ ἐλπίζῃ ἀπὸ τὴ στραβοκεφαλιὰ τοῦ γέρου;

Γιὰ ν' ἀναπάψῃ τὴ συνείδησί του ὅμως, πὼς ἐξάντλησε κάθε δυνατὸ μέσο, ἔστειλε ἕνα χωριανὸ στὸν πατέρα τῆς Ῥηνούλας νὰ τήνε γυρέψῃ ἀπὸ μέρος του.

Ὁ γέρος μόνο ποὺ δὲν τόνε γκρέμισε ἀπ' τὴ σκάλα...

— Ἀκοῦς ἐκεῖ; Τὴν κόρη μου νὰ μοῦ γυρέψῃ αὐτὸς ὁ ζητιᾶνος, ὁ ἀτσίγγανος, ὁ ψωμοζήτης — ἀκοῦς ἐκεῖ;

Ἡ Ῥηνούλα καθότανε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ κατάπινε τὰ δάκρυά της· τί μποροῦσε πιὰ νὰ κάνῃ; Περιωρισμένη μέσ' τοὺς τέσσερους τοίχους τοῦ σπητιοῦ, σκιαγμένη ἀπ' τὴν ἀγριεμάρα τοῦ πατέρα της κι' ἀπ' τῆς μάννας της τὴν

ΣΚΙΤΣΟ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

γκρίνια ἀποσταμμένη, ἀποφάσισε νὰ πεθάνῃ — νὰ παραδοθῇ στὴν ἀπελπισά της κ' ἔτσι νὰ πεθάνῃ.

Τότες βρέθηκε ἕνας ἄγγελος βοηθὸς γιὰ τὴ δόλια τὴ Ῥηνούλα, ἕνας ἄγγελος σταλμένος ἀπ' τὸν οὐρανό, ποὺ ποτέ της δὲν τόνε φανταζότανε κι' οὔτε τόνε περίμενε.

Τ' ἀδερφάκι της — ἕνα παιδάκι δεκατέσσερω χρονῶν, πονετικὸ κι' ἀπονήρευτο — τῆς λέει ἕνα πρωΐ ξαφνικά:

— Ῥηνούλα μου κάνε κουράγιο, κι' ὁ Βάγγος σου δὲ χάθηκε· ψὲς τὸ βράδυ τὸν ἀντάμωσα στὴ χώρα· ἦρθε καὶ μὲ φίλησε καὶ τρέμανε τὰ χέρια του· μοῦ εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια κ' ἔκλαιγα μπροστά μου — κ' ἔκλαιγα κ' ἐγώ. Ῥηνούλα μου, ἐγὼ εἶμ' ἐδῶ καὶ σᾶς ἀγαπάω καὶ τοὺς δυό, καὶ δὲ θέλω νᾶσαστε ἔτσι πικραμμένοι· γιατὶ ὁ Βάγγος μοῦφκιανε τὶς πετονιές μου καὶ ἤτανε καλὸς μαζί μου, καὶ δὲ μοῦ χάλαγε ποτὲς χατῆρι· ἂς λέῃ ὁ πατέρας κ' ἡ μητέρα ὅ,τι θέλουνε... Ἐγὼ σᾶς ἀγαπάω καὶ τοὺς δυό, καὶ δὲ θέλω νᾶσαστε ἔτσι πικραμμένοι...

Καὶ τὸ παιδάκι μιλοῦσε σὰ μεγάλος ἄντρας, καὶ μιὰ ἀσυνείθιστη σοβαρότητα λαμποκοποῦσε μέσ' τὰ μάτια του.

Ἡ Ῥηνούλα τῶσφιξε στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ ῥούφηξε ἀπὸ τὰ φιλιά.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἡ Ῥηνούλα ματαγάπησε τὴ ζωή.

Κάθε στιγμούλα εἶχε νέα ἀπὸ τὸ Βάγγο.

Στὸ παραθύρι ἀκουμπισμένη καρτεροῦσε τ' ἀδερφάκι της μὲ τὰ καλὰ μηνύματα· καὶ 'κεῖνο ἐρχότανε κ' ἔφερνε λόγια ἀγάπης, γιομάτα φωτιὰ κ' ἐλπίδα, μέσ' τ' ἀθῶα χειλάκια του...

Κ' ἤτανε εὐτυχισμένο γιατὶ ἔκανε τὴν ἀδερφούλα του χαρούμενη.

Μὰ ἡ χαρὰ δὲ βαστάει πολὺ — αὐτὸ εἶν' ἡ πιὸ παλιὰ κ' ἡ πιὸ πικρὴ ἀλήθεια.

Κ' ἡ ἐλπίδα τῆς Ῥηνούλας ἤτανε ἕνα λιγόζῳο λουλοῦδι τοῦ χινόπωρου...

***

Ἕνας πλούσιος γαμπρὸς παρουσιάστηκε.

Ἐρχότανε ἴσα ἀπὸ τὴ χώρα καὶ γύρευε ἕνα τίμιο καλὸ κορίτσι γιὰ ν' ἀποκατασταθῇ.

Τὰ χρυσάφια του καὶ ἡ περιουσία του θαμπώσανε τοῦ γέρο-Θύμιου τὰ μάτια.

Ὁ γέρος εἶχε πάντα μιὰ ξεχωριστὴν ἀδυναμία γιὰ τὸν παρᾶ κι' ὁ ἐρχομὸς ὁ ξαφνικὸς τοῦ ἀνέλπιστου γαμπροῦ τοῦ ξεβίδωσε τὸ λιγοστὸ μυαλό του.

Τὴν ἴδια νύχτα ἡ Ῥηνούλα μπῆκε καλὰ στὸ νόημα: ἡ μάννα της, μὲ τὸ κουτοπόνηρο ἐκεῖνο τριγύρισμα τῆς κουβέντας, ποὺ δὲ θέλει νὰ εἰπῇ ἕνα πρᾶμμα ὁλοφάνερα καὶ καθαρά, μόνο πάει λοξὰ καὶ ἀδέξια, μισοδείχνοντας τὸν κύριο σκοπό, τῆς ἔδωσε νὰ καταλάβῃ, πὼς ὅλες ἡ κοπέλλες κυττᾶνε νὰ βροῦνε γαμπρὸ καὶ πὼς ἅμα τόνε βροῦνε δὲν κάνουνε τέτοια νάζα κι' ἀκοῦνε τοὺς μεγαλείτερους ποῦναι πιὸ μεστωμένοι στὴ ζωὴ καὶ ξεχωρίζουνε τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, κι' ἄλλα παρόμοια κουροφέξαλα.

Ἀστροπελέκι νἄπεφτε, τόσο κακὸ δὲ θἄκανε στὴν ψυχὴ τῆς Ῥηνούλας ὅσο τῆς μάννας της τὰ λόγια.

Κατάπιε τὰ κλάψματά της καὶ πῆρε τὴν ἀπόφασι.

Πρωΐ-πρωΐ ἔστειλε τὸν Τάσο τὸν ἀδερφούλη της γιὰ ν' ἀνταμώσῃ τὸ Βάγγο καὶ νὰν τοῦ εἰπῇ τὸ καὶ τό.

Κι' ὡς τὴ νύχτα, τὰ πράμματε ἤτανε ἀποφασισμένα: ἄλλο δὲν ἔμεινε παρὰ νὰ κλεφτοῦνε...

Στὴν ἀρχὴ ἡ καρδιὰ τῆς Ῥηνούλας σφίχτηκε μὲ τὴν ἰδέα, πὼς θ' ἀπαρνιῶτανε τὸ σπητικό της καὶ τοὺς δικούς της, κι' ὅλες τὶς παληὲς καλὲς συνήθειες ποὔχανε ἁπλωμένες βαθειὰ τὶς ρίζες τους. Μὰ ἡ τυφλὴ ἀγάπη της στὸ Βάγγο καὶ τὸ μεγάλο χάος, ποὺ ἀνοιγότανε, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ δικόν της πόθο καὶ τοῦ πατέρα της τ' ἀδιάλλακτο — νικήσανε.

Ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ, μιὰ καὶ καλή, μὲ δαύτους.

Μάζωξε τὰ πραμματάκια της, σὰ νοικοκυρούλα, τἄδεσ' ἕνα μπόγο καὶ τἄκρυψε τὸ γιόμα κάτου ἀπ' τὸ κρεββάτι· ἔβαλε κ' ἕνα κόνισμα τῆς Παναγιᾶς στὸν κόρφο της, ἔκανε τὸ σταυρό της κι' ἀκολούθησε τὸ δρόμον ἴσα — μὲ τὴν καρδιὰν ὁλάνοιχτη, σὰν ὁλάνοιχτο λουλούδι νυχτολούλουδο.

***

Φύσαγε ὁ ἄνεμος κ' ἡ βάρκες παραδέρνανε, ἡ θάλασσα ξερνοῦσε ἀφροὺς ὁλόασπρους καὶ βογκοῦσε δυνατά.

Τῶν ἄστρων τὰ σπιθοβολήματα ἀνάμεσα ἀπὸ ξεσκισμένα σύγνεφα ταραζόντουσαν ἀπὸ τοῦ βορρηᾶ τὸ πέρασμα καὶ χοντρὲς σταλαμματιὲς βροχῆς πέφτανε ἀριὰ καὶ ποὺ ἀπὸ τὸ βουρκωμένου οὐρανό.

Παραδομένη στὴν πλατειὰ καὶ γερὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Βάγγου, ἡ Ῥηνούλα σφιγγότανε σὰ σπουργίτι ἔρημο.

Τραβήξανε χωρὶς πνοὴ ὡς τὴ βάρκα τοῦ Βάγγου καὶ λύσανε τὰ σκοινιά· ὁ Βάγγος ἔλεε νὰ πᾶνε στ' ἀντικρινὸ νησὶ καὶ νὰ στεφανωθοῦνε πρωΐ-πρωΐ στὸ ἐκκλησιδάκι τ' Ἅι-Νικόλα. Ὅλη ἡ ζωὴ περνοῦσε τώρα ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Ῥηνούλας, σὰν ἕνα βαρὺ κι' ἀνύπαρχτο ὄνειρο, φωτισμένο ἀπὸ βαθειὲς ἀναλαμπὲς καὶ βαθειὰ σκοτάδια πρωτογνώριστα.

Ἡ τρεμοῦλα τῆς φευγάλας, ἡ θλίψη τοῦ μισεμοῦ, ἡ ἄγρια χαρὰ τῆς λευτεριᾶς στὸ πλάϊ τοῦ Βάγγου, τῆς ἀνοίγανε ἕνα βάραθρο ἀπὸ μπροστὰ κι' ἀπὸ πίσω — ἕνα βάραθρο χωρὶς βυθό, ποὺ τὸ μάτι χανότανε κ' ἡ ψυχὴ σπαρταροῦσε.

Λύσανε τὰ σκοινὰ καὶ τὸ πανί, κ' ἡ βάρκα τινάχτηκε σὰ θεριὸ λυτρωμένο ἀπὸ τὶς ἁλυσίδες του· τὰ ξύλα της τρίξανε κ' ὑψωθήκανε ὁλόρθα, ἀπάνου σ' ἕνα κῦμα, καὶ ξαναπέσανε σφεντονίζοντας ἕναν κατακλυσμὸ ἀπὸ νερά, ποὺ τοὺς ῥάντισεν ἀπ' τὴν κορφὴ ὡς τὰ πόδια.

— Ἔλα...

Πρῶτος ὁ Βάγγος πήδησε μέσα κι' ἄπλωσε τὰ γερά του μπράτσα στὴ Ῥηνούλα· ἐκείνη ἔπεσε σὰν κουρέλι, μέσ' τ' ἀνοιχτά του στήθεια, καὶ βαστάχτηκε ἀπὸ τὸ κορμί του νὰ μὴν πέσῃ ἀπὸ τὸ τράνταγμα.

Ἀνεβαίνανε καὶ κατεβαίνανε τὰ κύματα δίνοντας μιὰν ἄφραστην ἀπελπισὰ στὴν ψυχή.

Τήνε ξάπλωσε χάμου, κοντὰ στὸ τιμόνι, κι' ἄρπαξε τὰ κουπιά. Τὰ μαλλιά της ἀνασηκωμένα πέφτανε μπροστὰ στὰ μάτια της καὶ τῆς τὰ σκεπάζανε.

Ὕστερα ἀπὸ δυὸ-τρεῖς τιναγμούς, ἡ βάρκα ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ στεριά, καὶ πῆρε τὸ δρόμο της κατὰ τ' ἀνοιχτά.

Τὸ πανὶ δερνότανε ἀπὸ τὸ φυσομανητὸ κ' ἔγερνε λοξὰ — τραβῶντας ὅλη τὴ βάρκα στ' ἀριστερὸ πλευρό της.

Ἀχνὸς ἀπὸ σταλαμματιὲς φτερούγιζε στὸν ἄνεμο καὶ πιτσίλιζε τὰ μοῦτρα τους μὲ τὴν ἁρμύρα του.

Ἡ Ῥηνούλα — συμμαζωμένη κι' ἀμίλητη — μὲ τὴν ψυχὴ γιομισμένη τρόμο, βάσταγε τὴν ἀναπνοή της καὶ κύτταε, μακρυά, τὰ λιγωστὰ φῶτα τοῦ χωριοῦ, ποὺ χανόντουσαν ἕνα-ἕνα στὸ βαθὺ σκοτάδι.

Χυμάει γοργὰ ἡ βάρκα κατὰ τ' ἀνοιχτὸ τὸ πέλαο, σὰ λιοντάρι, ποὺ τὰ σίδερά του ὅλα τἄσπασε καὶ παίρνει ἀνάσαστα καὶ βιαστικὰ τὸ δρόμο πρὸς τὸ γειτονικὸ τὸ δάσος.

Κι' ἀπὸ πίσω χάνουνται ἡ παραλίες, καὶ τὰ φῶτα χάνουνται, κ' ἡ ἀπόσταση τὰ ἀφανίζει...

Κυττάζονται μέσ' τὸ βαθὺ σκοτάδι καὶ χαμογελᾶνε.

Ἐκεῖνος κουράγιο παίρνει ἀπὸ τὸ χαμογέλοιο της κ' ἡρωϊκὰ τραβᾶει τ' ἀσήκωτα κουπιά.

Πετᾶνε τώρα στὸ πέλαο καὶ χοροπηδᾶνε ἀπὸ τὸν τρελλὸ χορὸ τῶν κυμάτων τοῦ Ἔρωτα πουλιὰ μέσ' τὰ χάη τοῦ σκοταδιοῦ σφεντονισμένα.

Κ' ἡ φουρτοῦνα ὅσο πάει καὶ δυναμώνει.

Κ' ἡ Ῥηνούλα ἀπὸ μέσα της κυττάζοντας ψηλὰ θερμοπαρακαλάει:

— Χριστέ μου Ἐσύ, βόηθα μας κι' ὅλο τ' ἀσημικό μου, καὶ τὰ μαλαματένια μου τὰ σκουλαρίκια, κι' ὅ,τι δικό μου ἔχω, στὸ κόνισμά Σου νὰν τὸ φέρω...

Μὰ ἡ φουρτοῦνα αὐτὰ δὲν ἔχει, κι' ὁ Χριστὸς εἶναι μακρυά.

Βροντάει κι' ἀστράφτει καὶ τὸ μπουμπουνητὸ ἀνακατώνεται μὲ τὸ βορρηᾶ κι' ὅλος ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα ὅλη σκίζονται ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια, ποὺ φεγγοβολᾶνε σὰ σπαθιές...

Γύρω τίποτα· ἡ βαθύτατη νυχτιά.

Οὔτ' ἕνα λιμάνι, οὔτ' ἕνα ἀπόμακρο σημεῖο φωτερό.

Καὶ τὰ κύματα ἐρχόντανε καὶ οὐρλιάζανε σὰ μανιωμένα, κ' ἀναμεταξύ τους δαγκωνόντουσαν, λὲς καὶ εἴχανε κάποιαν ἀκοίμητη ἔχτρα ἀπὸ χρόνια μέσ' τὰ ὑγρὰ σπλάχνα τους, καὶ τώρα τὴν ξερνούσανε σὰ φείδια βαρειὰ κι' ἀδιάλλαχτη, μέσ' τ' ἀνέλπιδο βαθὺ σκοτάδι.

Καὶ τὰ κύματα ἐρχόντανε πότε μαῦρα — πίσσα — καὶ πελώρια, σὰ βουνὰ καὶ γροθοκοπούσανε τὰ πλευρὰ τῆς βάρκας, μὲ μουγκρητὸ θεριοῦ, ποὺ βογγάει, πότε πέφτανε μαλακὰ καὶ στεφανόνουνε μ' ἓν ἀσπραδερὸ στεφάνι τὶς ἄκριες γύρα-γύρα. Ἴδρωτας ἔσταζε ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τοῦ Βάγγου κ' ἡ ἀνάσα του ἀνοιγότανε βαρειά, μέσ' τ' ἀδιάκοπο ἀγκομαχητὸ τ' ἀνέμου καὶ τοῦ νεροῦ.

Μιὰ στιγμούλα παράτησε τὰ κουπιὰ καὶ κύτταζε τὴ θάλασσα· οὔτ' ἕνα φῶς δὲ φαινότανε μακρυά, κ' ἡ νύχτα ὅλη τ' ἀγκάλιαζε...

— Ῥηνούλα... Ῥηνούλα μου...

Ἡ φωνή του ἔδειχνε βραχνὰ ἕναν ἀγῶνα παρηγοριᾶς καὶ τρόμου. Τὰ μάτια του ἤτανε πεταμμένα ὄξω καὶ ψάχνανε στὸ πέλαο.

Ἡ Ῥηνούλα ζάρωσε κι' ἀπόμεινε σὰν ξερή.

Μιὰν ἰδέα θανάτου, ἀμείλιχτη καὶ βαρειά, πατοῦσε τὴν ψυχή της καὶ τὴν ἔλυωνε.

Τώρα τὰ δνείρατα τοῦ σπητιοῦ της φτασμένα σ' ἕνα ὑπέρτατο παραμιλητὸ κι' ἀνακατωμένα μὲ τὸ μελανὸ προαίσθημα τῆς μοίρας — ἀνεβαίνανε ὡς τὸ λαιμὸ καὶ τήνε πνίγανε.

Θυμώτανε τὴν ἄσπρη γατούλα της, ποὺ τραγούδαγε, τρίβοντας τὴν ὡραία γούνα της ἀπάνου στὴν ποδιά της τὴν ὥρα, ποὺ ἀκουμπισμένη στὸ παραθύρι, κύτταε μακρυὰ νὰ χάνουνται ἡ ψαρόβαρκες, μέσ' τὸ σιγανὸ τὸ σύθαμπο...

Κ' ἡ φωτιά, ποὺ τριγοβόλαγε τὸ χειμῶνα στὸ τζάκι, ῥίχνοντας ἴσκιους βαθυκόκκινους καὶ δίνοντας μιὰ γλυκειὰ ζέστα στὴν καρδιά, καὶ μιὰν εὐφροσύνη παραδεισιακή.

Θυμώτανε τὴ μάννα της — τὴν καϋμένη τὴ γρηούλα — ποὺ πρωΐ-πρωΐ στὸ κρεββάτι της ἐρχότανε καὶ τήνε ξύπναγε μ' ἕνα χάδι, ἁπαλοχαϊδεύοντας τὰ λυτὰ μαλλιά της...

Κι' ὁ γέρος ὁ πατέρας της, κι' ὁ Τάσσος ὁ ἀδερφούλης της, κι' ὅλα τοῦ σπητιοῦ τὰ πράμματα, κ' ἡ Ἀνέζω ἡ δούλα τους, ποὺ μέσ' τῆς κάμαρες μπαινόβγαινε χτυπῶντας χάμου τὶς βαρειὲς παντοῦφλες της, καὶ τὸ καναρίνι στὸ κλουβί του, ποὺ τρύπαγε τ' αὐτιὰ μὲ τὸ κελάϊδημά του, κ' ἡ κληματαριά, ποὺ σκαρφάλωνε ὡς τὸ παραθύρι της, ὑφαίνοντας ἕναν πράσινον

μπερντὲ μὲ στριμμένα κρόσσα, κ' ἡ καμαρούλα της — ζεστὴ καὶ καλόϊσκιωτη — μὲ τὸ καντηλάκι ποὔφεγγε μπροστὰ ἀπῶνα καρυδένιο εἰκονοστάσι, καὶ τὰ κοπανέλλια της βιγμένα σὲ μιὰ γωνιά, μὲ τὶς γαλάζες, κίτρινες καὶ πράσινες καρφίτσες, ὅλα στὸ νοῦ της μέσα τὸν ἀλαφιασμένο τώρα παίρνανε μιὰν σημασίαν ὑπεράνθρωπη, σὰ σύμβολα μιανῆς ἀνώτερης ὑπάρξεως — ἀπόμακρης καὶ χαμένης — ποὺ ποτὲ πιὰ δὲ θὰ μποροῦσε νὰν τὰ χαρῇ

Μιὰν ἀποθυμιὰ παράφορη σωτηρίας ἔπεσε στὴν ψυχή της, σὰν καυτερὸς σίφουνας.

Κι' ὁ ἄνεμος ἀνακάτωνε τὰ μαλλιά της καὶ τὰ βουθούνια της γιόμιζε μὲ τὴν ἅρμη τῆς θάλασσας καὶ τύφλωνε τὰ μάτια μὲ κρυερὰ νερά.

Καὶ μιὰ φωνὴ ἀπελπισᾶς, ποὺ πιὰ δὲν κρατιέται, ὑψώθηκε θαρραλέα ἀπὸ μέσα της.

— Βάγγο, πᾶμε πίσω...

ΣΚΙΤΣΟ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

Δὲν τῆς ἀποκρίθηκε· μὲ τὰ γερά του μπράτσα ὁλόγυμνα καὶ γδαρμένα ἀπὸ τὰ σκοινιά, ὁ Βάγγος, ὁλόρθος πέρνοντας τὰ κουπιὰ μὲ μιὰν ἀσύγκριτη ἀγωνία, μ' ἕνα λαχάνιασμα, ποὺ ἀνεβοκατέβαζε τὰ πλατειὰ στήθεια του κ' ἔφερνε ἀφρὸ ὡς τὰ χείλια τόυ, χαροπάλευε μὲ τὸ σκοτάδι καὶ μὲ τὴ φουρτοῦνα, σατανικὰ ὡραῖος...

Σατανικά!...

Ὤ! μιὰ κρυάδα, ποὺ χύθηκε στὶς φλέβες τῆς Ῥηνούλας! Καθὼς τὸν κύτταξε, ἔτσι ὑπέροχο μέσ' τὴ μανία καὶ τὸ φρένιασμα τῶν νερῶν, τῆς φάνηκε, πῶς ἤτανε καταποντισμένη σ' ἕνα σκιερὸ κι' ἄρρωστον κόσμο καταχθόνιο, σὲ τριξίματα δοντιῶν καὶ σὲ μουγκρητὰ τῶν κολασμένων, καὶ πῶς ἐκεῖνος ξώρκιζε τὴ μάνητα τοῦ πέλαγου μὲ λόγια μαθημένα σὲ μαγικὰ βιβλία, μέσα σὲ βαθειὲς σπηλιές...

Κ' ἕνα μῖσος ὑπεράνθρωπο ξέσπαζε μέσα της γιὰ κείνονε, ἕνα μίσος τυφλὸ κι' ἀπεριόριστο, γιὰ τὸ «παιδὶ τοῦ Σατανᾶ», ποὺ τὴ γαλήνη της καὶ τῆς καρδιᾶς της τὴν ἀνάπαψιν ἦρθε γιὰ νὰ ταράξῃ καὶ τὴν ἔσερνε ἴσα, πρὸς τὸν θάνατο, ἀθῶα καὶ παρθενικιά, σὰν τὸ λούλουδο τοῦ κρίνου.

Κ' ἤτανε αὐτὸς ἐκεῖνος, ποὺ μὲ τὰ μάτια τὰ γιομάτα γοητεία καὶ δολιότη, ποὺ ἦρθε καὶ πῆρε τὴν ψυχή της γιὰ νὰν τὴν πάῃ στὴ μαύρη κόλασι...

Κ' ἕνας τρελλὸς τρόμος τῆς ἔσκιζε τὰ χείλια:

— Πᾶμε πίσω... πᾶμε πίσω...

Τώρα, ἡ τρικυμία εἶχε φουσκώσει γύρω τους οὔτε νησάκι, οὔτε φανάρι, οὔτε τίποτα.

Χαμένοι στὸ βαθύτατο κι' ἀδιαπέραστο σκοτάδι, σφεντονισμένοι ἀνάμεσ' ἀπὸ μαύρη θάλασσα κι' ἀπὸ μαῦρον οὐρανό, κουφοὶ ἀπ' τὰ κύματα καὶ τὸ βούϊσμα τ' ἀγέρα, κιλούσανε σὰν καρυδόφλουδες καὶ πότε ὑψωνόντουσαν μονομιᾶς καὶ καββαλικεύανε τὶς κορφὲς τῶν νερῶν, πότε βυθιζόντουσαν καὶ πίλε χανόντουσαν κάτου ἀπὸ βαθειὰ νερὰ παραλυμένοι καὶ μισοπεθαμμένοι...

...

Κ' ὕστερα ἦρθ' ὁ Βάγγος κ' ἔπεσε στὸ πλάϊ της σὰν κουφάρι κι' ὁλολυγμοὶ βγαίνανε ἀπ' τὰ στήθεια του τ' ἀντρίκια, ὁλολυγμοὶ μωροῦ παιδιοῦ, ποὺ σκοτώνει ὁ τρόμος.

Κ' ὕστερα ἕν' ἀγκομαχητό, κ' ἕνα τράνταγμα φρικτό, ἕνα πέσιμο ἀπῶνα κάπου σ' ἕν' ἄλλο κάπου, κ' ἕνα κολύμπημα σὲ κρύα νερά, καὶ φωνές, φωνές, φωνές...

— Ῥηνούλα μου... Ῥηνούλα μου... Χάνουμαι...

***

Τὸ πρῶτο γλυκοχάραμμα φέγγει κατὰ τὸ λεβάντε — καὶ τὸ θαμπὸ τ' ἀχνόφωτο φανερώνεται ἀνάμεσ' ἀπὸ βουρκωμένα, κιτρινωπὰ σύγνεφα.

Ἡ θάλασσα γαληνεμμένη — ὕστερ' ἀπ' τὴ μάνητα τοῦ μεσονυχτιοῦ, μυστικὰ γλύφει τ' ἀκροβράχια καὶ τὰ καλοπιάνει, μὴν πάει καὶ τήνε μαρτυρήσουνε γιὰ τὸ χτεσινὸ κακό της.

Βαρειὰ μυρουδιὰ ἀπὸ σάπια φύκια, ποὺ τὸ πέλαο ξέρασε τὴ νύχτα ἀπὰ στὴν ἀμμουδιά, γιομίζει μὲ μιὰ πικράδα τὸν ἀγέρα.

Ἕνα μαῦρο πρᾶμμα — παίρνει πάλι τὸ δρόμο τοῦ σπητιοῦ.

Τὰ παράθυρα κατάκλειστα εἶν' ἀκόμα — γιατ' οἱ ψαράδες ξενυχτήσανε καὶ βαρειοκοιμᾶνται τώρα.

Ξύλα πεταμμένα καὶ κομμάτια ἀπὸ ψαρόβαρκες στρώνανε τὸ γυαλό.

Περπατῶντας στὶς μύτες τῶν ποδιῶν — τὸ μαῦρο πρᾶμμα σκίζει τοὺς ἔρημους δρόμους καὶ τὰ σοκκάκια. Περπατάει καὶ σκοντάφτει.

Φτάνει ὥς τοῦ γέρο-Θύμιου τὴν πόρτα κι' ἀφουγκράζεται· ἀπ' τὴ βαθύτατη σιωπὴ ξεθαρρεύει καὶ τραβάει τὸ πόμολο.

Τὰ σκαλοπάτια ἕνα-ἕνα τ' ἀνεβαίνει καὶ κοντοστέκεται.

Στὸ κάθε τρίξιμο, συμμαζώνεται καὶ χάνεται.

Ἔτσι — προχωρῶντας σὰ χελῶνα καὶ σὰ γάτα — μπαίνει μέσ' τὸ μακρυνάρι· κολλάει τ' αὐτὶ στὴν πλαγινὴ τὴν κάμαρη κι' ἀφουκράζεται· ὁ γέρος μοναχὰ κοιμᾶται, τυλιγμένος μέσ' τὴν κάππα του, κ' ἡ ἀνάσα του ἀνεβοκατεβαίνει ἥσυχα, σὰ μονότονο τραγούδι.

Καλοστρωμένο τὸ κρεββάτι καρτερεῖ, γιομάτο ζεστασὰ κι' ἀπαλοσύνη· τὰ σεντόνια κάτου εἶναι πεταμμένα ἀπ' τὴ βιάση τῆς φευγάλας.

ΣΚΙΤΣΟ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

Βγάνει τὸ κόνισμα τῆς Παναγιᾶς καὶ τὸ φιλάει.

Μιὰν ἀπολύτρωσι ἀπὸ τὸν κακὸν ἐφιάλτη καὶ τῆς σωτηρίας ἡ ἄφραστη ἀνακούφιση — ἀνεβαίνει ἀπὸ μέσα της καὶ τὶς φλέβες της ζεσταίνει...

«ΧΑΙΡΕ ΜΑΡΙΑ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ»...

Τίποτα δὲ θυμᾶται, τίποτα δὲν ξέρει κι' οὔτε θέλει νὰν τὸ ξέρῃ.

Καὶ τὸ πουρνὸ — στὸ φῶς τοῦ ἥλιου — ποὺ ἡ μάννα της σιγανὰ μὲ τὶς παντοῦφλες ἄνοιξε τὴν πόρτα κ' ἦρθε μέσ' τὴν κάμαρη γιὰ νὰν τηνε ξυπνήσῃ, βρῆκε τὴ Ῥηνούλα κάτου ἀπὸ τὸ πάπλωμα ξεκαρδισμένη ἀπὸ τὰ γέλοια, κι' ὁλόγυμνη, μὲ τὰ μάτια ἄπλανα καὶ πολὺ ἀνοιχτὰ — σὰν ὁλάνοιχτα λουλούδια νυχτολούλουδα.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΟΛΛΑΝΔΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

— ΙΣΤΟΡΙΑ —

Θὰ σᾶς πῶ μιὰ ἱστορία, τόσο ἀληθινὴ σὰν τὴν ἡμέρα, τόσο γλυκειὰ σὰν τὴν καλοκαιρινὴ νύχτα. Ἀκοῦστε την.

Μιὰ φορά, στὴν ὄχθη ἑνὸς ποταμοῦ ἐγύριζε ἕνας μύλος· μὰ τί καλὸς μύλος ἦταν ἐκεῖνος, τί ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ ἀφέντης του, τί ὤμορφη γυναῖκα ἡ μυλωνοῦ του, τί παχουλὸ καὶ κόκκινο τὸ παιδάκι τους, ποὺ κυλιόταν μαζὶ μὲ τὰ μοσχαράκια στὸ χορτάρι.

Γεμᾶτα ἤρχοντο κάθε μέρα τὰ σακκιὰ μὲ τὸ σιτάρι κι' ὁ μύλος τἄλεθε γλήγορα, γλήγορα, γιὰ νὰ προφθάσῃ ὅσους εἶχαν τὴν ἀνάγκην του, γιὰ νὰ δώσῃ ὅσο πιὸ πολλὰ χρήματα μποροῦσε στ' ἀφεντικά του. Καὶ τ' ἀφεντικά του ζοῦσαν ἥσυχα καὶ ξένοιαστα σ' αὐτόν.

Ὕστερ' ἀπὸ κάμποσο καιρὸ θᾶσαν τέσσαρα χρόνια περασμένα ἀπὸ τότε, ποὺ πρωτογύρισε ὁ μύλος, — στὴν καμπὴ τοῦ ποταμοῦ ἐκτίσθηκε ἕνα σπίτι.

Δὲν ἦταν μεγάλο, δὲν ἦταν θεόρατο κι' ὑπέρλαμπρο παλάτι, μόν' εἶχε δυὸ πατώματα μὲ μεγάλα ἀνοικτικὰ παράθυρα καὶ μιὰ πλατειὰ πλακόστρωτη ταράτσα, ποὺ τὶς καλοκαιρινὲς νύχτες οἱ νοικοκυραῖοι ἔστρωναν ἐκεῖ τὸ τραπέζι τους κ' ἔτρωγαν.

Κι' ἦσαν εὐγενικοί, πολὺ εὐγενικοὶ οἱ νοικοκυραῖοι του αὐτοί. Ἔλεγαν — πὼς ὁ γέρος ἦταν ἄλλοτε ἀξιωματικὸς παρασημοφορημένος μάλιστα, ὅτι τὸ κορίτσι ἦταν ἔτσι καλὸ καὶ καταδεχτικὸ γιατὶ ἔμοιαζε στὴν μακαρίτισσα τὴν μητέρα του, καὶ πὼς ὁ γυιὸς — ἕνα παιδὶ — μὰ τί παιδὶ — ἄξιζε καὶ βασιλοποῦλα νὰ πάρῃ ἀπὸ τὴν ἐμορφιά του.

Μὰ μήπως ἦταν μόνο αὐτό;

Ἐκεῖνος καβαλλίκευε τ' ἄλογό του, καὶ τὸν ἔβλεπες νὰ φεύγῃ ἀστραπὴ στὰ πράσινα λειβάδια πηδῶντας μὲ μιᾶς τὰ χανδάκια κι' ὅτι ἄλλο βρισκότανε μπροστά του. Ἄλλη φορὰ πάλι, ἔπερνε τὸ δίκαννό του ἀπὸ τὸν τοῖχο, τὸ κρέμαγε στὴν πλάτη, σφύριζε στὸ σκυλί του . . . κ' ἔξω.

Στὸ ἡλιοβασίλεμμα γύριζε πίσω μὲ τὴν τσάντα γεμάτη κυνῆγι.

Ὁ τόπος ὅλος ἦταν δικός του, ὅλη τὴν ἡμέρα γύριζε καὶ στὸ γύρισμά του αὐτὸ ἐπέρναγε κ' ἀπ' τὸν μύλο τῆς ὡραίας μυλωνοῦς, τὶς πρῶτες φορὲς γιατὶ τὤφερνε ὁ δρόμος, τὶς κατόπιν ὅμως ἐπὶ τοῦτο.

Καὶ στὴν γυναῖκα τοῦ μυλωνᾶ ἐκτύπησε ὁ νέος καβαλλάρης· τί ψηλὸς καὶ λεπτὸς ποὺ ἦταν, πόσο γυάλιζαν τὰ μαῦρα του μαλλιὰ στὸν ἥλιο, τί ἄσπρο ποῦταν τὸ πρόσωπό του — φυσικὰ κι' ὄχι ἀπὸ τ' ἀλεῦρι, τί μακρυὰ σὰν σαΐτες τὰ δάκτυλά του, ποὺ κρατοῦσαν τὰ γκέμια. Κι' ὅταν τὸν ἔβλεπε μακρυά, πολὺ μακρυά, μέσ' τὸν κάμπο νὰ ξεπροβάλλῃ σὰν μαῦρο σημαδάκι, ἔβγαινε στὸ παράθυρο περιμένοντάς τον νὰ περάσῃ, χωρὶς νὰ ξεύρῃ κι' αὐτὴ γιατί.

Πολὺ συχνὰ τῆς ἐρχόταν στὸν νοῦ της, κι' ὅταν κάποια μέρα κατέβηκε στὸ ποτάμι νὰ γεμίσῃ τὴν στάμνα της νερό, τὸν εἶδε νὰ στέκεται μπροστά της καὶ νὰ τῆς ζητάῃ εὐγενικά, θέλεις γιατὶ δίψαγε στ' ἀλήθεια, θέλεις γιατὶ γύρευε κουβέντα, νὰ τοῦ δώσῃ λίγο νὰ πιῇ. Ἀμέσως τοῦ γέμισε ἐκείνη ἕνα μικρὸ τενεκεδάκι, κι' ὅταν ὁ νέος ἔσβυσε τὴν δίψα του, τῆς ἔδωσε μαζὶ μὲ τῆς εὐχαριστίες του καὶ δυὸ πουλάκια, ἀπὸ κεῖνα ποῦχε σκοτώσει.

Ποτέ της δὲν ἔφαγε ἡ μυλωνοῦ μὲ περισσότερη ὄρεξι παρὰ κεῖνο τὸ βράδυ, σὰν ἔψησε κ' ἔφερε στὸ τραπέζι τὰ δυὸ πουλάκια. Μὰ ὁ ἄνδρας της δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ δουλεύῃ ἥσυχος· ἡ γυναῖκα του, τοῦ ἔφερνε ὅσο ἡ ἡμέρες περνοῦσαν καὶ πιὸ μεγάλη ἀνησυχία. Ὄχι πῶς ἔκανε τίποτε κακὸ ἡ δυστυχισμένη, μὰ ὁ μυλωνᾶς ἔβλεπε πὼς δὲν ἦταν πιὰ χαροπὴ σὰν καὶ πρῶτα, πὼς δὲν μποροῦσε σὰν ἄλλοτε νὰ δουλέψῃ, πὼς ὥρα μὲ τὴν ὥρα ἔρρεβε. Κι' ὁ κακομοίρης δὲν ἤξευρε τί νὰ κάνῃ· τὴν ἀγαποῦσε τὴν γυναῖκα του, χανότανε γι' αὐτήν, κἄποιο σκουλῆκι τὴν τρῶει — ἔλεγε δουλεύοντας — καὶ πρέπει νὰ φέρω τὸν γιατρὸ νὰ τὴν δῇ. Ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε ἀπ' αὐτά. Τοῦ εἶπε πὼς ἡ πολλὴ ζέστη τὴν ἔκανε ἔτσι — γιατὶ τὸ καλοκαῖρι εἶχε μπῆ πιὰ γιὰ καλὰ—καὶ πὼς μὲ τὴν πρώτη ψυχρίτσα θὰ γινότανε πάλι ἡ ἴδια. Κι' ὁ μυλωνᾶς ἐπείσθη· ἐπείσθη κι' ἡσύχασε. Ναὶ ἡσύχασε τόσο πολύ, ποὺ ὅταν κατὰ τὸν Αὔγουστο θἀρχόταν ἡ ἡμέρα ποῦχε ἑπτὰ χρόνια παντρεμμένος, ἐσκέφθηκε νὰ κάνῃ τραπέζι σὲ κάμποσους φίλους του καὶ νὰ χαρίσῃ στὴν γυναῖκα του . . . τί νὰ τῆς χαρίσῃ; Ἄ! τὸ ηὗρε· ἕνα ὡραῖο φόρεμα ποῦχε αὐτὴ κάποτε ζηλέψει στὴν χώρα.

Γιὰ νὰ γίνουν μάλιστα ὅλες ἡ ἑτοιμασίες καλές, σηκώθηκε τὴν παραμονὴ κ' ἐπῆγε στὴν πόλι· χαράμματα τὴν ἄλλη μέρα θὰ βρισκότανε σπίτι του. Κ' ἔφυγε.

Ἡ γυναῖκα του ἔμεινε μόνη. Κάποια ὥρα ἐβγῆκε στὸ παράθυρο· τὴν ἴδια στιγμὴ — λὲς καὶ πὼς τῶχε νοιώσει — περνοῦσε ἀπὸ κάτω καβάλλα ὁ νέος μὲ τὴν ἀγκαλιά του γεμάτη λουλούδια τοῦ ἀγροῦ. Ἐκυττάχθησαν· ὁ ἕνας χαμογέλασε στὸν ἄλλον, τὸ ἄλογο ἔκανε νὰ σιμώσῃ στὸ παραθῦρι, ἐκεῖνος πέρνει ἕνα ἀπ' τὰ λουλούδια καὶ τῆς τὸ πετάει.

Ἡ μυλωνοῦ γεμάτη τρόμο μὴν τῆς ξεφύγῃ τὸ ἄνθος, πετιέται μ' ὁρμὴ ἔξω, καὶ τὸ σῶμα της σὰν τόπι χτυπάει στὶς μυτερὲς πέτρες τῆς αὐλῆς. Ἀπὸ παντοῦ ἔτρεξαν νὰ τὴν σηκώσουν, κι' ὅταν πιὰ τὴν ἐπῆραν κατασκοτωμένη, ὁ ὡραῖος καβαλλάρης — π' ὡς τὴν ὥρα φαινόταν ἀσυγκάνητος, ἔσκυψε κατάχλωμος καὶ πῆρε ἀπὸ χάμω κάποιο ἄδολο λουλοῦδι τοῦ ἀγροῦ, ποῦχε βαφῆ στὸ αἷμα.

[Μετάφρασις ΡΑΧΗΛ] ΒΥΛΛΕΜ ΒΑΝ ΣΚΕΡΝΕΣ

ΡΥΘΜΟΙ

I

Τὰ στάχυα ἀνεμοσάλευτα θροοῦν στὸν κάμπο, καὶ πυκνὸ
Βουΐζει γύρω, στὴ γλυκειὰ κυψέλη, τὸ μελίσσι,
Ἀντιλαλεῖ κάθε σπηλιά, κι' ἀργοκουγάει, στὸ βραδεινὸ
Θαμπόφωτο, τὴ θλιβερὴ κορφὴ τὸ κυπαρίσσι.

Κι' ἀκόμα σὰν τρελλὰ γυρνοῦν τοῦ μύλου τὰ πλατειὰ φτερά,
Μονάχα οἱ κύκνοι τὸ λαιμὸ τὸν κάτασπρον ὑψώνουν,
Κι' ἀτάραχοι ὀνειρεύονται στῆς λίμνης τὰ βαθειὰ νερά,
Ποῦ τ' ἄγγιξεν ὁ ἴσκιος μου κι' ἀρχίζουν νὰ θολώνουν.

II

Ἔχουμε, ἀνέγγιχτε οὐρανέ, τῆς ἴδιες λύπες καὶ χαρές,
Σὰν καθρεφτίζεις στὰ νερὰ τῆς ὤμορφιᾶς τὸ θάμμα,
Ἢ τ' ἄστρα, ἢ τὸ φεγγάρι σου τὸ ὁλάργυρο, κι' ὅσες φορὲς
Δέρνεις τὴ χλόη μὲ τὸ ἀργὸ κουραστικό σου κλάμμα.

Σὰν στὴν γαλήνιαν ὄψι σου περνοῦν οἱ πρόσκαιροι θυμοί,
Κι' ὅταν ἀκόμα σύγνεφα θολὰ σοῦ στέλνει ἡ μοῖρα,
Καὶ γέρνεις τόσο σκυθρωπὸς κι' ἀμφίβολος γιὰ μιὰ στιγμή,
Ὡς νὰ ξεσπάσῃ ἀκράτητη τοῦ πόνου σου ἡ πλημμύρα.

III

Γιὰ τοὺς ἀγαπημένους μας τοῦ κάκου, σήμαντρο, θρηνεῖς,
Κι' ἀνθίζει ἡ χλόη ἀνώφελα σὲ τάφους ξεχασμένους,
Τῆς ἀγωνίας ἡ κραυγὴ χάνεται, κι' ἄδικα πονεῖς
Καρδιά μου τοὺς θλιμμένους.

Κι' ἄδικα κλαῖτε, ὦ ἄφυλλα κλαδιὰ τῶν δέντρων, στὴ βαθειὰ
Κι' ἄναστρη νύχτα, ὅταν σκληρὰ τοῦ ἀνέμου ἡ ὀργὴ σᾶς δέρνει,
Κι' ἀνώφελα στενάζουμε, ὅταν ἐπάνω μας βαρειὰ
Μιὰ τέτοια μοῖρα γέρνει.

ΔΗΜΟΣΘ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΡΗ-ΚΛΑΙΡ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Οἱ καινούριοι νοικοκύρηδες ἦλθαν τὴν ἄλλη μέρα. Οἱ ἐργάτες καὶ ἡ ὑπηρέτρια ἔφθασαν τὸ πρωΐ· καὶ ὅταν οἱ κύριοι, τὸ βράδυ, μπῆκαν στὸ σπίτι, ἐγὼ ἤξερα τὸ ὄνομά τους: κύριος καὶ κυρία Ἀλφόνσου.

Ὁ κ. Τιράντης ἔμεινε δύο ἡμέρες στὴν Παλιόπολη καὶ ἔφυγε θυμίζοντάς μου πὼς κυρία μου ἦταν ἡ νύφη του καὶ πὼς δὲν θὰ ἐργαζόμουνα πιὰ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἀμέσως, τὴν πρώτη ἑβδομάδα, ἡ κυρία Ἀλφόνσου ὥρισε τὴν κάμαρα τοῦ Εὐγένιου γιὰ τ' ἀσπρόρουχα καὶ μὲ κάθισε μπρὸς σ' ἕνα μεγάλο τραπέζι γεμᾶτο ἀπὸ διάφορα κομμάτια λινό, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὰ ράψω.

Ἐκάθιζε πάντα στὸ πλαΐ μου κάνοντας ντα-τέλα· περνοῦσαν ἡμέρες ὁλόκληρες χωρὶς λέξι νὰ μοῦ εἰπῇ.

Κάποτε μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὶς ντουλάπες τῆς μητέρας της, ποὺ ἦταν γεμᾶτες ἀσπρόρουχα.

Ἡ φωνή της μόλις ἀκουότανε, καὶ τὰ χείλη της μόλις κινοῦσαν, ὅταν μιλοῦσε.

Ὁ κ. Τριάντης ἔδειχνε πολλὴν ἀγάπη στὴ νύφη του. Κάθε φορά, ποὺ ἐρχότανε, ρωτοῦσε τί πιθυμοῦσε.

Δὲν ἤθελε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀσπρόρουχα. Κ' ἐκεῖνος, φεύγοντας, ὑποσχότανε νὰ τῆς ἀγοράσῃ.

Τὸν κ. Ἀλφόνσο τὸν βλέπαμε, σχεδὸν μόνον στὶς ὧρες τοῦ τραπεζιοῦ. Πολὺ θὰ δυσκολευόμουν νὰ εἰπῶ πὼς περνοῦσε τὸν καιρό του.

Τὸ πρόσωπό του μοῦ θύμιζε τὴν ἡγουμένη. Ἦταν, ὅπως ἐκείνη, κίτρινος, καὶ τὰ μάτια του γυάλιζαν σὰν τὰ δικά της: λὲς καὶ εἶχε μέσα του κάποια φωτιά, ποὺ μποροῦσε νὰ τὸν κάψῃ σὲ κάθε στιγμή.

Ἦταν πολὺ θρῆσκος, καὶ κάθε Κυριακὴ ἐπήγαινε μὲ τὴν κυρία Ἀλφόνσου στὴ λειτουργιά, στὸ χωριό, ποὺ κατοικοῦσε ὁ κ. Τιράντης.

Στὴν ἀρχὴ θέλησαν νὰ μὲ πάρουν μαζὶ στὸ ἁμάξι τους· ἐγὼ ἀρνήθηκα· προτιμοῦσα νὰ πάω στὸ Ἅγιον-Ὄρος, ὅπου ἤλπιζα νὰ ἀπαντήσω τὴν Παυλίνα ἢ τὸν Εὐγένιο.

Καμιὰ φορὰ ἐρχότανε μαζί μου κανένας ἐργάτης, μὰ τὶς περισσότερες φορὲς ἐπήγαινα μόνη ἀπὸ ἕνα πλαϊνὸ δρόμο, πολὺ πιὸ κοντινό.

Ἦταν ἕνας δρόμος ἀνώμαλος καὶ γεμᾶτος πέτρες, ποὺ ἀνέβαινε τὸ βουναλάκι, ἀνάμεσα ἀπὸ σπάρτα.

Στὸ πιὸ ψηλὸ μέρος σταματοῦσα μπρὸς στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη τοῦ Κόκκινου.

Ἦταν ἕνα σπίτι χαμηλὸ καὶ βαθύ· οἱ τοῖχοι ἦταν μαῦροι σὰν τὰ καλάμια, ποὺ τὸ σκέπαζαν· μποροῦσες νὰ περάσῃς χωρὶς νὰ τὸ κυτάξῃς· τόσο ψηλὰ ἦταν τὰ σπάρτα, ποὺ τὸ τριγύριζαν.

Ἔμπαινα μέσα νὰ καλημερίσω τὸν Γιάννη τὸν Κόκκινο, ποὺ τὸν γνώριζα ἀπὸ τότε, ποὺ ἔφθασα στὴν Παλιόπολη.

Ἦταν πάντα στὴν ἐργασία τοῦ κὺρ Σιλβαίν, ποὺ πολὺ τὸν ἐκτιμοῦσε. Ὁ Εὐγένιος ἔλεγε πὼς ἦταν ἱκανὸς γιὰ κάθε δουλειὰ καὶ πὼς καθετὶ ποὺ ἔκανε, ἦταν καλὰ καμωμένο.

Τώρα ὁ κ. Ἀλφόνσος δὲν τὸν ἤθελε. Λογάριαζε νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπιτάκι τοῦ λόφου. Ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος ἦταν πολὺ λυπημένος καὶ ὁλοένα αὐτὸ συλλογιζότανε.

Ὅταν τελείωνε ἡ λειτουργιά, γύριζα πίσω ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο. Τὰ παιδιὰ τοῦ Γιάννη μὲ τριγύριζαν νὰ τοὺς δώσω τὸ ἀντίδερο. Ἦταν ἕξη, καὶ τὸ μεγαλύτερο δὲν ἦταν ἀκόμα δώδεκα χρόνων. Τὸ ἀντίδερό μου δὲν ἦταν περισσότερο ἀπὸ μιὰ μπουκιά· τὸ ἔδινα λοιπὸν στὴ γυναῖκα τοῦ Γιάννη καὶ αὐτὴ τὸ μοίραζε σὲ ἕξη.

Στὸ μεταξύ, ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος μοῦ ἔφερνε ἕνα σκαμνὶ μπρὸς στὴ φωτιὰ καὶ καθότανε κι' αὐτὸς σ' ἕνα στρογγυλεμένο κορμό, ποὺ τὸν κυλοῦσε μὲ τὸ πόδι του ὡς τὸ τζάκι. Ἡ γυναῖκα του μάζευε τ' ἀποκαΐδια μὲ τὴ βαρειὰ μασιὰ καὶ τἄρριχνε πάλι στὴ φωτιά. Στὴν κατσαρόλα ἔβραζαν μεγάλες κίτρινες πατάτες.

Ἀπὸ τὴν πρώτη Κυριακὴ ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος μοῦ εἶπε:

— Εἶμαι κ' ἐγὼ ἕνα ἀποπαίδι.

Καὶ σιγὰ σιγὰ μοῦ διηγήθηκε πὼς δώδεκα χρόνων τὸν ἔβαλαν στοῦ ξυλοκόπου, ποὺ κατοικοῦσε αὐτὸ τὸ ἴδιο σπίτι. Γλήγορα εἶχε μάθει νὰ σκαρφαλώνῃ ὡς στὴν κορυφὴ τῶν δένδρων γιὰ νὰ περάσῃ τὸ σκοινί, ποὺ θὰ τὰ ἔκανε νὰ χαμηλώσουν. Ἔπειτα, ὅταν τελείωνε ἡ ἡμέρα, γύριζε πίσω φορτωμένος μὲ ξύλα καὶ πήγαινε γλήγορα στὸ σπίτι, ὁποὺ εὕρισκε τὴ μικρὴ κόρη τοῦ ξυλοκόπου, ποὺ ἑτοίμαζε τὴ σοῦπα.

Εἶχαν τὴν ἴδια ἡλικία καὶ γλήγορα γίνηκαν καλοὶ φίλοι.

Ἕνα βράδυ, Χριστούγεννα, ἦρθε ἡ ἄδικη ὥρα.

Ὁ γέρο-ξυλοκόπος, ποὺ νόμιζε τὰ παιδιὰ ἀποκοιμισμένα, πῆγε στὴν ἐκκλησιά. Ἐκεῖνα σηκώθηκαν εὐθύς, ποὺ ἔφυγε. Ἤθελαν νὰ τὸν ξαφνίσουν, ὅταν θὰ γύριζε πίσω, καὶ ἦταν τόσο χαρούμενα.

Ἡ μικροῦλα ἔψηνε κάστανα καὶ ἔβανε στὸ τραπέζι τὸ βάζο μὲ τὸ μέλι καὶ τὸ κρασί. Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος ἄναβε τὴ φωτιὰ μὲ κάτι χονδρὰ κούτσουρα.

Πέρασε ἀρκετὴ ὥρα. Τὰ κάστανα ψήθηκαν, καὶ ὁ ξυλοκόπος ἀργοῦσε νὰ ἔρθῃ. Τὰ παιδιὰ κάθισαν καταγῆς μπροστὰ στὴ φωτιὰ νὰ ζεσταίνονται, καὶ ἔτσι, ἀκουμπῶντας τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο, ἀποκοιμήθηκαν.

Ὁ Γιάννης ξύπνησε ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς μικρούλας. Δὲν κατάλαβε στὴν ἀρχὴ γιατὶ σήκωνε τἄ χέρα της ψηλὰ μπροστὰ στὴ φλόγα.

Τὴ στιγμή, ποὺ πετάχτηκε πάνω γιὰ νὰ φύγῃ, τὴν εἶδε, ποὺ καιότανε.

Ἡ μικρούλα ἄνοιξε τὴ θύρα τοῦ περιβολιοῦ, καὶ τὰ δέντρα φωτιζόντανε στὸ πέρασμά της.

Τότε τὴν ἄρπαξε ὁ Γιάννης καὶ τὴν ἔριξε μέσα στὴ χαβούζα.

Ἔσβυσε μονομιᾶς ἡ φωτιά, μὰ ὅταν ἔκανε ὁ Γιάννης νὰ τὴν τραβήξῃ ἔξω ἀπὸ τὸ νερό, ἦταν τόσο βαρειά, ποὺ τοῦ φάνηκε πὼς ἦταν πεθαμένη. Ἦταν τέλεια ἀκίνητη καὶ δυσκολεύτηκε πολὺ νὰ τὴν βγάλῃ ἀπ' τὸ νερό. Ἔπειτα τὴν πῆρε στὸ σπίτι, σὰν νὰ ἦταν δεμάτι ξύλα.

Τὰ χοντρὰ κούτσουρα εἶχαν χωνέψει· ἕνα μονάχα, τὸ πιὸ χοντρὸ ἀπ' ὅλα, ποὺ ἦταν ὑγρό, ἐκάπνιζε ἀκόμα καὶ πετοῦσε σπίθες.

Τὸ πρόσωπο τῆς μικρούλας ἦταν μελανὸ καὶ τὸ μισογυμνωμένο σῶμα εἶχε μεγάλες κόκκινες βοῦλες.

Ἦταν γιὰ μῆνες ὁλόκληρους ἄρρωστη. Καὶ ὅταν γιατρεύτηκε, εἶδαν πὼς εἶχε μείνει βουβή.

Ἄκουε πολὺ καλὰ καὶ γελοῦσε ὅπως ὅλοι· μὰ δὲν μποροῦσε οὔτε λέξι νὰ προφέρῃ.

Ὅσο μοῦ διηγότανε ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος, ἡ γυναῖκα του τὸν κύταζε κουνῶντας τὰ μάτια, σὰν νὰ διάβαζε κανένα βιβλίο.

Τὸ πρόσωπό της εἶχε βαθειὰ σημάδια ἀπὸ τὸ κάψιμο, μὰ γλήγορα τὰ συνήθιζες, καὶ πρόσεχες μονάχα τὸ στόμα μὲ τὰ ἄσπρα δόντια καὶ τὰ μάτια της τὰ λίγο ἀνήσυχα. Τὰ παιδιά της τὰ καλοῦσε μὲ μιὰ μακρυὰ κραυγή, κ' ἐκεῖνα ἔτρεχαν καὶ καταλάβαιναν ὅ,τι τοὺς ἔλεγε μὲ σχήματα.

Ἤμουν κ' ἐγὼ πολὺ λυπημένη, ποὺ ἔπρεπε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπιτάκι τους.

Ἦταν οἱ ὕστερνοὶ φίλοι, ποὺ μοῦ ἀπόμεναν. Μοῦ ἦρθε ἡ ἰδέα νὰ μιλήσω στὴν κυρία μου, μήπως ἔπειθε τὸν ἄνδρα της νὰ τοὺς κρατήσῃ.

Βρῆκα τὴ στιγμή, μιὰ μέρα, ποὺ ὁ κ. Τιράντης καὶ ὁ γυιός του μπῆκαν στὴν κάμαρα, ποὺ ἔραβα καὶ μιλοῦσαν γιὰ κάτι ἀλλαγές, ποὺ ἤθελαν νὰ κάμουν στὸ κτῆμα.

Ὁ κ. Ἀλφόνσος δὲν ἤθελε πρόβατα: ἔλεγε πὼς θὰ ἀγόραζε ἀγροτικὲς μηχανές, πὼς θὰ ἔκοβε τὰ ἔλατα καὶ πὼς θὰ καθάριζε τὸ λόφο. Στὰ κατώγια θὰ ἔβαναν τὶς μηχανὲς καὶ τὸ σπίτι τοῦ λόφου θὰ γινότανε ἀποθήκη.

Δὲν ἠξέρω, ἂν ἐπρόσεχε ἡ κυρία μου. Ἦταν βυθισμένη στὴ ντα-τέλλα της.

Εὐθύς, ποὺ ἔφυγαν οἱ δύο ἄνδρες, πῆρα θάρρος καὶ μίλησα γιὰ τὸν Γιάννη τὸν Κόκκινο.

Εἶπα πόσον χρήσιμος ἦταν στὸν κὺρ Σιλβαίν· πόσο λυπότανε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτό, ποὺ τὸ κατοικοῦσε τόσα χρόνια. Καὶ ὅταν σταμάτησα, ἀνήσυχη γιὰ τὴν ἀπάντησι, ποὺ θὰ ἔπαιρνα, ἡ κυρία Ἀλφόνσου σταμάτησε τὸ πλέξιμο καὶ εἶπε:

— Μοῦ φαίνεται πὼς ἔκανα λάθος μιὰ βελονιά.

Ἐμέτρησε δεκαεννέα καὶ εἶπε:

— Τί μπελᾶς! πρέπει νὰ ξυλώσω ὁλόκληρη τὴ σειρά.

Ὅταν τὰ διηγήθηκα στὸ Γιάννη τὸν Κόκκινο, θύμωσε καὶ ἔδειξε τὴ γροθιά του πρὸς τὴν Παλιόπολη. Μὰ ἡ γυναῖκα του τοῦ ἔπιασε τὸν ὦμο κυτάζοντάς των. Ἀμέσως ὁ Γιάννης ἡσύχασε.

Στὰ τέλη Ἰανουαρίου ὁ Γιάννης ὁ Κόκκινος ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ λόφου, καὶ ἔνοιωσα μέσα μου μιὰ λύπη βαθειά.

Τώρα δὲν εἶχα πιὰ φίλους.

Δὲν ἦταν πιὰ τὸ κτῆμα, ποὺ γνώριζα. Ὅλοι οἱ ἄλλοι βρισκότανε καλά, κ' ἐγὼ ἤμουν ἡ νεοφερμένη. Ἡ ὑπηρέτρια μὲ κύταζε ὕποπτα, καὶ οἱ ἐργάτες δὲν μοῦ πολυμιλοῦσαν.

Τὴν ὑπηρέτρια τὴν ἔλεγαν Ἀντέλα. Ὁλημερὶς μουρμούριζε. Βροντοῦσαν τὰ ξυλένια της πέδιλα. Ἀκόμα κι' ἀπάνω στὴ ψάθα ἔκαναν θόρυβο. Στὸ τραπέζι, στεκότανε ὄρθια νὰ φάῃ καὶ ἀπαντοῦσε στοὺς κυρίους της πρόστυχα.

Ὁ κ. Ἀλφόνσος εἶχε χαλάσει τὸ πεζοῦλι τῆς πόρτας καὶ φύτεψε στὴ θέσι του μικρὰ δενδράκια, ποὺ τὰ τριγύριζε μὲ σύρμα.

Εἶχε ξεριζώσει καὶ τὴν παληὰ φτελιά, ὁποὺ ὁ κοῦκος ἐρχότανε καὶ τραγουδοῦσε τὶς νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ.

Θὰ εἶχε περάσει πολὺς καιρός, ποὺ δὲν ἔριχνε πιὰ σκιά, τὸ γέρικο δέντρο· ψηλὰ μονάχα τοῦ ἀπόμεναν μερικὰ φύλλα, ποὺ φαινόντανε σὰν κεφάλι, ποὺ ἔσκυβε ν' ἀκούσῃ τί ἔλεγαν οἱ ἄνθρωποι.

Οἱ ξυλοκόποι, ποὺ ἦρθαν νὰ τὸ κόψουν, εἶπαν πὼς δὲν ἦταν εὔκολο. Ἦταν κίνδυνος μὲ τὸ πέσιμό του νὰ παρασύρῃ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ.

Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ πολλὲς συζητήσεις, ἀποφάσισαν νὰ τὸ δέσουν μὲ χονδρὰ σκοινιά, ποὺ θὰ

* Ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὰς 15 Δεκεμβρίου 1910.

τὸ λύγιζαν πρὸς τὰ ἔξω καὶ θὰ ἔπεφτε ἔτσι πάνω στὴν κοπριά.

Χρειάσθηκαν δύο ἄνθρωποι ὅλη τὴν ἡμέρα νὰ δουλέψουν, καὶ τὴ στιγμή, ποὺ νόμιζαν πὼς θὰ λύγιζε, λύθηκε τὸ ἕνα σκοινὶ καὶ τὸ γέρικο δέντρο ξαναστηλώθηκε καὶ πλάγιασε στὴ στέγη. Πῆρε μαζί του τὴν καμινάδα καὶ πολλὰ κεραμίδια, χάλασε τὸ σουβᾶ τοῦ τοίχου καὶ ἔπεσε στὴν πόρτα· οὔτε ἕνα του κλωνάρι δὲν ἄγγιξε τὴν κοπριά.

Ὁ κ. Ἀλφόνσος θύμωσε πολύ. Ἄρπαξε τὸ μπαλτᾶ ἑνὸς ξυλοκόπου καὶ χτύπησε τὸ δέντρο μὲ τόση ὁρμή, ὁποὺ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ φλοιὸ πήδηξε στὸ παράθυρο καὶ ἔσπασε ἕνα γυαλί.

Ἡ κυρὰ Ἀλφόσου, ὅταν εἶδε τὰ γυαλιά, ποὺ ἔπεσαν ἀπάνω μου, σηκώθηκε βιαστικὴ καὶ φοβισμένη, ἐκύταξε προσεχτικὰ τὸ τραπεζομάντηλο, ποὺ κεντοῦσα.

Δὲν εἶδε ὅμως πὼς σκούπιζα μὲ τὸ μαντήλι τὸ πρόσωπό μου, ποὺ εἶχε κοπῆ ἀπὸ ἕνα κομματάκι γυαλί.

Φοβήθηκε τόσο γιὰ τὰ ἀσπρόρουχα, ποὺ ἦταν ἐκεῖ στιβασμένα τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο, ποὺ τὴν ἄλλη μέρα μὲ πῆρε στὶς μητέρας της νὰ μοῦ δείξῃ πὼς νὰ τὰ τοποθετήσω στὶς ντουλάπες.

Τὴ μετέρα της τὴν ἔλεγαν κυρία Ντελουά· Μὰ ὅταν οἱ ἐργάτες μιλοῦσαν γι' αὐτήν, ἔλεγαν πάντα εἰρωνικὰ «ἡ πυργοδέσποινα».

Μόνο μιὰ φορὰ εἶχε ἔρθῃ στὴν Παληόπολη.

Μὲ πλησίασε καὶ μὲ κύταξε ἀπὸ πολὺ κοντά, μισοκλείνοντας τὰ μάτια. Ἦταν ψιλὴ καὶ περπατοῦσε σκυφτά, σὰν νὰ γύρευε κάτι χάμω. Κατοικοῦσε στὸ μεγάλο κτῆμα.

Ἡ κυρία Ἀλφόνσου πῆρε ἕνα μονοπάτι, ποὺ πήγαινε ἴσια μαζὶ μὲ τὸ ποταμάκι.

Ἦταν τέλη Μαρτίου, καὶ τὰ λειβάδια ἦταν ὁλόανθα.

Ἡ κυρία Ἀλφόνσου ἀκολουθοῦσε ἴσια τὸ μονοπάτι, μὰ ἐγὼ ἤμουν χαρούμενη νὰ περπατῶ πάνω στὸ μαλακὸ χορτάρι.

Φθάσαμε, σὲ λίγο, κοντὰ στὸ δάσος, ὁποὺ ὁ λύκος μοῦ εἶχε ἁρπάξει ἕνα πρόβατο.

Μοῦ ἔμενε ἀκόμα ἕνας κρυφὸς φόβος· καὶ ὅταν ἀφήσαμε τὸ μονοπάτι τοῦ ποταμοῦ καὶ πήραμε τὸν δρόμο, ποὺ περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὸ δάσος, ἔνοιωσα ἀληθινὴ τρομάρα.

Ὁ δρόμος ἦταν πλατύς· καὶ περνοῦσαν συχνὰ ἁμάξια, γιατί ἦταν βαθειὰ σκαμμένος ἀπὸ τοὺς τροχούς.

Πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, τὰ ἔλατα ψιθύριζαν ὁλόενα. Ἦταν ἕνας ἥσυχος καὶ ἐλαφρὸς θόρυβος, ποὺ δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τὸ ξερὸ καὶ κομμένο ψιθύρισμα, ποὺ εἶχα ἀκούσει τότε μὲ τὸ χιόνι. Καὶ ὅμως πάντα γύριζα καὶ κύταζα πίσω μου.

Δὲν ἐμείναμε πολὺ στὸ δάσος. Ὁ δρόμος ἔστριβε ἀριστερὰ καὶ γλήγορα βρεθήκαμε στὴν αὐλὴ τοῦ κτήματος.

Τὸ ποταμάκι περνοῦσε πίσω ἀπὸ τὰ κατώγια, ὅπως στὴν Παληόπολη. Ἐδῶ ὅμως τὰ ἔλατα ἦταν πολὺ πυκνωμένα, καὶ νόμιζες πὼς τὰ σπίτια ἤθελαν νὰ κρυφθοῦν μέσα σ' αὐτά.

Τὸ σπίτι, ποὺ κατοικοῦσαν δὲν ἔμοιαζε μὲ τὰ ἄλλα τριγυρινὰ σπίτια. Τὸ ἰσόγαιο εἶχε παλιούς, πολὺ χονδροὺς τοίχους· καὶ τὸ πρῶτο πάτωμα φαίνεται νὰ ἦταν ἔτσι τοποθετημένο ἀπάνω στοὺς χονδροὺς τοίχους προσωρινό. Ἔμοιαζε μὲ παλιὸ κορμὸ δέντρου, ὁποὺ εἶχε ξεπετάξει ἕνα κλωνάρι χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ.

Ἡ κυρία Ντελουὰ βγῆκε στὴν πόρτα, ὅταν ἄκουσε πὼς φθάσαμε.

Μὲ κύταξε πάλι μισοκλείνοντας τὰ μάτια. Ἡ πρώτη της ὁμιλία ἦταν, πὼς εἶχε χάσει μιὰ πεντάρα μέσα στὸ ἄχερο, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ πὼς δὲν εἶχε βρεθῆ ὀκτὼ μέρες τώρα. Καὶ ὁλοένα σκάλιζε τὸ ἄχερο, ποὺ ἦταν χυμένο μπρὸς στὴ θύρα.

Ἡ κυρία Ἀλφόνσου φαίνεται πὼς δὲν ἐπρόσεχε. Τὰ χοντρά της μάτια ἐκύταζαν στὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ κυρία Ντελουὰ ἤθελε νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἢ ἰδία στὴν κάμαρα μὲ τὰ ἀσπρόρρουχα. Ἔβαλε τὰ κλειδιὰ στὶς ντουλάπες, μοῦ εἶπε νὰ εἶμαι πολὺ προσεκτική, νὰ μὴ βγάλω τίποτε ἀπὸ τὴ θέσι του καὶ μὲ ἄφησε μόνη.

Γλήγορα ἄνοιξα καὶ ἔκλεισα τὶς μεγάλες γυαλιστὲς ντουλάπες.

Ἤθελα νὰ φύγω ἀμέσως. Ἡ ψυχρὴ αὐτὴ κάμαρα μὲ τρόμαζε σὰν φυλακή. Τὰ βήματά μου ἀντηχοῦσαν πάνω στὶς πλάκες, σὰν νὰ ἦταν ἀποκάτω βαθειὰ ὑπόγεια. Μοῦ φάνηκε, μιὰ στιγμή, πὼς δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ἔβγω ἀπὸ κεῖ μέσα.

Πρόσεξα ν' ἀκούσω τὸ θόρυβο τῶν ζώων, μὰ μόνο τὴ φωνὴ τῆς κυρίας Ντελουὰ ἄκουσα. Μιὰ φωνὴ δυνατὴ καὶ χαλασμένη, ποὺ περνοῦσε ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ ἔφθανε παντοῦ.

Προχώρησα πρὸς τὸ παράθυρο, γιὰ νὰ νοιώσω τὸν ἑαυτό μου μονάχο· ξαφνικὰ μιὰ πόρτα ἄνοιξε πίσω μου, ποὺ δὲν τὴν εἶχα προσέξει. Γύρισα καὶ εἶδα ἕνα νέον, μὲ ἕνα μακρὺ ἄσπρο ἐπανωφόρι καὶ μὲ σταχτὶ κασκέτο.

Σταμάτησε σὰν ν' ἀποροῦσε, ποὺ ἔβλεπε κάποιον ἐκεῖ μέσα, καὶ ἐγὼ ξακολουθοῦσα νὰ τὸν κυτάζω καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ξεκολλήσω τὰ μάτια μου ἀπὸ πάνω του.

Προχώρησε μέσα στὴν κάμαρα χωρὶς νὰ παύσωμε νὰ κυταζόμαστε καί, βγαίνοντας, σκόνταψε πάνω στὸ πλαίσιο τῆς πόρτας. Ἔπειτα ἀπὸ ἕνα λεπτὸ ἐπέρασε μπρὸς ἀπὸ τὸ παράθυρο, καὶ κυταχθήκαμε πάλι.

Ἔνοιωσα κάποια ἀνησυχία χωρὶς νὰ καταλαβαίνω γιατί. Ἔπειτα ἔκλεισα τὶς πόρτες, ποὺ τὶς εἶχε ἀφήσει ἀνοιχτές.

Ὕστερα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ ἡ κυρία Ἀλφόνσου ἦρθε νὰ μὲ πάρῃ καὶ γυρίσαμε πίσω στὴν Παληόπολη.

Ἀπὸ τὴν ἐποχή, ποὺ ἡ κυρία Ἀλφόνσου ἦρθε στὴ θέσι τῆς Παυλίνας, πῆρα τὴ συνήθεια νὰ πηγαίνω νὰ κάθωμαι μέσα σ' ἕνα πρινάρι, ποὺ ἔμοιαζε μὲ καρέκλα, λίγο μακρυὰ ἀπὸ τὸ σπίτι.

Τώρα, ποὺ ἔφθανε ἡ ἄνοιξη, ἐπήγαινα τὴν ὥρα, ποὺ οἱ ἐργάτες ἐκάπνιζαν τὴν πίπα τους στὸ κατῶφλι τοῦ κατωγιοῦ.

Ἔμενα ἐκεῖ πολλὴν ὥρα ἀκούοντας τὸ βραδυνὸ θόρυβο καὶ παραπολὺ ἤθελα νὰ ἔμοιαζα μὲ τὰ δέντρα.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, συλλογίσθηκα τὸν ἄνθρωπον τοῦ πύργου Ντελουά. Μὰ κάθε φορά, ποὺ ἤθελα νὰ ἀντικρύσω τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν του, μὲ κύταζαν τόσο βαθειά, ποὺ νόμιζα πὼς χυνότανε μέσα μου ἕνα μεγάλο φῶς.

[Ἀκολουθεῖ] ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΟΝΤΟΥ

ΣΤΗ ΝΕΑΙΡΑ

Νύκτα· ἡ σελήνη ἐφώτιζε στὸν ἥσυχο οὐρανὸ
Ἀνάμεσα στ' ἀστέρια,
Καὶ σύ, στὰ θεῖα ἐνῷ ἔμελλες ἄπιστη νὰ φανῇς,
Μ' ὡρκίζεσουν βαρειά,
Πιὸ δυνατὰ καὶ πιὸ στενὰ παρὰ ὁ κισσὸς τὸν πρῖνο,
Μὲ τὰ λεπτά σου σφίγγοντάς με χέρια,
«Ὅσο ὁ λύκος στὰ ἀρνιά, ἡ πούλια χαλασμὸς στοὺς ναῦτες,
Τὰ πέλαγα θ' ἀγριώνῃ ὁ νοτιᾶς,
Καὶ μακριὰ τοῦ Ἀπόλλωνα μαλλιὰ θ' ἀναταράζ' ἡ αὔρα,
Θὰ σ' ἀγαπῶ θὰ μ' ἀγαπᾷς».
Ὦ Νέαιρα, ποὺ γιὰ τὴν ἀρετή μου πολὺ θὰ λυπηθῇς!
Γιατί ἂν ἄνδρας εἶμ' ἐγώ,
Δὲ θὰ βαστάξω σὲ πιὸ καλὸν τὲς νύκτες σου ὅλες νὰ δίνῃς,
Καὶ θυμωμένος ἄλλη ἀξιά μου θὰ βρῶ·
Καὶ οὐδὲ μιὰ φορὰ τὸ πεῖσμά μου στὴ χάρη σου θὰ κλίνῃ,
Ἂν ζήλεια δίκαια μὲ πιάσῃ.
Καὶ σύ, κι' ἂν εἶσαι πιὸ εὐτυχὴς καὶ τώρα γιὰ τὴ δική μου
Κακοτυχιὰ ὑπερήφανη περνᾷς,
Σὲ πρόβατα ἂς εἶσαι πλούσια καὶ σ' ἄφθονα χωράφια
Κι' ὁ Πακτωλὸς ἂς ῥέῃ γιὰ σένα,
Τοῦ ξαναγεννημένου Πυθαγόρα ἡ μυστικὴ σοφία ἂς μὴ σοῦ λείπῃ,
Ὄμορφη ἂς εἶσαι ἀπ' τὸ Νιρέα πιό,
Ἔ, ἔ, θὰ κλάψῃς τὲς ἀγάπες, ποὺ ἀλλοῦ ἐπῆγαν,
Μὰ ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου θὰ γελῶ.

ΟΡΑΤΙΟΥ ΕΠΩΔΩΝ XV. ATTICUS

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ Παράθυρον

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ — Ἐπερίμενα μὲ ἀγωνίαν τὸ 16ον ἄρθρον.

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ — Τὸ ἄρθρον περὶ Ἐκπαιδεύσεως;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀκριβῶς. Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγάλος. Οἱ γλωσσοφύλακες ἐκαιροφυλακτοῦσαν. Ἡ ψυχολογική στιγμὴ ἦτο κατάλληλος, διὰ νὰ ἐξορίσουν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Συντάγματος, ἀπὸ τὰ διδακτικά μας βιβλία τὰ Δημοτικὰ Τραγούδια, τὸν Σολωμόν, τὸν Βαλαωρίτην, κάθε σελίδα, ποὺ δὲν θὰ ἦτο γραμμένη εἰς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ Κράτος προκηρύσσει τοὺς πλειστηριασμούς του καὶ ἀπολύει ἀπὸ τὰς θέσεις των τοὺς τελωνοφύλακας.

Ὁ ΜΑΘ. — Θὰ ἦτο φοβερόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Καλύτερα νὰ εἰπῆτε κωμικόν. Τὰ παιδιά μας θὰ ἔμπαιναν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, διὰ νὰ κάμουν καπνιστὴν τὴν γλῶσσαν τους. Τὰ σχολεῖα δὲν θὰ ἦσαν δηλαδὴ τίποτε ἄλλο, παρὰ καπνιστήρια ἀλλαντοποιείου.

Ὁ ΜΑΘ. — Μήπως δὲν εἶναι ἐπάνω-κάτω καὶ τώρα;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. Ἀλλὰ τέλος πάντων ὑπῆρχε ἐλπὶς νὰ παύσουν μὲ τὸν καιρὸν νὰ εἶναι. Μεταξὺ τῶν πολλῶν παραθύρων τοῦ σχολείου, τῶν ἀνοιγμένων πρὸς τὰ νεκροταφεῖα, ὑπῆρχε καὶ ἕνα παράθυρον, ἀνοιγμένον πρὸς τὸ δάσος καὶ τὸ πέλαγος. Ἀποκεῖ ἔμπαιναν πνοαὶ ὑγιειναὶ καὶ ζωογόνοι. Ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ Ἔθνους κατώρθωνε νὰ ἐπικοινωνῇ πρὸς τὰς μικράς, τυραννημένας ψυχάς. Τὰ παιδάκια ἐσυλλάβιζαν τὰ ἴα, ἀνέπνεαν ὅμως ταυτοχρόνως τὴν εὐωδίαν τῆς *ἀγριοβιολλέτας*. Τὸ τραγούδι τοῦ ἁρματωλοῦ ἐζωογονοῦσε τὶς ψυχούλες, τὶς μαραμένες ἀπὸ τὰ «χρήστων, χλούνων, ἐτησίων». Οἱ μάγισσες τῶν παραμυθιῶν ἐπερνοῦσαν τὰ κατώφλια τῶν σχολείων καὶ ἄπλωναν τοὺς μαγικούς των κόσμους ἐμπρὸς εἰς τὰ ἔκθαμβα ματάκια τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Οἱ ποιηταὶ τοῦ ἔθνους ἔφθαναν ἕως ἐκεῖ μέσα κ' ἔκρουαν τὴν λύραν τους, στολισμένην μὲ βάγια καὶ ἀγριλιές. Καὶ τὰ παιδάκια ἐκαταλάβαιναν, ὅτι ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς δὲν σταματᾷ ἐμπρὸς εἰς τὰ θρανία καὶ ὅτι τὰ γράμματα εἶναι ὡραῖα καὶ δροσερά, ὅπως τὰ λουλούδια, καὶ δὲν ὁμοιάζουν ἐντελῶς μὲ τὸ ρετσινόλαδο καὶ μὲ τὸ κινίνο. Ἐὰν ὅμως ἔκλεινε καὶ αὐτὸ τὸ παράθυρον τῶν σχολείων καμμία δύναμις, δὲν θὰ εἰμποροῦσε νὰ προλάβῃ τὴν ἀσφυξίαν. Εὐτυχῶς δὲν ἔκλεισε. Πρέπει νὰ χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸ χέρι, ποὺ τὸ ἐκράτησεν ἀνοικτόν.

Ὁ ΜΑΘ. — Θὰ εἶχα μίαν ἐρώτησιν νὰ σᾶς κάμω.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Εἶμαι ἕτοιμος νὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς δέκα.

Ὁ ΜΑΘ. — Μήπως ἐκεῖνοι, ποὺ ἠθέλησαν νὰ κλείσουν τὸ παράθυρον αὐτό, ἐφοβήθηκαν ὅτι αἱ ὡραῖαι ἀπόψεις, ποὺ παρουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἀνοιγμά του, θὰ ἔκαμναν τὰ παιδιὰ νὰ μὴν κυττάζουν πλέον ἀπὸ τὰ ἄλλα παράθυρα, τὰ βλέποντα πρὸς τὸν κῆπον τῶν *ἴων;*

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἄς ὁμιλήσωμεν πλέον συγκεκριμένα. Θέλετε νὰ εἰπῆτε, ὅτι τὰ παιδιὰ ἀνατρεφόμενα μὲ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν, θὰ κατελαμβάνοντο ἴσως ἀπὸ κάποιαν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀκριβῶς αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ εἰπῶ, διερμηνεύων δηλαδὴ τὴν ἀνησυχίαν τῶν γλωσσοφυλάκων.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ὑπάρχει ματαιότερος φόβος ἀπ' αὐτόν. Ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ γαπήσουν τὰ παιδιὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, εἶναι νὰ τὴν ἀγαπήσουν διὰ μέσου τῆς μητρικῆς των. Τότε θὰ καταλάβουν ὅτι καὶ ἐκείνη εἶναι μία γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὡμίλησαν κάποτε ἄνθρωποι ζωντανοὶ καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἐξέφρασαν ὅλα τὰ ὡραῖα θαύματα τῆς ψυχῆς των, τὸν ἔρωτα, τὴν στοργήν, τὸν ἡρωϊσμόν, τὴν ἀγάπην τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς. Τὸ προνόμιον τῆς ἀγάπης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας δὲν τὸ ἔχομεν ἀποκλειστικῶς ἐμεῖς, ποὺ κατοικοῦμεν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. Ὅλοι οἱ λαοὶ τὰς λατρεύουν καὶ τὰς λατρεύουν καλύτερά μας, διότι τὰς λατρεύουν διὰ μέσου τῆς ζωῆς καὶ ὄχι διὰ μέσου τῆς γραμματικῆς. Ἐὰν βγάλετε τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἀφήσετε μόνον τὴν γραμματικήν, τὸ ὡραιότερον χωρίον τοῦ Σοφοκλέους, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνας σωρὸς ἀπὸ κόκκαλα, ποὺ εἰμπορεῖ νὰ κινῇ τὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ δὲν κινεῖ ποτὲ τὴν ἀγάπην. Μήπως αὐτὸ δὲν γίνεται ἕως τώρα;

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐὰν ἐκλείνετο ἐντελῶς τὸ μοναδικὸν παράθυρον . . .

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐὰν ἐκλείνετο ἐντελῶς, ἡ καταστροφὴ θὰ ἦτο τελειωτική. Τὰ παιδιὰ θὰ ἐμάνθαναν νὰ περιφρονήσουν τὴν γλῶσσαν τους καὶ νὰ τὴν πετάξουν εἰς τὰ σκουπίδια μαζὶ μὲ τὰ τριμμένα τους ροῦχα καὶ ἐπειδή, κατὰ φυσικὸν νόμον, δὲν θὰ εἰμποροῦσαν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν ἀρχαίαν ἢ μὲ τὸ περίεργον ἀμάλγαμα, ποὺ τοὺς προσφέρεται ὡς ἀρχαία, θὰ ἀπέμεναν ἐντελῶς χωρὶς γλῶσσαν. Δηλαδὴ χωρὶς ζωήν, χωρὶς ψυχήν, χωρὶς αἷμα. Τώρα τοὐλάχιστον τὸ παράθυρον αὐτὸ φέρνει κάποιαν αὔραν ἀκόμη εἰς τὰ σχολεῖα, ἀφίνει νὰ περάσῃ ὀλίγον φῶς καὶ ὑπάρχει ἐλπὶς ὅτι θὰ νοιχθῇ πλατύτερα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ζωήν.

Ὁ ΜΑΘ. — Εἶνε εὐτύχημα ὅτι ἔμεινεν ἀνοικτόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ μεγαλύτερον εὐτύχημα, ποὺ εἰμποροῦσε νὰ ἐπιθυμήσῃ ζωντανὸς ἄνθρωπος. Καὶ σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ὅτι πρέπει νὰ χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸ χέρι, ποὺ τὸ ἐκράτησε ἀνοικτόν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

Με τὴν θαυμασίαν ὁμιλίαν του, κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ 16 ἄρθρου τοῦ συντάγματος, ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἀηδῆ πλέον ἐκμετάλλευσιν τοῦ Γλωσσικοῦ Ζητήματος καὶ ἔσωσε τὸν Καταστατικόν μας Χάρτην, ὅπως λέγουν εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ μίαν διάταξιν ἀνελευθέραν, προωρισμένην νὰ ποτελματώσῃ τὴν ἐκπαίδευσίν μας καὶ νὰ τὴν στερήσῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἀφήσετε μόνον τὴν γραμματικήν, τὸ ὡραιότερον χωρίον τοῦ Σοφοκλέους, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνας σωρὸς ἀπὸ κόκκαλα, ποὺ εἰμπορεῖ νὰ κινῇ τὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ δὲν κινεῖ ποτὲ τὴν ἀγάπην. Μήπως αὐτὸ δὲν γίνεται ἕως τώρα;

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐὰν ἐκλείνετο ἐντελῶς τὸ μοναδικὸν παράθυρον . . .

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐὰν ἐκλείνετο ἐντελῶς, ἡ καταστροφὴ θὰ ἦτο τελειωτική. Τὰ παιδιὰ θὰ ἐμάνθαναν νὰ περιφρονήσουν τὴν γλῶσσαν τους καὶ νὰ τὴν πετάξουν εἰς τὰ σκουπίδια μαζὶ μὲ τὰ τριμμένα τους ροῦχα καὶ ἐπειδή, κατὰ φυσικὸν νόμον, δὲν θὰ εἰμποροῦσαν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν ἀρχαίαν ἢ μὲ τὸ περίεργον ἀμάλγαμα, ποὺ τοὺς προσφέρεται ὡς ἀρχαία, θὰ ἀπέμεναν ἐντελῶς χωρὶς γλῶσσαν. Δηλαδὴ χωρὶς ζωήν, χωρὶς ψυχήν, χωρὶς αἷμα. Τώρα τοὐλάχιστον τὸ παράθυρον αὐτὸ φέρνει κάποιαν αὔραν ἀκόμη εἰς τὰ σχολεῖα, ἀφίνει νὰ περάσῃ ὀλίγον φῶς καὶ ὑπάρχει ἐλπὶς ὅτι θὰ νοιχθῇ πλατύτερα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ζωήν.

Ὁ ΜΑΘ. — Εἶνε εὐτύχημα ὅτι ἔμεινεν ἀνοικτόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ μεγαλύτερον εὐτύχημα, ποὺ εἰμποροῦσε νὰ ἐπιθυμήσῃ ζωντανὸς ἄνθρωπος. Καὶ σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ὅτι πρέπει νὰ χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸ χέρι, ποὺ τὸ ἐκράτησε ἀνοικτόν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

Με τὴν θαυμασίαν ὁμιλίαν του, κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ 16 ἄρθρου τοῦ συντάγματος, ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἀηδῆ πλέον ἐκμετάλλευσιν τοῦ Γλωσσικοῦ Ζητήματος καὶ ἔσωσε τὸν Καταστατικόν μας Χάρτην, ὅπως λέγουν εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ μίαν διάταξιν ἀνελευθέραν, προωρισμένην νὰποτελματώσῃ τὴν ἐκπαίδευσίν μας καὶ νὰ τὴν στερήσῃ ἀπὸ κάθε ἐλπίδα προσανατολισμοῦ πρὸς τὴν ζωήν. Εὐτυχῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἀντέταξεν εἰς τὰς πονηρὰς εἰσηγήσεις, τὰς πεισματικὰς ἀποπείρας καὶ τὰ ἐπισειόμενα φόβητρα τῶν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων, ὅλην τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς καὶ τῆς θελήσεώς του. Οἱ φοβούμενοι, ὅτι εἰμποροῦσε νὰ καμφθῇ καὶ δευτέραν φοράν, ἀνεθάρρησαν. Ἡ κατηγορηματικὴ ἀπόκρουσις τῶν ὑποβληθεισῶν τροπολογιῶν εἰς τὸ πολυθρύλητον ἄρθρον ἐξεδήλωσεν ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συνεδριάσεως τὴν θέλησιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἀπειλουμένη κοινοβουλευτικὴ γλωσσολογία ἀπεσοβήθη. Τὴν σχετικὴν περικοπὴν τοῦ λόγου τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅπου χαρακτηρίζει τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον, δημοσιεύομεν κατωτέρω. Ἄς μείνῃ ὡς μία ἀπολογία τοῦ σκεπτομένου ἔθνους καὶ ὡς φωνὴ διαμαρτυρίας πρὸς τιμὴν τῆς ἐποχῆς μας.

Από τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Βενιζέλου, κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ 16ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἀποσπῶμεν τὴν κατωτέρω ἀξιοσημείωτον περικοπήν:

«Νομίζω ὅτι δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ λύσωμεν τὸ ζήτημα, ἐὰν εἰς τὴν οτοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ Κράτος, θὰ ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τὰ διδακτικὰ βιβλία ποίημα καὶ κάθε ἄλλο γραπτὸν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν, διότι ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ποίησις εἶναι ἓν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν κειμηλίων, τὸ ὁποῖον ἐὰν ἠθέλομεν νὰ ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, θὰ ἐφονεύομεν ἠθικῶς τὸ Ἔθνος. (Χειροκροτήματα, εὖγε).

«Τὸ ἐπ' ἐμοί, κύριοι, φρονῶ ὅτι μετὰ τὰ ληφθέντα μέχρι τοῦδε μέτρα ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τῆς καθορισάσης τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, διὰ τῆς διατάξεως, τῆς ψηφιζομένης σήμερον, ἐλάβομεν νομοθετικὴν πρόνοιαν περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ὀφείλομεν ἢ ἠδυνάμεθα νὰ λάβωμεν τοιαύτην.

«Ἀλλ' ἐπανάληψιν τῶν συζητήσεων ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἔχω καθῆκον νὰ δηλώσω εἰς τὴν Βουλὴν ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσῃ.

«Βεβαίως ἕκαστος τῶν κ.κ. βουλευτῶν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅταν ἔχω ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία συνεταράχθη πέραν τοῦ δέοντος ἐκ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅτι δὲ ἐπιβάλλεται τὸ ταχύτερον ν' ἀποκατασταθῇ ἡ γαλήνη εἰς τὸ Κράτος τοῦτο, ἵνα μὴ ναυαγήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κάμω ἔκκλησιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου εἰς ὅλους τοὺς φίλους τῆς Κυβερνήσεως, ἔχω το δικαίωμα νὰ παρακαλέσω αὐτοὺς νὰ ταχθοῦν περὶ αὐτήν, ἵνα τὸ ἄρθρον ψηφισθῇ καθ' ὃν τρόπον ἔλαβον τὴν τιμήν νὰ ἐκθέσω πρὸς ὑμᾶς. (Μάλιστα, μάλιστα, χειροκροτήματα). Καὶ ὅταν ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις ἀποδίδῃ τοιαύτην σημασίαν διὰ τὴν κατάπαυσιν πάσης περαιτέρω ἀνωμαλίας ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς γλωσσικοῦ ζητήματος, οἱ φίλοι τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐὰν ἐνδομύχως θὰ εἶχον διάφορον γνώμην εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ταχθοῦν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Κυβερνήσεως ἐλεύθεροι ὄντες, ἐὰν νομίζουν ὅτι ἡ διαφορά τῆς γνώμης των ἐν τῷ ζητήματι εἶναι τόσον θεμελιώδης, ν' ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ δώσουν ψῆφον δυσπιστίας. (Χειροκροτήματα).

«Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις ἔχει τοιαύτην ἀντίληψιν, ὀφείλουν οἱ φίλοι αὐτῆς νὰ δώσουν ψῆφον σύμφωνον πρὸς τὴν ζητουμένην ὑπ' αὐτῆς».

Εν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Μιστριώτης, ὁ ὁποῖος ἔχει μεταβάλει τὰς ἐφημερίδας εἰς γλωσσικὰ ἐπιστολάρια, δημοσιεύων καθημερινῶς καὶ ἀπὸ μίαν ἐπιστολὴν μοναδικοῦ ὕφους, συγκαλεῖ τὸν λαὸν εἰς συλλαλητήρια. Ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ καταθέσῃ τίποτε συγκεκριμένον εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ὅπου ἐπανειλημμένως ἐκλήθη νὰποκαλύψῃ τοὺς προδότας, καλεῖ τὸν λαὸν διὰ νὰ τοῦ ἀναπτύξῃ ἐκ νέου τοὺς «κινδύνους» καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, ἂν ἀποφασίζῃ νὰ . . . αὐτοκτονήσῃ. Καὶ δὲν ἠξεύρομεν μέν, τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποὺ γράφομεν, τί θὰποκριθῇ ὁ λαός. Ἠξεύρομεν ὅμως ὅτι ἡ νοητικότης ἑνὸς ἔθνους ὁλοκλήρου, ἀνεχομένου ἀκόμη ἕνα θέαμα τόσον παιδαριῶδες καὶ παλιμπαιδαριῶδες, ἐκτίθεται σημαντικά. Ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ φορτώσωμεν τὸ βάρος εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἔθνους. Ἀλλέως τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἀπελπιστικόν.

Ο συνεργάτης μας κ. Μπούτουρας, γλωσσολόγος ἐξαιρετικῆς ἀξίας, εἰς ἕνα ἄρθρον του, δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν», μᾶς κάμνει τὰ ἐπιστημονικὰ ἀποκαλυπτήρια τῶν ἐπισήμων γλωσσαμυντόρων μὲ χαρακτηρισμούς, οἱ ὁποῖοι ἂν δὲν εἶχαν μαζί τους τὴν ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν ἑνὸς νέου ἐπιστήμονος, θὰ ἦσαν ἴσως ὑπερβολικοί. Ἀλλὰ μήπως εἶναι μόνος ὁ κ. Μπούτουρας; Ἡ κοινὴ ἐπιστημονικὴ γνώμη εἶναι ἐκπεφρασμένη πλέον διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν τῶν περιφήμων αὐτῶν διδασκάλων τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Δι' ἐμᾶς τοὺς ἀμυήτους ἡ διαχείρισις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ὅπως ἔγινεν ἀπὸ τοὺς κυρίους αὐτοὺς εἰς συνεντεύξεις, ἐπιστολὰς καὶ ἄρθρα, θὰ ἦτον ἀρκετὴ διὰ νὰ μαντεύσωμεν μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν οἱ εἰδικοί.

Καὶ ὅμως ὁ κ. Μιστριώτης ἐχαρακτήρησεν ὡς ἀγράμματον συλλέκτην μυθαρίων ἕνα Πολίτην, μίαν δόξαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης, καὶ τοῦ συνέστησε νὰ πάρῃ προγυμναστὴν εἰς τὰ Ἑλληνικά. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐλπίζομεν ὅτι ὁ κ. Πολίτης, ἐὰν ἀποφασίσῃ νὰ προσλάβῃ προγυμναστήν, δὲν θὰ πάρῃ οὔτε τὸν κ. Μιστριώτην οὔτε τὸν κ. Γαρδίκαν, ὁ ὁποῖος ὡς γυμνασιάρχης ἐλάκτιζεν, ὅπως λέγει ἡ παράδοσις, τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ νῶτα, διὰ νὰ διδαχθοῦν νὰ μὴ τὰ στρέφουν πρὸς τὸν ἐχθρόν, κατὰ πρωτότυπον παιδαγωγικὴν του μέθοδον. Καὶ ὅμως νὰ μία μέθοδος, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ τὰς ἡμέρας αὐτὰς καὶ δὲν ἐφαρμόζεται!

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Αἱ Αἰσθήσεις *

Από τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον δὲν γνωρίζομεν εἰμὴ τὰς αἰσθήσεις μας.

Ὑπάρχει εἰς τὴν ὕλην ἓν Χ· ἡ αἰτία ἡ προκαλοῦσα τὰς ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεών μας, μᾶς μένει ἄγνωστος.

Τὸ ἐνσυνείδητον φαινόμενον εἶναι μεταγενέστερον τῆς πράξεως τοῦ φυσικοῦ ἐρεθισμοῦ.

Καμία ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις μας δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν πραγματικὴν οὐσίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, καμία ἄνευ ἐξαιρέσεως.

Ὁ κρότος γεννᾶται εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας. Ἐκτὸς βασιλεύει σιγὴ θανάτου. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ ὅλων μας τῶν αἰσθήσεων.

Τὸ πραγματικὸν εἶδος τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας λαμβάνομεν διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἐξαρτᾶται ὄχι τόσον ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ προκαλοῦντος αὐτὰς ἐρεθιστικοῦ, ὅσον ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ αἰσθητικοῦ ὀργάνου, ποὺ τὰς δέχεται, τοῦ νεύρου, ποὺ τὰς μεταβιβάζει καὶ τοῦ κέντρου, ποὺ τὰς παραλαμβάνει.

Δὲν γνωρίζομεν ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς ὕλης εἰμὴ ἐν τῇ σχέσει των μὲ ἡμᾶς, μὲ τὸ σῶμα μας, μὲ τὰ νεῦρα μας, μὲ τὴν διάνοιάν μας.

Ὅλα τὰ ἀντικείμενα μᾶς γίνονται γνωστὰ ἀπὸ τὰς αἰσθητικὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας προξενοῦν εἰς ἡμᾶς, καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μᾶς εἶναι γνωστά.

Δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὸ μέσον νὰ διακρίνωμεν μόνιμον διαφορὰν μεταξὺ τῶν νευρικῶν κυττάρων τοῦ ὀπτικοῦ κέντρου καὶ ἐκείνων τοῦ ἀκουστικοῦ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν ἀπ' εὐθείας τὴν κατασκευὴν τοῦ νευρικοῦ μας συστήματος. Πρέπει διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος νὰ ἀντιληφθῶμεν καὶ φανταθῶμεν τί δύναται νὰ ἦναι ἓν νευρικὸν σύστημα. Συνεπῶς ἀγνοοῦμεν τὴν τροποποίησιν, ἣν ἐντυπόνει εἰς τὰς ἀντιλήψεις καὶ φαντασίας μας τὸ μεσάζον, οὗτινος ἡ φύσις μᾶς διαφεύγει.

* Ἀπὸ τὸ νέον βιβλίον τοῦ Dantec: «Ἡ Ψυχὴ καὶ τὸ Σῶμα».

Ἐν συνόλῳ τὸ νευρικόν μας σύστημα, ἐνῷ χρησιμεύει νὰ ἐρχώμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ ἀντικείμενα, ἐξ ἄλλου μᾶς ἐμποδίζει νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν τὴν οὐσίαν των. Εἶναι ὄργανον σχέσεως μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ ἐνταυτῷ δι' ἡμᾶς αἰτία ἀπομονώσεως. Μᾶς ἔχει κλεισμένους μέσα εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ποτὲ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν ἔξω. Εἴμεθα κλεισμένοι ἐντὸς τείχους.

Ὁ κόσμος δὲν εἶναι εἰμὴ σύνολον αἰσθήσεων, παρουσῶν, παρελθουσῶν καὶ ἐνδεχομένων.

Ἡ ὕλη εἶναι διεγερτικὴ τοῦ νευρικοῦ μας συστήματος καὶ δὲν μᾶς εἶναι γνωστὴ εἰμὴ ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀντίληψίν μας.

Ὅταν ζητῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐσωτάτην οὐσίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, εὑρισκόμεθα ἀπέναντι αὐτοῦ ὡς ἀπέναντι σκότους τελείου. Πιθανὸν νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἐν τῇ φύσει ἔξω ἀπὸ ἡμᾶς, οὔτε χρῶμα, οὔτε ὀσμή, οὔτε κρότος, οὔτε δύναμις, οὔτε ἀντίθεσις, οὔτε ἔκτασις, οὔτε τίποτε, ἀπό ὅ,τι γνωρίζομεν ὡς ἐντύπωσιν τῶν αἰσθήσεών μας.

Τὸ φῶς παράγεται ἀπὸ ἐρεθισμὸν τοῦ ὀπτικοῦ μας νεύρου, δὲν λάμπει εἰμὴ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας· ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐρεθιστικὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι φωτεινόν. Ἔξω ἀπὸ ἡμᾶς ἡ βαθυτάτη νὺξ ἢ μᾶλλον κάτι τι ὀλιγώτερον τῆς νυκτός, διότι ἡ νὺξ εἶναι σχετικὴ τοῦ φωτός. Ἐπίσης ὅλαι αἱ ἰσχυραὶ δονήσεις, αἵτινες μᾶς προσβάλλουν, ὁ κρότος τῶν μηχανῶν, ὁ κρότος τῆς φύσεως, οἱ λόγοι καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀνθρώπων παράγονται ἀπὸ τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ ἀκουστικοῦ μας νεύρου. Εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας γεννᾶται ὁ κρότος, ἐκτὸς βασιλεύει σιγὴ θανάτου.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ ὅλων μας τῶν αἰσθήσεων.

Μεταφραστὴς Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ὁ κανονισμὸς τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς δὲν ἔγινε μὲ τὴν ἀπαιτουμένην περίσκεψιν καὶ δὲν κατενοήθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Πολιτεύματος ἔπρεπε νὰ γίνῃ χωρὶς χρονοτριβὴν καὶ ὑπὸ τὸ κῦρος Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία νὰ ἀπολαμβάνῃ ἀκέραιον γόητρον. Καὶ ὑπὸ τὰς ἀρίστας τῶν συνθηκῶν ἡ περίοδος Χώρας, ἀναθεωρούσης τὸ Πολίτευμά της, εἶνε ἐπικίνδυνος καὶ ἀπαιτεῖ διαρκῆ ἐπαγρύπνισιν καὶ ἀνησυχίαν τῶν Κυβερνώντων. Ἄστοχον διὰ τοῦτο ἦτο ἡ σύγχρονος ἐργασία τῆς Βουλῆς εἰς ἀναθεώρησιν καὶ νομοθεσίαν. Οὔτε ἐπαρκὴς δικαιολογία πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου διὰ τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν τοῦ σχεδίου ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἦτο κατορθωτὸν ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν νὰ περατώσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ τὰ πρῶτα ἄρθρα καὶ ἐπὶ τούτων νὰ ἀσχοληθῇ ἡ Διπλῆ Βουλή. Τὸ νομοθετικὸν ἔργον ἔπρεπε νὰ ἕπεται τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ ἐξαίρεσιν τούτου νὰ ἀποτελέσουν μόνον αἱ ὑπηρεσιακαὶ ἀνάγκαι, ἤτοι ἐγκρίσεις δωδεκατημορίων, πιστώσεων κλπ. Ἡ Κυβέρνησις θὰ εἶχε λόγον νὰ ἐπισπεύδῃ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἀναθεωρήσεως καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ἐντονώτερον τὰς ἀποφάσεις της. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρέλθῃ ἀνωδύνως ἡ γλωσσικὴ ἐξέγερσις, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἴχνη εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ νέου Πολιτεύματος.—Ἀφοῦ ἐξέλιπε τὸ στιβαρὸ χέρι τῶν νόμων καὶ τῆς τάξεως, τὰ παρατράγωδα ἦσαν συνέπεια. Ἀκόμη συνέπεια ἦτο ἡ ὑποχώρησις τῆς Κυβερνήσεως πέραν τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέτρεπε τοῦτο ἡ συνείδησίς της. Καὶ ἔτσι ἐγράφη εἰς τὸ νέον Σύνταγμα μία ἠλιθιότης. Εἶνε ἀνάγκη τὸ κακὸν νὰ περιορισθῇ καὶ νὰ συντελεσθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀναθεωρήσεως τὸ ταχύτερον μετὰ θελήσεως, ὡρισμένης γνώμης καὶ ἐπιβολῆς. Εἶνε ἐνδεδειγμένον προσέτι νὰ διαγραφοῦν μᾶλλον ἢ νὰ προστεθοῦν διατάξεις εἰς τὸ νέον Πολίτευμα.

Τὸ ἔργον θὰ γίνῃ οὕτω εὐκολώτερον καὶ σύμφωνα μὲ τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νέου Κράτους. Τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα εἰς τὰς θεμελιώδεις γραμμάς των δὲν παρουσιάζουν μεταβολὰς ἐνδεικνυομένας ἀπὸ τὴν νέαν κατεύθυνσιν τοῦ Κράτους.

Αἱ μεταρρυθμίσεις εἶνε νομοθετικαὶ καὶ ἀφορῶσι κυρίως τὸ κεφάλαιον τῆς διανομῆς τοῦ πλούτου. Οἱ νέοι κοινωνικοὶ θεσμοί, οἱ στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης φαινομενικῶς, ἀλλ' ἐπιβαλλόμενοι πραγματικῶς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς βίας τῶν πραγμάτων, εὗρον θέσιν ὑπὸ τὰ σημερινὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα. Ὁ πολιτειακὸς μηχανισμὸς εἰς τὰς γενικάς του γραμμὰς ἔμεινε τυπικῶς ἄθικτος. Δὲν παρουσιάζονται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς δυσχέρειαι εἰς τὴν ἀναθεώρησιν. Αἱ μεγάλαι δυσχέρειαι εἶνε ἡ νομοθετικὴ ἐργασία καὶ ἰδίως ἡ φορολογικὴ μεταρρύθμισις καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο πρέπει νὰ ἀφιερώσῃ μακρότερον χρόνον ἡ Διπλῆ Βουλή.

Ἡ προταθεῖσα φορολογία εἰς εἶδος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν σπειρομένων γαιῶν ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἐμπειρικὴ εἶνε δικαία, καὶ ἦτο ἡ προχειροτέρα ἂν μὴ καὶ ἡ μόνη πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ἡ Κυβέρνησις ἔσοδον πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων. Ἀνάγκη ὅμως διοικητικῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς φορολογίας νὰ γίνῃ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐπαναφέρῃ τὰ κακὰ τῆς ὑπὸ ἀρὰς καταλυθείσης δεκάτης. Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ ὁ πρότερον ψηφισθεὶς καὶ ὁ ἤδη μεταρρυθμισθεὶς δὲν ἔχει οὔτε σημεῖον ἐπαφῆς καὶ σύνδεσμον πρὸς τὸ ὅλον φορολογικὸν σύστημα, οὔτε σκόπιμος εἶνε, οὔτε ἀποδόσεις θὰ ἔχῃ ἀντιστοίχους πρὸς τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας θὰ ἐπιφέρῃ. Ὁ φόρος οὗτος ὄχι μόνον προϋποθέτει ἄλλην βάσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ. Σοβαρὸς μελετητὴς τῶν καθ' ἡμᾶς δὲν θὰ ἔφθανε ποτὲ εἰς τοιαύτην πρότασιν. Ἀλλ' ἡ φορολογία αὐτὴ ἐπεβλήθη τὴν ἐπιοῦσαν τῆς στρατιωτικῆς ἐξεγέρσεως, ἡ ὁποία, ἐνῷ ἤρχισε μὲ πρόγραμμα στρατιωτικῆς ἀναδιοργανώσεως, ἐκινδύνευσε νὰ ἐκτραπῇ εἰς διωγμὸν κεφαλαίου καὶ πλουτοκρατῶν, ἐνῶ ταῦτα δυστυχῶς ὄχι μόνον εἰς μικρὰν ἀναλογίαν ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ὑφίστανται μεγαλυτέραν πίεσιν παρ' ὅσην ἐξασκοῦν τυραννίαν, διότι ὅπου ἐξασκοῦν τυραννίαν γεννῶνται αὐτομάτως ἐργατικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ ἐργατικὰ ζητήματα καὶ ὅπου προστατεύονται ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως ἐκεῖ περισσότερον διαχέουν τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν ἐπίδρασιν. Τοῦτο δὲν συμβαίνει δυστυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ὁ «Mercure de France» *ἀναγγέλλει τὴν σύστασιν μεγάλης ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὸν Ζὰν Μωρεάς. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ διοργανώσῃ παράστασιν τῆς «Ἰφιγενείας», ἀπαγγελίας ποιημάτων τοῦ Μωρεὰς καὶ θὰ προκαλέσῃ ἐράνους μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν τοῦ ποιητοῦ. Ἡ πατρὶς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ θὰ μείνῃ ἄραγε ἀπαθὴς εἰς τὴν στιγμὴν τῆς διακριτικῆς αὐτῆς ἐκδηλώσεως; Τὰ «Παναθήναια» ἀνοίγουν στήλην εἰσφορῶν, ἀναλαμβάνοντα τὴν φροντίδα νὰ διαβιβάσουν ἐν καιρῷ τὸ συλλεχθησόμενον ποσὸν πρὸς τὴν Παρισινὴν ἐπιτροπήν.*

ΜΕΤΑ τὴν δημοσίευσιν τοῦ θαυμασίου λόγου τοῦ κ. Μαβίλη κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ Γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ τὰς περικοπὰς ἐκ τῶν ἀγορεύσεων τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, δίδομεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας περικοπὰς ἀπὸ τὰ στενογραφημένα πρακτικὰ ἐκ τῆς ἀγορεύσεως τοῦ βουλευτοῦ κ. Α. Παππαναστασίου. Ὁ κ. Παππαναστασίου εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐξετάσαντας ἐπιστημονικώτερα καὶ οὐσιαστικώτερα τὸ Γλωσσικὸν ζήτημα:

Καὶ ἐγώ, κύριοι συνάδελφοι, ὑπῆρξα θιασώτης τῆς καθαρευούσης ἀδιάλλακτος, ὅπως θιασῶται τῆς καθαρευούσης εἴμεθα πάντες, ὅταν ἐξερχώμεθα ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον, διότι ἐκεῖ δὲν διδασκόμεθα τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ μελετῶμεν, ὅπως διδασκόμεθα νὰ μελετῶμεν εἰς τὸ Γυμνάσιον, τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς· οὐδὲ κἂν τὴν χρῆσιν τῆς σήμερον γραφομένης Ἑλληνικῆς γλώσσης διδασκόμεθα, παρὰ τὴν σοφὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ, ὅτι «ἀναγκαιοτέρα εἶνε εἰς ἡμᾶς ἡ γραμματικὴ θεωρία καὶ πρᾶξις τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν λαλοῦμεν καθ' ἑκάστην, παρὰ τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν μᾶς ἀναγκάζει νὰ μανθάνωμεν ἡ κατάληψις τῶν συγγραμμάτων τῶν ἡμετέρων προγόνων».

Ἀλλ' ὅταν καὶ ἐγὼ ἐτελείωσα τὰς Πανεπιστημιακάς μου σπουδὰς καὶ ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἔλαβον ἀφορὴν νὰ τὸ παρακολουθήσω, ἔμαθον ὅτι ἡ σημερινὴ διγλωσσία δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς σατανικῆς ἐνεργείας ὀλίγων ἀργυρωνήτων λογίων, ἀλλ' ἔλκει τὴν καταγωγήν της ὄχι πρὸ 50, 100 ἢ 200 ἐτῶν ἀλλὰ πρὸ χιλιετηρίδων. Εἰς τὸν 20ον αἰῶνα μ. Χ. ἀπαντῶμεν τοὺς τύπους: «οἱ γυγυναῖκες», «τᾶς τιμές», «ὁ ἀέρας», «ὁ ἀραβῶνας», «ἀδέλφια», «εἶχα», «γράψει», «ἔπλεξες», «παροδῖτες» κτλ. Τοῦτο δὲ ἦτο συνέπεια αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς γλώσσης, ἡ ὁποία δὲν εἶνε τι ἀμετάβλητον, νεκρόν, ἀλλ' εἶνε τι ζῶν καὶ μεταβαλλόμενον, ὅπως εἶνε ζῶντες καὶ μεταβαλλόμενοι καὶ ἐξελισσόμενοι οἱ ὀργανισμοί, οἵτινες τὴν δημιουργοῦν.

Ἔμαθον ἀκόμη ἐκ τῶν μελετῶν μου, ὅτι δὲν εἶνε ἡ λεγομένη δημοτικὴ γλῶσσα ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς δουλείας, τῆς ἀμαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλ' εἶνε τοὐναντίον ἡ γραφομένη γλῶσσα ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς δουλείας, τῆς δημιουργικῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ.

Ἡ δημιουργικὴ αὕτη ἐξασθένησις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ λόγους ἱστορικοὺς προεκάλεσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν προσήλωσιν πρὸς τὰ ἀρχαῖα κλασσικὰ πρόσωπα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν τελείαν παραμέλησιν τῆς γλώσσης τῆς ζωντανῆς, τῆς γλώσσης τῆς ὁμιλουμένης, ἡ ὁποία εἶνε θαυμαστὴ διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς διασκευῆς της, τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεώς της καὶ ἡ ὁποία, ἂν καὶ οὐδέποτε ἔγινε δεκτὴ εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὸν ἐπίσημον βίον, ἔδειξεν ἐν τούτοις ἀπαράμιλλον ἀντοχήν, διατηρηθεῖσα καὶ ἐξελιχθεῖσα διὰ μέσου πολλῶν αἰώνων. Ἡ παραμέλησις δὲ τῆς ὁμιλουμένης καὶ πράγματι ζώσης αὐτῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἔγινε πρὸς βλάβην ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους. Ἰδοὺ δέ τί περὶ τούτου λέγει μέγιστος τῶν παρ' ἡμῖν ζώντων φιλολόγων, ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Χατζιδάκις.

(Ἀναγινώσκει). «Πόσον ἡ ἀληθὴς οὐσία καὶ δύναμις τῆς γλώσσης παρηλλάγη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ Βυζαντιακοὺς χρόνους κατανοεῖ τις εὐκόλως, ἂν ἐνθυμηθῇ, ὅτι δύο τὰ σπουδαιότερα μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτεία τῶν Ἑλλήνων, ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπικρατησάντων ξενικῶν θεσμῶν.

Καὶ εἰσῆλθον μὲν κατ' εὐτυχίαν ἥ τε θρησκεία καὶ ἡ πολιτική, στρατιωτική, διοικητική, δικαστική κλπ. ἐνέργεια εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλ' οὐχ ἧττον νέας καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ξένας ἰδέας καὶ συνηθείας καὶ λέξεις ἐνέβαλον εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ μετέδωκαν εἰς τὸ Ἔθνος. Ἀγνοοῦντες οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες τὰς ἱστορικὰς αὐτὰς ἀνάγκας καὶ αἰτίας ἀνέλαβον ἑνωρὶς μέγαν ἀγῶνα κατὰ τῆς εἰσβολῆς καὶ ἐπικρατήσεως τῶν ξενικισμῶν τούτων καὶ πρὸς ἐπίτευξιν λόγου κατὰ πρῶτον μὴ καθαρῶς Ἑλληνικοῦ, ἔπειτα δὲ διὰ τὰς μεγάλας τῶν Ἀττικῶν συγγραμμάτων ἀρετὰς καθαρῶς Ἀττικοῦ. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος ἐνανάγησε καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως, ἀφοῦ τοιαύτην μεταβολὴν τῆς γλώσσης ἐπέβαλε τὸ πνεῦμα τῶν αἰώνων καὶ τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα. Σχεδὸν δὲ οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν ὁ οὕτω ἀναπτυχθεὶς Ἀττικισμὸς ἢ νὰ κατασκευάσῃ γραπτὴν γλῶσσαν διάφορον τῆς λαλουμένης καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτὰς κεχωρισμένως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν μέχρι σήμερον. Διὰ τὴν ἐπικράτησιν ταύτην τῆς πρὸς τὸν Ἀττικισμὸν τάσεως οἱ μὲν λογιώτεροι Ἕλληνες παντὶ σθένει διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἐπεμελοῦντο νὰ μανθάνωσι, νὰ γράφωσι καὶ λαλῶσι κατὰ δύναμιν ἀρχαιοτέραν τινὰ τῆς γλώσσης φάσιν, καὶ οὕτως ἔσωζον τὴν *λογίαν* παράδοσιν τῆς γλώσσης· οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐλάλουν κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἄλλην γλῶσσαν καὶ οὕτως ἔσωζον οὗτοι κατ' ἐξοχὴν τὴν *προφορικὴν* παράδοσιν. Ὅτι ὁ χωρισμὸς οὗτος δὲν ἐγίνετο πρὸς ὠφέλειαν τοῦ Ἔθνους, εἶνε φανερόν, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἐκτὸς ἄλλων ὀφείλει κατὰ πᾶσαν ἰδέαν περὶ φιλοπατρίας, περὶ θρησκείας, περὶ τέχνης, περὶ ἐπιστήμης, περὶ πολιτείας, περὶ ἐμπορίας, περὶ γεωργίας κλπ. νὰ μετοχετεύῃ μέχρι τῆς ἐσχάτης καλύβης τοῦ χωρικοῦ, καθὰ τὰ αἱματοφόρα ἀγγεῖα μεταφέρουσι τὸ αἷμα μέχρι τῶν ἐλαχίστων ἄκρων τοῦ σώματος».

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Δὲν λέγει τίποτε.

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν προλήψεις, λέγει ἀρκετά, δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προλήψεις, δὲν λέγει τίποτε. Τὸ χάσμα ὅμως μεταξὺ τῆς γραφομένης γλώσσης καὶ τῆς ὁμιλουμένης ὁλονὲν ἐμεγεθύνετο, εἰς δὲ τὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἀναγκαίως ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν δύο γλωσσῶν, ἔπρεπε φυσικὰ νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ γραπτὸς λόγος εἰς τὸν λόγον τὸν προφορικόν, τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος πράγματι ἔζη καὶ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αἱ πρῶται βαθμίδες ὑποχωρήσεως ἤρχισαν, δι' ὅσους γνωρίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης μας, ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος διὰ τῆς ἀποβολῆς ἀφ' ἑνὸς τῶν ἀρχαικωτέρων στοιχείων ἐκ τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὸν πολλῶν στοιχείων ἐκ τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης. Κατὰ τοὺς μετέπειτα μάλιστα χρόνους ἔγιναν ἐπανειλημμένως ἀπόπειραι, ὅπως ὑποταχθῇ τελείως ὁ γραπτὸς λόγος εἰς τὸν προφορικόν. Αἱ ἀπόπειραι αὗται ἀπέτυχον τελείως, διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν νὰ ὑποτάξουν τελείως τὸν γραπτὸν λόγον εἰς τὸν προφορικόν, δὲν εἶχον ἀρκετὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν. Ἀπέναντι αὐτῶν δὲν ἵσταντο οἱ ζῶντες λογογράφοι, ἀλλὰ οἱ μεγάλοι νεκροί, οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος.

Μεγαλειτέρα ὑποχώρησις τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπέναντι τοῦ προφορικοῦ ἔγινε κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους μας. Ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους ἀγωνιστὰς τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου ὑπῆρξεν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐποχήν του κατηγορήθη ἀπὸ τὸν Κορδικᾶν καὶ ἄλλους ὄχι ὡς μαλλιαρός, διότι δὲν εἶχεν εἰσέτι ἡ λέξις γεννηθῇ, ἀλλ' ὡς μὴ ἀναγνωρίζων τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἡ σήμερον γραφομένη γλῶσσα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ λέξεις — ὄχι πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν—καὶ τύπους τῆς ἀρχαίας κοινῆς γλώσσης καὶ ἀπὸ λέξεις καὶ τύπους τῆς διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχαίας γλώσσης κατὰ φυσικὴν ἀναγκαιότητα ἀναπτυχθείσης ὁμιλουμένης γλώσσης, τῆς λεγομένης δημοτικῆς. Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν γενομένην ὑποχώρησιν τὸ χάσμα διετηρήθη. Συνεβούλευσεν ὁ Κοραῆς νὰ διατηρήσωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ ἀρχαῖον

τυπικόν, νὰ προσαρμόσωμεν τὰς λέξεις τῆς δημοτικῆς εἰς αὐτό, νὰ μεταβάλωμεν τὸ μαχαῖρι εἰς μαχαίριον, τὸ ποτῆρι εἰς ποτήριον, ὁ λαὸς ὅμως διετήρησε τὸ τυπικὸν τῆς δημοτικῆς καὶ ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ π. χ. τὸ μαχαῖρι τοῦ μαχαιριοῦ καὶ ὄχι τοῦ μαχαιρίου, τὸ ψάρι τοῦ ψαριοῦ καὶ ὄχι τοῦ ὀψαρίου κτλ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διετηρήθη μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς τοῦ λόγου τοῦ προφορικοῦ, τὸν ὁποῖον ἀρχίζομεν νὰ μανθάνωμεν, ἀφ' ὅτου θηλάζομεν τὸ γάλα τῆς μητρός μας, ὁ ὁποῖος μᾶς παρακολουθεῖ εἰς ὅλην μας τὴν ζωήν, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζομεν πάντοτε τὴν χαρὰν μας καὶ τὸν πόνον μας, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ γραπτοῦ λόγου, ὅστις μᾶς ἀναμένει εἰς τὰ σχολεῖα. Μὲ ἄλλους λόγους διετηρήθη ἡ συνύπαρξις δύο γλωσσῶν, διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων, ὄχι τόσον κατὰ τὸ λεκτικόν, ὅσον κατὰ τὸ τυπικόν, ἥτις ἐμποδίζει τὴν διανοητικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν μορφωμένων τάξεων μετὰ τοῦ λαοῦ, ἐμποδίζει τὴν φυσικότητα καὶ καθαρότητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς παρατηρήσεως, ἐμποδίζει τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους. Τὸ ἐκ τῆς διγλωσσίας ταύτης κακὸν ἀντελήφθησαν ἐνωρίτερον καὶ βαθύτερον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ ἐκφράσουν ζωηρότερον τὰ αἰσθήματά των, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ ὁμιλήσουν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, ὄχι εἰς τὸν νοῦν τὸν μορφωμένων. Διὰ τοῦτο ἔχομεν ἐνθέρμους ὑποστηρικτὰς τῆς δημοτικῆς τὸν Χριστόπουλον, τὸν Βηλαρᾶν, τὸν Σολωμὸν καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλην τὴν ὑπέρλαμπρον πλειάδα τῶν Ἑπτανησίων ποιητῶν, κατὰ τοὺς τελευταίους δὲ χρόνους καὶ ὅλους σχεδὸν τοὺς δοκιμωτέρους λογοτέχνας μας, εἴτε ποιητὰς εἴτε πεζογράφους. Ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει κανόνας, ὅτι εἶνε βάρβαρος. Ἤκουσα πρὸ ὀλίγου λεγόμενον ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν νὰ ἀνυψώσουν εἰς γραπτὴν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἠθέλησαν νὰ καταβιβάσουν εἰς τὸν βόρβορον τὸν ἑλληνικὸν λαόν, διανοητικῶς. Ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν τί λέγει περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὄχι ὁ Σολωμός, ὄχι ὁ Πολυλᾶς, ὄχι ὁ Ροΐδης, ὄχι τις ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ἀλλ' αὐτὸς πάλιν ὁ κ. Χατζιδάκης.

(Ἀναγινώσκει). «Ὁμολογῶ προθύμως, λέγει, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη περὶ τῆς εὐγενείας τῶν ἀρχαίων τύπων καὶ τῆς εὐτελείας τῶν νέων εἶνε ἀξιολύπητος πλάνη... Ὁμοίως δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ δημώδης δὲν εἶνε φυσικὴ ἀπόρροια τῆς ἀρχαίας οὐδὲ φυσικὴ διάδοχος τῶν προγενεστέρων τῆς γλώσσης μορφῶν· ἀλλὰ θλιβερὸν ἐξάμβλωμα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς συμφορᾶς τῶν τεσσάρων τῆς δουλείας αἰώνων, οἵτινες τὰ πάντα κατεκερμάτισαν καὶ μετέτρεψαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων». Ταῦτα εἶνε καθολοκληρίαν ἐσφαλμένα, διότι ἡ δημώδης εἶνε ἀληθῶς φυσικὴ διάδοχος τῶν προγενεστέρων τῆς γλώσσης μορφῶν, προσέλαβε δὲ τὸν νεωτεριστικὸν αὐτῆς τύπον πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς δουλώσεως τοῦ Ἔθνους ὑπὸ τῶν Τούρκων. Διότι πασφανές εἶνε ὅτι μείζονα ζωτικότητα καὶ ἰσχὺν καὶ εὐτραπελίαν ἔχει καὶ βαθύτερον αἴσθημα ἐκφράζει πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ δημώδης φράσις τῆς τετορνευμένης. Πῶς λοιπὸν δύναται γλῶσσα ἰσχυρὰ καὶ εὐτράπελος καὶ βαθὺ αἴσθημα ἐκφράζουσα νὰ λέγηται ὅτι δὲν ἔχει σάρκας καὶ νεῦρα, ἀλλὰ μόνον ὀστᾶ τ. ἔ. ὅτι εἶνε νεκρά; Τουλάχιστον τὰ θαυμάσια ἡμῶν δημοτικὰ ᾄσματα καὶ μέρη τινὰ τῆς Ἐρυφίλης καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τῆς Βοσκοπούλας ὤφειλον νὰ μεταδιδάξωσιν αὐτούς. Ὁμολογῶ προθύμως ὅτι, ἐὰν πρὸ δύο ἢ τριῶν ἑκατονταετηρίδων οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο εἰς φιλολογικὰ ἔργα διάλεκτόν τινα οἱανδήποτε καὶ ἔκτοτε ἀκαταπαύστως ταύτης ἐποιοῦντο χρῆσιν, ἡμεῖς σήμερον ἀναμφιβόλως θὰ ἐγράφομεν καὶ θὰ ἐλαλοῦμεν ἄλλην γλῶσσαν ἢ τὴν νῦν. Πρὸς δὲ ὁμολογῶ ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη θὰ ἦτο ζωηροτέρα, τουλάχιστον ἐπί τινα χρόνον, τῆς νῦν γραφομένης, καὶ ὅτι ἐγὼ μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως θὰ ἔβλεπον τὸ φαινόμενον τοῦτο . . .» Ἀλλαχοῦ δὲ λέγει τὰ ἑξῆς: «Διὰ ταῦτα γενικῶς λέγομεν ὅτι ἡ νεωτέρα λαλουμένη Ἑλληνική, εἰ καὶ ἐλέγχεται κατωτέρα τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῶν κτλ. οὐχ ἧττον καὶ τῆς ἀρχαίας διέσωσε πλείστας ἀρετὰς καὶ νέας ἀνέπτυξεν οὐκ ὀλίγας, ὥστε δύναται, φρονῶ, νὰ συγκριθῇ πρὸς πᾶσαν ἄλλην εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν. Οὕτω π. χ. διέσωσε . . .» Καί, ἀφοῦ ἀναφέρει ὁ κ. Χατζηδάκις εὐφήμως πλείστας ὅσας ἀρετὰς τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης, καταλήγει ὡς ἑξῆς: «Τὰς νεωτέρας ἀρετὰς ταύτας καὶ τὰς παραπλησίας κατεφρόνησεν ὁ γραπτὸς ἡμῶν λόγος, τούτου δ' ἕνεκα φαίνεται ἡμῖν ὁ τῶν γνησίων ἡμῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων λόγος ἀνδροπρεπέστερος καὶ εὐφωνότερος. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι ἂν σήμερον ἄνδρες ἔχοντες τὰς ἀρετὰς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων συνέτασσον ἐν τῇ νεωτάτῃ γλωσσικῇ φάσει ταύτῃ φιλολογικὰ καλλιτεχνήματα ἀντάξια τῶν ἀρχαίων, αὕτη θὰ καθίστατο ἡ γραπτὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους ὅλου. Ὁ ὅρος οὗτος εἶνε εἰς ἄκρον δύσκολος, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ μόνη ἡ ἐργασία θὰ νικήσῃ, καλῶς δὲ θὰ πράξωσιν οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς χρήσεως τῆς δημοτικῆς εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον νὰ μὴ λησμονῶσι τὸν ὅρον τοῦτον».

Τὴν συμβουλὴν ταύτην τοῦ κ. Χατζιδάκι ἠκολούθησε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μεγάλη μερὶς λογίων, οἱ ὁποῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς συζητήσεις περὶ γλώσσης καὶ νὰ ἐργασθοῦν ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὸ νὰ ἀνυψώσουν τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν εἰς γλῶσσαν γραπτήν. Ἡ τοιαύτη προσπάθεια ἐξήγειρεν ἐνίοτε θύελλαν γενικήν, ἀλλ' ἡ ἐξέγερσις εἶχε πάντοτε ἄλλα ἐλατήρια τελείως ἄσχετα πρὸς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ὑπὲρ τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης προεκλήθη ἐσχάτως καὶ ἐνέργεια πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς δημοτικῆς μας ἐκπαιδεύσεως, διότι κατενοήθη πρὸ παντὸς ὅτι ὁ γραπτὸς λόγος τιθέμενος ὡς βάσις τῆς διδασκαλίας εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν σύγχυσιν τῆς διανοίας τῶν νεαρῶν μαθητῶν καὶ παρακωλύει οὕτω τὴν ταχυτέραν καὶ ἀρτιωτέραν αὐτῶν ἐκπαίδευσιν. Πρὸς μεταρρύθμισιν αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας καὶ εἰσαγωγὴν τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης ὡς βάσεως διδασκαλίας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον συνεστήθη ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὅμιλος, τοῦ ὁποίου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι ἐκ τῶν μελῶν καὶ τῶν ἱδρυτῶν. Πρὶν ἱδρυθῇ ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὅμιλος ἔγινεν ἀνάλογος προσπάθεια εἰς τὸν Βόλον διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀνωτέρου παρθεναγωγείου, κατὰ τῆς ὁποίας προσπαθείας ἐξηγέρθη τώρα παραπλανηθεῖσα μία μεγάλη μερὶς τῶν κατοίκων τοῦ Βόλου καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἰδιαιτέρως ὁ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Μπουφίδης.

ΤΗΝ Πέμπτην 3 Μαρτίου ὁ κ. Ἀθαν. Μπούτουρας ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν ἐν τῷ «Παρνασσῷ» *περὶ ὑπολανθάνοντος νόμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Νεοελληνικῆς*. Τὸ θέμα ἦτο ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, διότι εἶναι ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐξετάσεως φαινομένου ἐπὶ πάντων τῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, ἐνῷ αἱ μέχρι τοῦδε ἐργασίαι ἦσαν ἢ προκαταρκτικαὶ ἢ περιγραφικαὶ ἑνὸς ἰδιώματος. Τοῦτο δέ, διότι λείπει ἀκόμη ἡ πλήρης συλλογὴ τοῦ ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἐν τοῖς διαφόροις τόποις ζῶντος γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. Διὰ τῆς νεωτάτης μεθόδου τοῦ συνδυασμοῦ τῶν κλάδων τῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς κυρίως φιλολογίας, οἵτινες μέχρι πρό τινος δὲν ἤρχοντο εἰς πολλὴν συνάφειαν πρὸς ἀλλήλους, ὁ κ. Μπούτουρας χρησιμοποιήσας καὶ πάσας τὰς ἐπὶ τῶν παλαιοτέρων μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφεξῆς ἐργασίας διὰ τολμηρᾶς ὑποθέσεως ἐξηκρίβωσε φαινόμενον φωνητικὸν ἀπαρατήρητον μέχρι τοῦδε μεῖναν ἢ κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους ἐξηγηθὲν ὑπὸ τῶν παρατηρησάντων ἤδη αὐτό, δηλ. τὴν ἐν βαθμίδι τινὶ μόνον τῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων σῳζομένην νῦν τροπὴν εἰς κλειστὸν *ι* τοῦ φθόγγου *ου*, ὅστις ἐν μὲν τοῖς νοτίοις Νεοελληνικοῖς ἰδιώμασι παρέμεινε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀλώβητος, ἐν δὲ τοῖς πλείστοις τῶν βορείων ἀπεσιωπήθη ἐντελῶς. Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου ἐξηγοῦνται καλῶς πολλὰ ἄλλως ἐξηγηθέντα ἤδη ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν, προσέτι δὲ διορθοῦται καὶ ἡ ὀρθογραφία πλείστων λέξεων, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἐγράφοντο ἐσφαλμένως. Τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ὅμως μέρος τῆς ἀνακοινώσεως ἦτο τὸ τρίτον, ἔνθα διὰ τοῦ φαινομένου τούτου ἠρμηνεύθη ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν λέξεων *ἔτσι* ἐκ τοῦ *οὕτως*, *τέτοιος* ἐκ τοῦ *τοιοῦτος* καὶ ἀνετράπη ἡ ὅλη μέχρι τοῦδε διδασκαλία περὶ τοῦ Νεοελληνικοῦ ἄρθρου. Ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ὁ κ. Μπούτουρας ἐτόνισε τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς Νεοελληνικῆς διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ καταρτιζομένου νῦν Νεοελληνικοῦ λεξικοῦ κακίσας τὴν μέχρι τοῦδε ἀμέλειαν ἡμῶν περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς μητρικῆς γλώσσης, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ αἴτιον τῆς μὴ κατανοήσεως ὑφ' ἡμῶν τοῦ ἑκάστοτε ταράσσοντος ἡμᾶς γλωσσικοῦ ζητήματος. Ἡ πραγματεία δημοσιεύεται ὁσονούπω.

ΕΙΣ σπουδαίαν ἀνακοίνωσιν προέβη ἐν τῇ προχθεσινῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν ὁ ἰατρὸς καὶ ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Καρδαμάτης, ἀποδείξας διὰ μικροσκοπικῶν ἐργασιῶν, ἃς ἐνήργησεν ἐπὶ τῶν σπλάγχνων τῶν κυνῶν, ὅτι τὸ μικρόβιον τὸ προκαλοῦν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ Καλαάζαρ εὑρίσκεται καὶ εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν κύνας καὶ μάλιστα ἐν ἀναλογίᾳ 7-8%. Τοῦτο βεβαίως ἔχει μεγίστην σημασίαν κατόπιν τῆν γνώμης καὶ πειραμάτων σοφῶν ἐρευνητῶν περὶ τῆς πιθανῆς μεταδόσεως τῆς νόσου Καλαάζαρ ἀπὸ τοῦ κυνὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου τῶν ψύλλων.

Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην, καθ' ἣν ὁ κ. Καρδαμάτης ἐπεδείξατο καὶ πάντα τὰ μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα, προέβη εἰς ἑτέραν ἀνακοίνωσιν ἐπίσης ἀξίαν λόγου, περὶ τῆς ἑλονοσίας καὶ τῶν παρ' ἡμῖν βοῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν μόσχων, ἐπιδείξας διὰ τοῦ μικροσκοπίου τὰ σχετικὰ μικρόβια, τὰ προκαλοῦντα τὴν ἑλονοσίαν τῶν βοῶν.

Διὰ τῶν μελετῶν δὲ τοῦ κ. Καρδαμάτη ἀποδεικνύεται ὅτι παρ' ἡμῖν πάσχουσιν ἑλονοσίαν οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ πτηνά, ὡς καὶ τὰ ζῷα.

Εἰς τὰς μελέτας ταύτας ὁ κ. Καρδαμάτης προέβη, ἀφ' ἧς πρὸ τριετίας μεταβὰς εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης δι' ἐπίσκεψιν ἀσθενοῦς καὶ μελετήσας τὸ Χανιώτικο καὶ Ρεθυμιώτικο σπυρὶ (φῦμα Κρητικόν) ἀπέδειξε μικροσκοπικῶς πρῶτος αὐτός, ὅτι τὸ φῦμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ παράσιτον αὐτό τοῦτο, τὸ προκαλοῦν τὸ Καλαάζαρ.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

2 Μαρτίου. — Εἴκοσι πέντε βουλευταὶ ὀπαδοὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης θὰ ὑποβάλουν σήμερον μήνυσιν ἐναντίον τοῦ κ. Μιστριώτου ἐπὶ συκοφαντίᾳ καὶ ἐξυβρίσει. — Ὁ κ. Μιστριώτης ἐκλήθη σήμερον εἰς τὴν εἰσαγγελίαν διὰ νὰ ἐξετασθῇ σχετικῶς μὲ ὅσα κατήγγειλε διὰ τοῦ τύπου περὶ ὑπάρξεως ξένων προπαγανδῶν, ἐπιβουλευομένων τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. — Ἡ Βουλὴ ὥρισε τὴν προσεχῆ Πέμπτην ὡς ἡμέραν συζητήσεως περὶ ἐκλογῆς ἢ μὴ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπείας πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Μιστριώτου καταγγελλομένων. — Εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ἐγένετο λόγος περὶ ἐλαττώσεως τῶν παγκοσμίων ἐξοπλισμῶν καὶ περὶ διεθνοῦς διαιτησίας πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τῶν ὑπερμέτρων ἐξοπλισμῶν κατὰ τὸ παρόν.—Παρατείνεται ἐπί τινα καιρὸν ἀκόμη ὁ στρατιωτικὸς νόμος ἐν Κωνσταντινουπόλει.

3 Μαρτίου. — Ὁ κ. Μιστριώτης ἀνακριθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἐπὶ τῶν ἀορίστων αὐτοῦ καταγγελιῶν περὶ προδοτῶν οὐδὲν σοβαρὸν κατέθεσεν. — Ἱδρύθη ὁ πρῶτος πολιτικὸς σύλλογος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἐν Ἀθήναις. — Οἱ διϊστάμενοι ἐπαναστατικοὶ ὅμιλοι τῶν Βουλγαρομακεδόνων ἦλθον εἰς συνεννόησιν διὰ μέλλουσαν συνεργασίαν. — Ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν διαψεύδει τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης εἴδησιν, καθ' ἣν εἰς τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα παρατηρεῖται μεγάλος ὀργασμὸς καὶ οἱ Ἕλληνες χωρικοὶ ὡπλίσθησαν. — Αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας λέγεται ὅτι θὰ ἐπαναληφθῶσι λίαν προσεχῶς. — Προσέγγισις παρατηρεῖται μεταξὺ Σερβίας καὶ Τουρκίας. — Ἡ Βουλγαρία προέβη εἰς ἔντονα διαβήματα παρὰ τῇ Πύλῃ δι' αὐθαιρέτους ἀποφάσεις τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοδικείου, ἀφορώσας Βουλγάρους ὑπὸ κατηγορίαν.

4 Μαρτίου. — Νέον ζήτημα ἠγέρθη διὰ τὸ ψηφισθὲν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, τὸ ἀφορῶν τὸ ἀμετάφραστον τῶν ἱερῶν κειμένων διατείνονται ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου, ἐπιτρέποντος τὴν κυκλοφορίαν μεταφράσεων μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καταργεῖται τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου καὶ γεννῶνται ζητήματα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. — Ὁ κ. Μιστριώτης ἐκλήθη καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐσίγησε. — Νέα κίνησις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν φοιτητῶν, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἠπείλησεν ὅτι θὰ κλείσῃ τὸ Πανεπιστήμιον εἰς νέας ταραχάς. — Εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἡ κυβέρνησις προὐκάλεσε ψῆφον ἐμπιστοσύνης, καθ' ἣν ἐκ τῶν 223 ψηφισάντων βουλευτῶν ἔλαβεν ὑπὲρ αὐτῆς ψῆφους 211. — Ἀνευρέθη καὶ τὸ δεύτερον πτῶμα τοῦ πρὸ ἡμερῶν φονευθέντος Τούρκου στρατιώτου καὶ θὰ παραδοθῇ εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς.

5 Μαρτίου. — Ἤρξαντο ἀνακρίσεις τακτικαὶ ἐπὶ τῆς μηνύσεως, τῆς ὑποβληθείσης ὑπὸ τῶν βουλευτῶν κατὰ τοῦ κ. Μιστριώτου. — Ἐγένετο ἡ ἀντικατάστασις τῶν φρουρῶν εἰς τὰ σύνορα πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν συμπλοκῶν. — Ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ ὑπὸ τὰ ὅπλα τρεῖς ἔτι μεραρχίας ῥεδίφηδων, ὅπως περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τελέσῃ γυμνάσια ἐν Μακεδονίᾳ, μέλλοντα νὰ διαρκέσουν ἓξ ἑβδομάδας. — Ἡ Γερμανία θὰ ἀρνηθῇ νὰ προέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐξοπλισμῶν.

6 Μαρτίου. — Χθὲς ἡ Βουλὴ συνεζήτησε τὰ δικαστικὰ νομοσχέδια τοῦ κ. Δημητρακοπούλου καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀποφανθῇ ἐπ' αὐτῶν δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως εἰς μίαν τῶν προσεχῶν συνεδριάσεων.—Κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ πτώματος τοῦ Τούρκου στρατιώτου εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ τουρκικῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς ἕνεκα τῆς σκανδαλώδους παρεμβάσεως τοῦ τούρκου Προξένου, ἰσχυριζομένου ὅτι τὸ μοναδικὸν τραῦμα τοῦ πτώματος προήρχετο ἐκ λόγχης. — Ταραχαὶ ἐγένοντο εἰς τὴν Σμύρνην, τῶν Τουρκοκρητῶν ἐπιτεθέντων ἐναντίον ὁμογενῶν. — Καὶ πάλιν τὸ μποϋκοτάζ ἐπανελήφθη ἀγριώτατον κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Τουρκίας. — Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

8 Μαρτίου. — Χθὲς ἀνεκρίθη ὁ κ. Μιστριώτης ἐπὶ τῆς κατ' αὐτοῦ μηνύσεως τῶν βουλευτῶν χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ καταθέσῃ τίποτε ἐξ ὅσων κατήγγειλεν. — Ἐν τῇ σημερινῇ συνεδριάσει τῆς Βουλῆς θὰ γίνῃ συζήτησις περὶ συστάσεως κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις

θὰ ἐξετάσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μιστριώτου κατὰ τῶν μαλλιαρῶν καταγγελθέντα. — Καὶ ἡ Γαλλία ἐκηρύχθη κατὰ τῆς προτάσεως τῆς Ἀγγλίας περὶ διεθνοῦς διαιτησίας. — Μεταξὺ Πύλης καὶ Ἑταιρείας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης ὑπεγράφη σύμβασις περὶ περατώσεως τῆς γραμμῆς Βαγδάτης καὶ κατασκευῆς διακλαδώσεως μέχρις Ἀλεξανδρέττας.

9 Μαρτίου. — Κατὰ τὴν χθεσινὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις ἐννεαμελοῦς ἐξετάστικῆς ἐπιτροπῆς, ἐκλεχθησομένης διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τὴν προσεχῆ Πέμπτην. — Νέα συγκέντρωσις πάλιν ἐγένετο χθὲς φοιτητῶν καὶ λαοῦ πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης καὶ διὰ τὴν καθιέρωσιν καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους.

10 Μαρτίου. — Μακρὰ συζήτησις τῆς Βουλῆς περὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ τύπου. — Παρεδόθη ἐπὶ τέλους τὸ πτῶμα τοῦ Τούρκου στρατιώτου, τοῦ προξένου τῆς Τουρκίας ἀναγκασθέντος νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀρτιμελῆ παραλαβὴν αὐτοῦ. — Ἐξακολουθοῦν αἱ ἀνακρίσεις διὰ τὰ γλωσσικά. — Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος δι' ἐγγράφου της παρακαλεῖ τὴν Βουλὴν νὰ ἀπαλείψῃ τὸ εἰς τὸν Χάρτην τοῦ Συντάγματος προστεθὲν ἄρθρον περὶ τοῦ ἀμεταφράστου τῶν Γραφῶν καὶ νὰ ἀφήσῃ τὰ πράγματα, ὡς εἶχον καὶ πρότερον, φρονοῦσα ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε διατάξεις τῆς Συνόδου εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὸ ἀμετάφραστον τοῦ Εὐαγγελίου. — Ἀνηγγέλθη ὅτι ἀνεχώρησαν ἐννέα Γάλλοι ἀξιωματικοὶ διαφόρων ὅπλων ἐρχόμενοι ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὀργανωτικῆς τοῦ στρατοῦ μας ἀποστολῆς. — Ἐπετράπη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἡ ἐπάνοδος εἰς Κρήτην τοῦ κ. Μομφερράτου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς· τοῦτο θεωρεῖται ὡς προαγωγὴ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. — Ὁ Τοῦρκος πρόξενος Λαρίσης ἐκλήθη ὑπὸ τῆς πρεσβείας του εἰς Ἀθήνας πρὸς ἀπολογίαν. — Αἱματηρὰ συμπλοκὴ ἐγένετο μεταξὺ Τούρκων καὶ Βουλγάρων εἰς τὰ βουλγαρικὰ σύνορα, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν τριάκοντα ἑκατέρωθεν.

ΑΒΓ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν. . . .	Δρ. 2,696.60
Ἀλέξ. Πάλλης, Λίβερπουλ.	» 900.—
	Δρ. 3,596.60

Ἔτσι συμπληρόνεται, ἔπειτα ἀπὸ δέκα χρόνια, τὸ ποσὸν ποὺ χρειάζεται διὰ τὴν προτομὴν τοῦ ποιητοῦ. Τά «Παναθήναια» κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ διευθυντοῦ των ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, μετὰ ἕνα μῆνα, θὰ προκηρύξουν διαγωνισμὸν μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν μας.

Νά, ἁπλό, ὅπως καθεὶ εὐγενικό, τὸ γράμμα τοῦ κ. Πάλλη:

Φίλε κ. Μιχαηλίδη, Λιβερπουλ 23. 2. 911

«Γράφω σήμερα στοὺς κ. κ. Δ. Σαμιωτάκης καὶ Σα νὰ κρατήσουνε στὴ διάθεσή σας ἑνιακόσες δραχμὲς (δρ. 900) ὥστε νὰ συμπληρωθεῖ τὸ ποσὸ γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Σολομοῦ».

Πρόθυμος
ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

Ὁ Σύλλογος τῶν κυριῶν «Πρόοδος» εἰδοποιεῖ ὅτι τὴν 25 Μαρτίου 1911 θὰ ἔχῃ τὴν ἐτησίαν Πανελλήνιον Ἔκθεσιν. Ἡ Ἔκθεσις ὑποδιαιρεῖται εἰς:

1) Τμῆμα ἰδιαίτερον διὰ κάθε ἐπαρχίαν, 2) τμῆμα χειροτεχνημάτων ἁπλῶς πρὸς ἔκθεσιν, 3) τμῆμα Ζωγραφικῆς καὶ Διακοσμητικῆς. Παραλήπται οἱ κ. κ. Ἰακωβίδης καὶ Ὀθωναῖος. (Ἐν τῷ καταστήματι τῆς «Προόδου»), 4) τμῆμα Γλυπτικῆς. Παραλήπτης ὁ κ. Μπονάνος, 5) τμῆμα Φωτογραφικῆς, ὑπὸ τὴν διοργάνωσιν τῆς κ. Φωτιάδου, 6) τμῆμα Δαντελλῶν, 7) Ἰδιαιτέρα ἔκθεσις τοῦ Συλλόγου πρὸς πώλησιν τῶν χειροτεχνημάτων. Μέχρι τῆς 20 Μαρτίου γίνονται δεκτὰ Δευτέραν καὶ Παρασκευὴν π. μ. Τὰς τελευταίας ἡμέρας καθ' ἑκάστην 10 - 12 π. μ. εἰς τὸ Κατάστημα τῆς «Προόδου», Πλατεῖα Συντάγματος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς «Πανελληνίου Ἐκθέσεως» ἀποτελεῖται ὡς ἑξῆς:

Κα Παπαδοπούλου, Πρόεδρος, Κα Παρέν.

Ἀντεπιστέλλοντα μέλη: Ἀγυιᾶς Κα Ἀνδρ. Μελᾶ, Ἰθάκης Κα Μαρούλη, Κεφαλληνίας Κα Πηνιατόρου, Λαρίσης Κα Ἰατρίδου, Ζακύνθου Δις Στεφάνου, Κρήτης Δις Δεληγιάννη. Και Φωτιάδου, Ζ. Μάτσα, Α. Ζυγομαλᾶ, Νικ. Λεβίδου, Γ. Καλλιγᾶ, Π. Καραπάνου, Δις Ρόζα Ζυμβρακάκη, Δις Κ. Λεβίδου, Δις Μαζαράκη.

Γραμματεῖς: Δες Σοκόλη, Λάμπρου, Γκιόν.

Ἰδιαιτέρα ἔκθεσις δαντελλῶν τὴν 10 Μαρτίου 1911.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ Τραγοῦδι τῆς Ρίνας, Σωτ. Σ. Γιαννιτσοπούλου. Πάτραι, τυπογρ. Θ. Π. Βαρζάνη 1911.

Ἡ Ἐλευθερία τοῦ Τύπου, Ἰωάννου Κ. Σημαντήρα. Τρία ἄρθρα ἐπὶ τῶν προταθεισῶν μεταβολῶν τοῦ 14 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος. Ἀθῆναι, τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου.

Πλάτωνος Φίληβος, μεταφ. Κυρ. Ζάμπα. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλήν. Συγγραφέων Γ. Φέξη. Δρ. 2.50.

Πλάτωνος Λάχης, μεταφ. Ἀρ. Καμπάνη. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλήν. Συγγραφέων Γ. Φέξη. Δρ. 1.00

Πλάτωνος Ἱππίας, μεταφ. Κυρ. Ζάμπα. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλήν. Συγγραφέων Γ. Φέξη. Δρ. 2.00.

Δημοσθένους οἱ Τέσσαρες Φιλιππικοί, μεταφ. Ν. Γκινοπούλου. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλην. Συγγρ. Γ. Φέξη. Δρ. 1.50.

Εὐριπίδου Ἴων, ἐμμετρος μετάφρασις Π. Δημητρακοπούλου. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλήν. Συγγρ. Γ. Φέξη. Δρ. 1.50.

Αἱ ἀπολαύσεις τῆς Ζωῆς, Lord John Lubbock μεταφ. Ἀλεξ. Μαρμπουτζόγλου. Ἀθῆναι, Φιλοσ. καὶ Κοινων. Βιβλιοθ. Γ. Φέξη. Δρ. 3.00.

Γράμματα, Μηνιαῖον Λογοτεχνικὸν Περιοδικόν. Ἀλεξάνδρεια, τεῦχος Β' Μάρτιος 1911.

«Εἰκονογραφημένη Ἀτλαντίς», ἐξεδόθη καὶ κυκλοφορεῖ τὸ τεῦχος Φεβρουαρίου τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἀτλαντίδος» Νέας Ὑόρκης. Ἐκτάκτως πλούσιον εἰς πρωτότυπον ὕλην καὶ πολλὰς φωτοτυπικὰς εἰκόνας μεγάλης καλλιτεχνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁλοσέλιδος πολύχρωμος εἰκὼν παριστῶσα τὴν Ἡρωϊδα Μπουμπουλίναν ἐπὶ τῆς Φρεγάτας «Ἀγαμέμνων» ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ. Ἀποστέλλεται εἰς πάντα αἰτοῦντα ἓν τεῦχος δωρεάν. Διεύθυνσις: «ATLANTIS», P. O. Station E., New York, U. S. A.

Φαρμακευτικὸν Δελτίον, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ φαρμακείου Σ. Δ. Κρίνου. Ἀθῆναι τεῦχος Ε', Φεβρ. 1911.

Revue des Etudes Grecques, tome XXIII Nº 105 Novembre - Decembre 1910. Paris, Ernest Leroux, Editeur.

Aspecto Social de la lucha contra la Tuberculosis, Dr Queraltó. Barcelona, Tipocrafia La Académia, de Serra Hnos, V. Russell 1910.